

SVOBODNA SLOVENIJA

Año (Leto) XVIII (13)
No. (Štev.) 50, 51, 52

ESLOVENIA LIBRE

BUENOS AIRES
21. decembra (diciembre) 1961

Mir ljudem na zemlji

Spet praznujemo božične praznike. Misli nam romajo nazaj v syete noči, ki smo jih preživljali doma. Toplo in prijetno nam postane pri srcu ob teh spominih...

Toda — naenkrat nas je vrglo v tujino. Z grenkobo in v domotožju smo prva leta božičevali v taboriščnih barakah, brez doma, prav po betlehemske. Zaneslo nas je še dalje: tu ne le, da ni smrečic in snega, tu je božič za večino zgolj posvete praznik, božič brez Boga, brez živih jaslinc, brez molitve in misli na božje Dete; sveta noč je ponekod pravcati karneval: ceste polne ljudi, vpitja, hrupa, plesa, streljanja...

Človek mora bežati in se umakniti vase in v svoj dom, če hoče ohraniti verski in družinski značaj božičnega praznika, če hoče rešiti vsaj malo zbravnosti in tihote za skrivnosti svete noči, če hoče po naše, po domače preživeti praznike. To je spet znamenje, da ni samo tu doma.

N.koli se nisem čutil tako tujega v tej deželi kot v božičnih praznikih.

Tako človek razmišlja v teh dneh: kaj nas je vrglo v tujino?

Vojna, revolucija, sovraštvo...

Kako je to mogoče, ko vendar že dvatisoč let dni v svet božična napoved angelov: „Mir ljudem na zemlji“?

V Eliotovem dramatskem delu „Umor v katedrali“ vprašuje nadškof na božično jutro leta 1170 v svoji pridigi: „Se vam ne zdi čudno, da so angeli oznanjali mir, ko se vendar svet nepretrgoma nahaja v vojni ali v vojni nevarnosti? Se vam ne zdi, da so bile besede angelov zmota in prevara?“

Mir, ki so ga angeli napovedali v prvi sveti noči, ni neposredno mir med ljudmi, med narodi in državami. Mišljen je mir med človekom in Bogom. Rojen je tisti, ki „je naš mir in naša sprava“: Odraščeni. Spravil nas je z Bogom in tako vpostavlja mir: pravo razmerje do Boga, v milosti. „Svoj mir vam dam“ (Jan 14-27), je govoril pred smrtjo. Daje ga nam, a ne kot dovršeno, izdelano darilo, marveč kot možnost, vabilo, poziv, nalogo; osvoboditi in ohranjati ga je treba z bojem. Do konca. Šele tedaj bo veljalo: „Zdaj odpuščaš, Gospod, svojega služabnika v miru“ (Lk 2, 29).

Toda sad tega božičnega miru je mir med ljudmi, mir v svetu. Pravo razmerje do Boga vodi do pravega razmerja med ljudmi. „In božji mir, ki vsak razum presega, bo varoval vašo srca in vaše misli v Kristusu Jezusu“ (Fil. 47). To pomeni: božji mir nas ohranja v Kristusovem duhu, ki je duh medsebojne ljubezni in miru. „Blagor miroljubni“, t. j. tistim, ki ohranjajo mir, ki delajo za mir, ki vpostavlja mir. Mir je delo ljubezni in ta je osnovni zakon v Kristusovem kraljestvu. Kjer je resnična ljubezen, tam je mir; kjer ni miru, ni ljubezni, ni resničnega krščanstva. To velja za družino, za sosesčino, za skupnost. Milijonkrat na dan izrečena prošnja in zatrditve: „Kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom“ bi morala biti garancija za mir med nami. Da ni, je veliko pohujšanje. Zares bogat božič, če bi se v nas znova rodil ali utrdil Kristusov duh strpljivega sožitja, duh njegovega kraljestva, ki je „kraljestvo pravičnosti, ljubezni in miru.“

Veliki svet se obupno trudi, da bi ohranil in vpostavljal mir. A pretrgal je vez med božjim mirom in mirom v svetu. Doseči hoče drugega brez prvega: mir v svetu — brez Kristusa. Gradi ga na svojo pamet in na svoje moči. Prizadevanje za mir je danes sekuarizirano. Teško je upati, da bi uspelo. Svetovni mir je tako velika in tako težko dosegljiva dobrina, da je človeštvo samo, odtrgano od svojega središča, ne bo doseglo. Dokler bodo na političnem področju vladali zakoni „tega sveta“ in ne resnično življenjski, v Bogu utemeljeni in v Kristusu obnovljeni zakoni človeškega sožitja, bo vedno znova udarjal grom v tišino miru in vznemirjala nas bo nevarnost splošnega požara. Nov božič v velikem svetu, rojstvo Kristusa in njegovega duha v srcih njih, ki odločajo, je edina rešitev.

Žal postaja božič vedno bolj sekuariziran. V velikem delu sveta se je moral umakniti božič Dedku-mrazu. Da,

Višek krize med OZN in Katango

Vojaške sile Združenih narodov so pretekli teden z vso močjo navalele proti katanški prestolnici Elisabethville, izvedle v nedeljo klesčni premik in prodrele do sredine mesta ter ga končno zavzele. Boji med vojaštvom ZN in Čombejevimi oddelki so bili tako silni, da je padlo v nekaj dneh na strani ZN ok. 8 mož, na Čombejevi pa, kakor je poročal belgijski radio, 12 Evropejcev in nad 100 Afrikancev. Čombe je zaprosil za premirje. Poveljstvo ZN trdi, da hoče dokončno poraziti Čombeja in si zagotoviti „svobodno gibanje po Katangi.“

Krvavi politični konflikt v Kongu se je v letošnjem letu tako razpredel, da se je začel dotikati direktno odnosov med dvema zahodnima velesilama, ZDA in Anglijo. Anglija smatra in je to Macmillan tudi javno izjavil, da imajo ZN v Kongu pravico samo do samoobrambe, s silo pa ne smejo spreminjati položaja. Angleška vlada meni, da Washington tvega preveč, ko je dal vso podporo vojaškim operacijam ZN v Kongu. Po mnenju Anglije ZDA s svojo politiko v Kongu tvegajo, da se more zgoditi, da bo v slučaju, če bo Čombe izginil s površja in bo Katanga padla pod izključno vodstvo centralne vlade v Leopoldvillu, postal končni zmagovalac komunistični Antoine Gizenga. Gizenga trenutno zavzema nominalni položaj podpredsednika v centralni kongijski vladi, ne izvršuje pa svojega posla kot tak, pač pa se je zasedel v severni provinci države s svojo od komunistov podpirano vojsko.

Poleg razdora med Anglijo in ZDA glede vodstva politike v Kongu pa vladajo napeti odnosi tudi med Anglijo in njenim največjim članom Common-

wealtha, Indijo. Indija z vso odločnostjo podpira vojaško akcijo ZN s svojimi vojaškimi oddelki in letali. Na drugi strani pa britanska Srednjeafriška federacija zahteva, da morajo ZN takoj prenehati z ognjem v Kongu. V federaciji sta združeni obe Rodeziji, severna in južna in Nyasaland.

Pri vsem tem seveda igrajo eno najvažnejših vlog veliki gospodarski interesi posameznih sil. Na Srednjem Vzhodu je osrednja točka vseh političnih prerivanj vedno bil petrolej. V Katangi

BLAGOSLOVLJENE BOŽIČNE
PRAZNIKE IN SREČNO NOVO
LETO V SEM NAROČNIKOM,
OGLAŠEVALCEM IN VSEM SLO-
VENCEM PO SVETU TER V
DOMOVINI
SVOBODNA SLOVENIJA

Indija napadla Goa

Indijski Nehru, doslej eden najbolj vztrajnih zagovornikov mirne diplomacije in pogajanj za zeleno mizo, je krvavo kršil to svojo politično linijo, ko je minulo nedeljo ukazal indijski vojski, naj napade majhno portugalsko kolonialno posest na indijskem ozemlju, Goa. Iz te 465 let stare portugalske kolonije na indijskem podkontinentu, hoče Nehru izgnati Portugalce, „da v Indiji ne bo več kolonialističnih ostankov“. Povod za napad so bilo, kakor je izjavil Nehru, neprestana izživanja portugalskih sil v Goa in nevzdržno stanje v Goa sami. Prvič je Nehru zahteval, naj Portugalski zapustijo Goa, že leta 1947.

Indijski vojaški napad na Goa je izzval v zahodnih prestolnicah, zlasti pa

v Washingtonu in Londonu, velikansko presenečenje. V veliki zagati je zlasti London. Anglija je ena najstarejših zaveznic in prijateljic Portugalske, istčasno pa je v Commonwealthu z angleško krono povezana s svojim bivšim dominionom Indijo.

Na drugi strani se Nehru nahaja v neprestanem sporu, ki se je zadnje tedne še poostri, z rdečo Kitajsko, ker si ta komunistični kolos želi novih teritorialnih osvojitvev od severni meji Indije. Nehru v svojem sporu z rdečo Kitajsko išče zaveznikov in podpore med zahodnimi zaveznicami, moralne v OZN, materialne pa naravnost od zahodnih držav, sprožil pa je vojaško akcijo proti enemu izmed teh zaveznikov iz izključno nacionalist. razlogov.

Kennedy v Kolumbiji in Venezueli

Ameriški predsednik Kennedy je koncem minulega tedna obiskal južnoameriški republik Kolumbijo in Venezuelo, kjer je kljub močnim protiameriškim izpadom tamkajšnjih komunistov pred njegovim prihodom, doživel bučne sprejeme odobravanja.

Namen Kennedyjevega potovanja je bil pospešiti politične in gospodarske reforme po vsej latinski Ameriki v tej kritični dobi borbe s svetovnim komunizmom za nadvlado nad južno Ameriko. Potovanje je bilo v najtesnejši zvezi s Kennedyjevo „Zvezo za napredek“, ki jo je pred meseci proglasil za dvig življenjske ravni na južnoameriškem kontinentu.

Za Kennedyjev prvi obisk v latinski Ameriki sta bili izbrani Venezuela in Kolumbija zato, ker sta ti dve državi doslej med ostalimi latinskimi državami izvedli največji del programa, ki ki je začrtan v „Zvezi za napredek“.

Washington je nezadovoljen s počasnostjo nekaterih latinskih držav, zlasti Argentine, Brazila in Čila, pri izvajanju gospodarskih reform, ki so začrtane v programu Zveze za napredek. Po tem programu bodo ZDA v desetih letih razdelile 20 milijard dolarjev med latin-

mrazi. Mar ni mraz simbol sovraštva? Česar potrebuje svet pa je toplina ljubezni, ki ustvarja mir.

I. L.

so rudnine. V Katangi izkopljejo 8% vse svetovne produkcije bakra in 75% vse produkcije kobalta v svobodnem svetu. Katanga je tudi največji svetovni producent urana, prav tako pa je tudi izredno bogata cina, cinka in premoga.

V Londonu, Washingtonu, Parizu in Bruslju ugotavljajo, seveda vsak po svoje, da more najmanjša napačna poteza v krvavi igri v Kongu vreči to ogromno zalogo podzemnega bogastva

v roke komunizmu. Vsi so skupnega mnenja, da bi Katanga sama mogla obstajati, ne tako ostali Kongo, ker bi v njem zavlada silovita revščina brez dohodkov iz bogate Katange. Zato da bi brez Katange ostali Kongo hitro podlegel komunizmu in bi bila tako tudi Katanga ogrožena. Toda London, Pariz in Bruselj menijo, da rešitev katanškega problema ne bodo mogle izvesti vojaške sile ZN, pač pa samo konferenčna miza.

Dr. Frondizi na obisku na Japonskem

Sprejem, ki so ga pripravili dr. Frondiziju na Japonskem, je presegel vsa pričakovanja. Na letališču v Tokiju ga je sprejel japonski cesar Hirohito s cesarico in ostalimi člani vladarske hiše. Bil je navzoč tudi predsednik vlade Ikeda z vsemi ministri ter najvišje japonske civilne in vojaške osebnosti.

V zdravilih, ki sta jih izmenjala na slavnosti pojedini, sta oba vladarja naglašala tradicionalno prijateljstvo med obema državama. Oba sta izrazila željo, da bi se politične, gospodarske in kulturne zveze med Argentino in Japonsko še poglobile.

Ta želja je prišla do izraza tudi v razgovorih dr. Frondizija in njegovega spremljevalca s predsednikom vlade Ikedo in njegovimi ministri ter je uresničena v novih pogodbah, ki so bile podpisane 20. t. m. Dr. Frondizi je na Japonskem zlasti poudarjal možnost, da japonska

industrija v Argentini ustanovi nova industrijska podjetja, dalje japonska industrija Argentini dobavlja lahko železniški material, zlasti vagoni, in sicer na dolgoročno odplačevanje, Argentina pa Japonski lahko pošilja velike količine mesa in druge pridelke.

Na univerzi Washeda so dr. Frondiziju podelili častni doktorat te univerze, njeni slušatelji so mu ob tej priliki priridili navdušene ovacije.

Dr. Frondizi je v nedeljo odšel na obisk v notranjost Japonske. Tako je med drugim obiskal mesto Osaka. Povsod si je ogledoval krajevne znamenitosti, zlasti starodavne budistične templje. V kraju Yokusuka je obiskal katoliško šolo, ki jo že 27 let vodijo argentinske sestre. Tu so dr. Frondiziju in njegovemu spremljevalcu priridili tako prisrčen sprejem, da je bil dr. Frondizi ginjen do solz.

Pred konferenco amer. držav glede Kube

Južnoameriška Kolumbija je pred tedni predlagala, naj bi se sestala konferenca zunanjih ministrov Organizacije ameriških držav (OAS), na kateri naj bi razpravljali in obsodili nevarnost komunističnega vmešavanja v razmere na ameriški celini.

V organizaciji je končno prišlo do glasovanja o tozadevni resoluciji ter je zanjo glasovalo 14 ameriških držav. Nekateri so predlagali, naj bi bil sedež konferencie Buenos Aires in naj bi se začela 10. januarja 1962.

Ob izidu glasovanja o resoluciji ugotavljajo glede strnjnosti odn. razcepjenosti ameriških držav strokovnjaki naslednje:

Samo 14 držav, med njimi ZDA, je glasovalo za konferenco zunanjih ministrov, na kateri naj bi razpravljali, ne da bi v resoluciji imenovali katero koli državo, če rovarjenje nekega režima predstavlja napadalno dejanje.

Castrov delegat v OAS je glede resolucije izjavil, da ta resolucija sama po sebi predstavlja napadalno dejanje proti Kubi. Glasoval je seveda proti.

S Kubo je potegnila ena država, pet pa se jih je vzdržalo glasovanja.

S Kubo, se pravi negativno, je glasovala Meksiko. Nedavno je bil v Havani ubit eden od meksikanskih diplo-

matov, kateri je dal politično zaščito več kubanskim protikomunistom. Kubanska vlada je samo sporočila meksikanski vladi, da obžaluje ta incident.

Argentina se je glasovanja vzdržala. Toda Frondizija, ki je, kakor poročajo, pred dobrim tednom izjavil Stevensonu, da bi bila akcija OAS proti Castru „preuranjena“, je kubanski zunanji minister Roa pred meseci označil za „smrdečo mešanico človeškega iztrebka“. Ali je mogoče biti prijateljski do takega režima, se sprašujejo opazovalci.

Tudi Brazil se je vzdržal glasovanja. Castro je ob priliki brazilske krize pozival brazilske prebivalstvo, naj se z orožjem v roki upre vojski in začne državljansko vojno. Ponudil jim je tudi svoje orožje.

Glasovanja se je vzdržala tudi Bolivija, prav tako Ekvador, kjer je zavlada dal novi predsednik Arosemana, ki je izjavil, da je „trdno povezan z novimi demokratičnimi režimi“.

Tudi Čile se je vzdržal glasovanja. Predsednik Alessandri je zapleten z levčarji v tako hudo borbo, da se jih boji glede kubanskega problema.

Protikomunistične sile na bodoči konferenci bodo verjetno imele težko delo.

I Z T E D N A V T E D E N

Na Kubi so se znova pojavili nastopi oboježenih skupin proti sedanji komunistični diktaturi.

V Dominikanski republik je prišlo do sporazuma med predsednikom Balaguerjem in opozicionalnimi strankami. V novi dominikanski vladi so sedaj zastopani tudi opozicionalci, katerim je predsednik Balaguer dal zagotovilo, da bo odstopil še pred koncem februarja. Pred tem pa mora vlada storiti vse za normalizacijo političnega življenja v državi. Mora tudi doseči, da Organizacija ameriških držav ukine gospodarsko blokado Dominikanske republike, ki je še vedno v veljavi, sprejeta je pa bila še proti režimu diktatorja Trujilla.

V mestu Niteroi v Brazilu se je se zgodila velika nesreča. Med predstavo Ameriškega cirkusa je izbruhnil požar, ki je zahteval 285 smrtnih žrtev.

Moskovski nasilniki so sporočili ameriški vladi svojo zahtevo po izročitvi nemškega generala Adolfa Heusingerja, ki je v ZDA predsednik stalnega odbora zahodnoevropske demokratske obrambne skupnosti. Moskovi ga obtožujejo vojnih zločinov in „zločinov proti svetovnemu miru ter človeštvu“. Amerikanci so sovjetske zahteve sprejeli z nasmehom ter so takoj objavili,

da ima ta sovjetski korak za cilj zmanjšati ugled ustanovi, v kateri omenjeni nemški general zavzema tako odgovorno mesto. Objavili so tudi izjavo, ki jo je dal po atentatu na Hitlerja general Heusinger z ozrom na zahtevo nemškega diktatorja, da ga morajo tudi nemški generali brezpogojno in slepo ubogati. Heusinger ni bil takega mnenja in je Hitlerju to odkrito pred vsemi povedal, zato ga je Hitler na mestu odstavil.

Judovski sodišče v Jeruzalemu je obsodilo nacist Adolfa Eichmanna na smrt na večalnih zaradi zločinov proti judom med vojno. Eichmannov zagovornik je vložil priziv.

V Moskvi so objavili, da bodo ustanovili albansko vlado v izseljenstvu. Pa pravijo, da se ne vmešavajo v notranje zadeve drugih držav.

V Siriji je bil izvoljen za predsednika Nazim Kuds. Star je 55 let ter bo njegova predsedniška doba trajala 5 let. Za predsednika je bil izvoljen v parlamentu, v katerem imajo večino konservativci.

Tanganjika, ki je nedavno dobila neodvisnost, je bila soglasno sprejeta za 104. članico Organizacije združenih narodov.

Dr. Krek o dolznostih in nalogah demokratičnih slovenskih izseljencev

V Svobodni Sloveniji z dne 14. t. m. smo objavili poročilo o zboru zaupnikov Slovenske ljudske stranke. Povedali smo tudi, da je predsednik stranke dr. Miha Krek poslal strankinim funkcionarjem obširno spomenico o razvoju zunanje-političnega dogajanja v svetu v zvezi s povečano napadalnostjo svetovnega komunizma. V zvezi z njo dr. Krek ugotavlja 1.) „da je komunizem zlo in zmotna, bolezen sedanje družbe, ki ima svoj razvoj, pa tudi svoj gotovo določen konec. Narodi bodo preživeli, komunizem pa bo ostal kot spomin na slabost časov“. In 2.) „da imajo demokratične sile, svobodni svet, še vedno večji in boljši del intelektualne in materialne moči človeštva“. Nato pa nadaljuje:

„Zato pa vodimo boj z opravičenim upanjem v zmago. Mi bomo sicer najverjetneje vsi popadali, predno bo ta boj končan, in na naša mesta bodo stopali novi borci, toda sedaj smo mi tam.“

„Boj s komunizmom ni opletanje z borbenimi gesli in vročimi besedami. To je moderno vojskovanje, ki mora izbrati sredstva in jim pametno uporabljati.“

„Kot kristjani in demokrati vemo za duhovne, kulturne in družabne vrednote, ki so v igri, ki se zanje bijemo povsod, kjer smo, kjer živimo, kar delamo. Krščanski demokrati vsega sveta imamo isto orožje, isto stalnico, vsaj zelo podobno taktiko in nastopanje proti komunizmu povsod. Le obujati nam je treba zavest, da pred borbo nikamor ne moreš uiti, se nikamor izseliti, da je povsod za teboj in menoj kričeča ta dolžnost časa in ne moreva biti nič drugega kot borec ali pa trot.“

„Kot sinovi in hčere slovenskega naroda, ki predvsem bijemo boj za njegovo osvoboditev, moramo upoštevati naše posebne prilike in razmere, če hočemo biti uspešni borci. Fronta med komunizmom in demokracijo se razteza od Triglava do Djevdjelije, od Donave do Jadrana. Komunistična partija se je poslužila državne celote in po vsej razpostavljeni postojanke svoje moči, razprostrla mreže svoje organizacije. V totalitarnem sistemu vsaka celica državnega aparata služi partiji in partija vzdržuje državni aparat zaradi ohranjanja komunističnega sistema po vsej zemlji. Ta strnjnost in povezanost nima luknen, ne presledkov. Ta enotna mreža sovražnih sil po celi državi je bistvena okolnost, ki jo je v boju treba upoštevati. Zahteva gotovo povezanost sil, enotnost akcije po celi državi. Bitke v posameznih delih so neuspešne, so tratenje sil, opozarjajo sovražnika, da je čuječ, pa mu ne škodujejo. Če bi

emigracija iz Jugoslavije hotela biti na višku svoje naloge in vloge v boju proti komunizmu, bi morala ustvariti možnost za enoten nastop vseh delov državljanov za vsako ceno. Ta zahteva nima nič opraviti z narodnostnim ali državnim vprašanjem. Tudi če bi bili v Jugoslaviji Slovenci, Argentinci, Indijci in Egipčani, bi v podobnih okoliščinah in nalogah morali najprej in predvsem ustvariti enotnost akcije, možnost sistematičnega rušenja sovražnih postojank in sil povsod. Morali bi po vseh edinicah in nasebinah v svobodnem svetu sejeti medsebojno zaupanje, vnetati slogo, sejeti navdušenje za skupni cilj: osvoboditev od diktature, vzpostavitev demokratičnih svoboščin.“

V nadaljnjih izjavah govori o emigraciji narodov Jugoslavije. Omenja njene notranje razprtije, ki jih nekateri skušajo zanašati tudi v slovenske vrste in nadaljuje takole:

„Vsi trdimo, da smo katoličani in

kristjani, vsi hočemo biti demokratično politični delavci, vsi protikomunistični borci. Delila naj bi nas, kakor trdijo sedaj, bodoča slovenska država. Deli nas torej nekaj, česar ni in česar prav gotovo ne bo, dokler bo sedanja komunistična jugoslovanska diktatura. Vsi se zavedamo, da imamo opraviti s komunizmom in vsi njegovo državno močjo in politiko. Vsi se zavedamo, da narod naš hoče predvsem izpod komunističnega jarma v razmere demokratičnih svoboščin. In vendar hramo pod rano cepitve, ki se je naredila med vojno in revolucijo, ko ni bilo mogoče redno narodno politično življenje.“

Po teh ugotovitvah svojo poslanico svobodnim, demokratičnim Slovencev zaključuje z naslednjim pozivom:

„Stanje Cerkve v svetu in naroda v domovini bi ukazovalo združenje vseh sil. Usoda naroda in položaj domovne ukazujejo izključujeta vsako prepirljivost.“

ČESTITKA KRŠČANSKO-DEMOKRATSKE ZVEZE ZA SREDNJO EVROPO SVOBODNI SLOVENIJI

New York, 30. novembra 1961

Urednikom tednika
SVOBODNA SLOVENIJA
Ramón Falcón 4158
Buenos Aires, Argentina

Gospodje:

Krščansko demokratični zvezi za Srednjo Evropo je bilo sporočeno, da slovenski tednik „SVOBODNA SLOVENIJA“ praznuje 20-letnico svoje obstoja. Naša organizacija je od predstavnikov Slovenske krščansko demokratične ljudske stranke tudi izvedela, da vaš tednik nepristano seznanja svoje bralce z načeli krščanske demokracije, za katera naša Zveza deluje, in da se bori v prvih vrstah v bitki proti komunističnemu zatiranju naših narodov, za obnovitev svobode in demokracije v Jugoslaviji in v drugih od komunistov zaslužjenih državah Srednje in Vzhodne Evrope.

Prav tako smo bili opozorjeni na dejstvo, da je vaš časopis začel izhajati kot ilegalna podtalna publikacija leta 1941, ko je bila vaša domovina pod nacistično in fašistično okupacijo, da se je boril za osvoboditev slovenskega naroda izpod tuje okupacije kakor tudi proti komunistični zaroti, ki je imela cilj zaslužiti vaš narod s komunističnim rovarjenjem in terorjem. Pod krvavo tujo okupacijo in še bolj krvavo komunistično revolucijo je vaš časopis branil ideale krščanskih načel o človeškem dostojanstvu, svobodi in demokraciji. Sedaj, v izgnanstvu, „SVOBODNA SLOVENIJA“ še naprej brani iste ideale v Buenos Airesu v Argentini, kjer se je naselilo veliko število slovenskih političnih begunccev, ki so tam razvili čudovito versko, kulturno in politično delavnost, pri čemer vaš časopis igra vodilno vlogo.

Ob tej priliki vas pozdravljamo s priznanjem za odličen doprinos k naši skupni stvari, z iskrenimi željami, da bi nadaljevali in še razširili svojo plemenito delovanje za osvoboditev naših narodov in za svobodo in demokracijo na vsem svetu.

Za Krščansko demokratično zvezo Srednje Evrope

Konrad Sieniewicz
Glavni tajnik

Prof. dr. Adolf Prochazka
Predsednik izvršnega odbora

Papež Pij XII. o demokraciji

V svetu danes veliko govore o demokraciji. O njej razpravljajo v svobodnih in demokratičnih državah, o njej pa govori tudi najhujši zatiralec demokracije, t. j. komunizem, ki svojo diktaturo proglašja za „ljudsko demokracijo“. Svobodna Slovenija se od svojega začetka nepristano bori za resnično demokracijo, temelječo na krščanskih osnovah.

Leta 1944 neposredno pred koncem II. svetovne vojne, je imel papež Pij XII. za božič velik in zgodovinski govor vsem narodom sveta o demokraciji. Poudaril je prave in resnične temelje demokracije, v kateri naj bi živeli ljudje svobodno in mirno.

V naslednjem objavljamo tista poglavja iz govora, ki se nanašajo na osnove demokracije in kažejo, kakšni naj bodo vodilni močje v demokraciji:

Nemirne množice, ki jih je potegnila vojna v svoj vrtnec vse do najglobljih plasti, prešinja danes prepričanje — sprva morda mejasno in nerazločno, toda sedaj že neudušljivo — da bi svet ne bil zašel v uničevalni vojni vrtnec, če bi bilo mogoče prej nadzorovati in javno presojati delovanje javnih oblasti; množice so prepričane, da je torej treba ustvariti v ljudstvu samem učinkovito poročilo, da se v bodoče podobne nesreče ne bodo ponavljale.

Ali je zato čudno, ako navdaja narode v takem duševnem razpoloženju demokratična težnja in jo izbirajo ter se zanjo odločajo vsi tisti, ki hočejo bolj učinkovito sodelovati pri bodočnosti posameznikov in družbe?

Skoraj ni treba spominjati, da po cerkvenem nauku „ni prepovedano izbrati vladavine umirjenih demokratičnih oblik, seveda ako je zagotovljen katoliški nauk o izvoru in o uporabi javne oblasti“ in „Cerkve ne odklanja nobene izmed raznih oblik vladanja, samo da so sposobne same po sebi dosežati dobrobit državljanov“. (papež Leon XIII. v okrožnici „Libertas“, 20. 1. 1888, na koncu).

Ako se torej ob priliki božičnega praznika spominjamo istočasno ljudomilosti utelešene Besede in človekovega dostojanstva (ki ni mišljeno le o osebnosti, temveč tudi za javno življenje), hočemo obrniti pozornost na vprašanje o demokraciji in razglabljati, na kakšnih

načelih mora biti zgrajena, da se bo mogla imenovati resnična in zdrava demokracija, prikladna za razmere našega časa. Jasno pa je, da Cerkve ne posveča svoje vneme in pozornosti toliko zunanjemu ustroju in zunanji ureditvi — ki zavisi od teženja vsakega naroda posebej — kakor jo posveča človeku kot takemu, ki ne samo, da ni zgolj predmet in trpni del družabnega življenja, temveč nasprotno je, mora biti in ostati njegov nosilec, temelj in cilj.

Ako vzamemo, da demokracija v širšem smislu besede dopušča različne oblike in jo je mogoče uresničiti tako v monarhijah kakor v republikah, potem se tiče naše razglabljanje dveh vprašanj:

Prvič: Kakšne posebne lastnosti morajo imeti ljudje, ki živijo v demokraciji in pod demokratično vladavino?

Drugič: Kakšne posebne lastnosti morajo imeti tisti, ki imajo v demokraciji v svojih rokah javno oblast?

SVOJSTVENE LASTNOSTI DRŽAVLJANOV V DEMOKRATIČNI VLADAVINI

Dve državljanski pravici sta, ki najdeteta v demokraciji, kakor pove že njegovo ime, svoj izraz: možnost izraziti lastno mnenje o žrtvah in dolžnostih, ki naj jih nosijo državljanji; prisiliti koga h pokorščini šele potem, ko je prišlo v poštev tudi njegovo mnenje. Iz trdno-

sti, soglasja in dobrih sadov, ki izvirajo iz stika med vlado in državljanji lahko sklepamo, če je demokracija zares zdrava in uravnotežena, ter kakšna je njena življenjska in razvojna moč.

Kar pa zadeva obseg in naravno žrtev, ki jih morajo izpolniti vsi državljanji — in to dandanes, ko je delavnost države tako razsežna in odločilna — so mnogi mnenja, da je demokratična oblika vladavine naravna zahteva samega razuma. Kadar pa zahtevajo „več demokracije in boljšo demokracijo“, pomeni ta zahteva samo tole: državljan naj ima vedno več možnosti, da bo mogel imeti svoje osebno mnenje in da bo to mnenje lahko izrazil in uveljavil na način, ki je primeren skupni blaginji.

NAROD IN MNOŽICA

Od tod izvira prvi nujen zaključek s svojo stvarno posledico. Država ne vsebuje niti ne združuje zgolj mehanično na določenem ozemlju nekega brezobličnega skupka poincev. Država je in mora biti organična in organizirana enota resničnega naroda.

Narod ni brezoblična množica ali kakor navadno rečemo „masa“. To sta dva različna pojma. Narod živi in se giblje po svojem lastnem življenju. Nasprotno pa je množica sama po sebi megibna in jo je mogoče razgibati le od zunaj. Narod živi iz življenjske polnosti ljudi, ki ga sestavljajo in katerih vsak je na svojem mestu in na svoj način oseba, ki se zaveda svoje odgovornosti in ima lastno prepričanje. Množica pa nasprotno čaka pogona od zunaj, zato lahko postane igrača v rokah kogar koli, ki zna izrabiti njene strasti in sprejemljivosti; vedno je pripravljena slediti danes tej, jutri oni zastavi. Iz življenjske polnosti resničnega naroda se razliva v državo ter v vse njene ude obilno in bogato življenje, ki utrjuje in obnavlja se močjo v državljanjih zavest lastne odgovornosti ter pravilnega čuta za skupno blaginjo.

Država gotovo more spretno izrabit in uporabiti elementarno moč množice. V pohlepni rokah posameznika ali več ljudi, ki so jih združili sebični nameni s pomočjo brezoblične množice, ki so jo ponižali in navaden stroj, more vsiliti država svoje mnenje boljšemu delu naroda. V tem slučaju pa je skupna blaginja hudo in za dolgo časa prizadeta, nastale rane pa je često le težko ozdraviti.

Iz tega jasno sledi drugi zaključek: „Masa“ kakor smo jo pravkar označili, je glavni sovražnik resnične demokracije in njenega vzora svobode in enakosti.

V narodu, ki je tega imena vreden, se državljan zaveda svoje osebnosti, svojih dolžnosti in pravic, svoje svobode, ki je v skladu s spoštovanjem svobode in dostojanstva drugih. V narodu, ki je vreden tega imena, vse neenakosti, ki ne izvirajo iz samovolje, temveč iz same narave, kakor so neenakosti v izobrazbi, imetju, družabnem položaju, niso na noben način ovira za duha resnične skupnosti in bratstva, da le ne nasprotujejo pravičnosti in medsebojni ljubezni. Tako te neenakosti, ne le da ne žalijo državljske enakopravnosti, ampak ji dajejo celo pravi smisel in upravičen pomen: da imo mamreč pred državo sleherni pravico dostojno živeti lastno, osebno življenje na mestu in v razmerah, kamor ga je postavila božja Previdnost.

Toda kašno je nasprotje med pravkar naslikano vzorno podobo demokratične narodne svoboščine in enakosti, kjer vladajo poštene in modre roke, in pa žalostno sliko, ki jo nudi demokratična država, prepuščena samovolji množice.

Svoboda, ta naravna dolžnost osebe, se izpremeni v tiranske zahteve, ki hočejo na škodo drugih dati duška nagonu in poželjenju človeške gmote.

Enakost se izpridi v mehanično izenačevanje v brezbarvno enoličnost. Polagoma usahne in izgine čut za resnično čast, osebno delavnost, spoštovanje do izročil, za dostojanstvo, z eno besedo: za vse, kar daje življenju vrednost. In tako ostanemo na eni strani razočarane žrtve, ki jih je zasleplil navidezni čar demokracije, svobode in enakosti, a na drugi strani bolj ali manj številni izkoriščevalci, ki so si znali z denarjem ali z organizacijo zagotoviti nad ostalimi gospodstven položaj in oblast.

SVOJSTVENE LASTNOSTI LJUDI, KI SO V DEMOKRACIJI NOSITELJI JAVNE OBLASTI

Demokratična država, bodisi da je monarhična ali republikanska — mora kakor vsaka druga oblika vladavine imeti moč, da zapoveduje z resnično in dejansko oblastjo. Absolutni red bitij in ciljev, ki označuje človeka kot neodvisno osebo, to je nosilca nedotakljive dolžnosti in pravic, ki so izvor in namen njegovega socialnega življenja, sam po sebi obsega tudi državo kot nujno družbo, kateri je dana oblast, brez katere ne bi mogla niti obstajati niti živeti. Ko bi ljudje, zlorablajoč svojo osebno svobodo, zanikali vsako odvisnost od višje oblasti ki ima pravico rabiti tudi silo, bi podkopali temelje svojega lastnega dostojanstva in svobode. Kajti, z drugimi besedami: razušili bi oni nujni red bitij in ciljev.

Trdno zasidrani na istih temeljih so oseba, država in javna oblast s svojimi pravicami združeni in tako povezani, da skupaj stoje ali skupaj padejo.

Ker pa ne more imeti ta nujni red v luči zdravega razuma in posebej krščanske vere drugega izvora, kakor v osebnem Bogu, našem Stvarniku, sledi iz tega, da je dostojanstvo človeka dostojanstvo božje podobe, dostojanstvo države, dostojanstvo moralne skupnosti, ki jo hoče Bog, dostojanstvo javne oblasti, pa dostojanstvo njene udeležbe na božji oblasti.

Vsaka oblika države mora računati s to tesno in nerazdružno povezanostjo, toliko bolj od vseh drugih demokracij. Če po tem takim tisti, ki ima javno oblast, te zveze ne vidi ali jo več ali manj prezira, razmaja v osnovah svojo lastno oblast. Prav tako bo nastala nevarnost — če ne bo polagal dovolj važnosti na ta odnos in ne bo imel svojega položaja za poslanstvo, da uresniči red, ki ga hoče Bog — da prevlada sebičnost oblasti in interesov nad bistvenimi zahtevami politične in družabne morale in bodo pravni videzi demokracije često služili za krinko nečemu, kar je v resnici vse prej kot demokracija.

Edino jasno pojmovanje ciljev, ki jih je Bog določil vsaki človeški družbi, obenem z globokim čutom za vzvišeno dolžnost družabnega reda, more usposobiti tiste, ki jim je oblast zaupana, da izpolnjujejo svoje dolžnosti bodisi zakonodajnega, bodisi sodnega ali izvršilnega reda z zavestjo osebne odgovornosti in z zavestjo osebne odgo-

vnosti. Brez teh kreposti, bi se kaki demokratični vladavini težko posrečilo, da si pridobi spoštovanje, zaupanje in poslušnost boljsega dela naroda.

Globok čut za načela političnega in socialnega reda, zdrav in skladen z osnovami prava in pravičnosti, je posebno važen pri tistih, ki imajo v kakršni koli demokratični vladavini kot predstavnici naroda popolno ali delno zakonodajno oblast. Ker je težišče normalno zgrajene demokracije v zakonodajnem zastopstvu naroda, od katerega izhajajo na vsa področja javnega življenja politični tokovi — tako za slabo kakor za dobro — je vprašanje moralne višine, praktične sposobnosti in umske zmognosti poslancev v parlamentu za vsak narod, ki ima demokratično vladavo, vprašanje življenja ali smrti, blagostanja ali propada, ozdravljenja ali pa neprestanega hiranja.

Nedvomno izkušnje dokazujejo, da mora sleherni zakonodajno telo, ako hoče plodonosno delovati in si pridobiti spoštovanje in zaupanje, zbrati v svojem krogu zbrane ljudi odličnega duha in trdnega značaja, ki naj bodo zastopniki vsega naroda, in ne poslanci množice, kateri na ljubo se pogosto in na žalost popuščajo posebni interesi na škodo resnične potrebe in upravičene zahteve skupne blaginje. Izbira takih moč je ne sme omejit na posamezne poklice ali položaje, ampak naj bi bila odraz pestrega življenja vsega naroda. Izbrati je treba ljudi trdnega krščanskega prepričanja, zamesljivega in pravilnega presojanja, uravnovešenega čuta za stvarnost, ki bodo ostali v vseh okoliščinah dosledni samim sebi. Izbrati je treba moč bistrega in zdravega življenjskega nazora, krepkih in premočnih odločitev. Predvsem pa moč, ki bodo zmogni, da bodo opri na veljavo, ki izvira iz njihove čiste vesti in na široko izžareva v njihovo okolico, postali voditelji in poglavarji posebno v časih, v katerih naraščajoče potrebe močno dražijo občutljivost ljudstva in povzročajo, da laže zaide na stranpota in se izgubi. Treba je izbrati moč, ki bodo v prehodnih razdobjih, ki so navadno težavna in jih razdvajajo strasti, različni nazori in nasprotujoči si programi, čutili dvakrat bolj dolžnost, da vcepijo v žile naroda in države, kadar gori v mrlični vročini, duhovni protistrup v obliki jasnega presojanja, požrtvovalne dobrote, vsem enako naklonjene pravice in vztrajnega stremjenja za edinstvo in narodno slogo v duhu resničnega bratstva.

Narodi, katerih duhovni in moralni značaj je dovolj zdrav in ploden, najdejo iz svoje sredine glasnike in voditelje demokracije, in morejo nuditi tudi ostalemu svetu glasnike in branitelje zdrave demokracije, moč, ki po demokratičnih načelih žive in jih v svojem delovanju tudi izvajajo. Kjer pa takih moč primanjkuje, zasedejo njihova mesta drugi, ki izrabljajo politično delavnost za svoja sebična stremjenja, se ženejo za lastnim dobičkom ali za koristjo svojega stanu ali svojega razreda, pri čemer zapostavljajo in spravljajo v nevarnost skupno blaginjo.

DRŽAVNI ABSOLUTIZEM

Zdrava demokracija, ki je zgrajena na nesprenemljivih načelih naravnega zakona in razodetih resnic, je odločno nasprotna tisti izprijetosti, ki daje državni zakonodaji neobzdrano in neomejeno moč in ki sprevača tudi demokratično vladavino, vključ v nasprotnemu, toda praznemu videzu, v čisto navaden absolutistični sistem.

Državni absolutizem (ki se ne sme zamenjati z absolutno monarhijo, o kateri tukaj ni govora) sloni na zgrešenem načelu, da je oblast države neomejena in da ni dovoljen proti njej noben priziv na kak višji in moralno obvezen zakon, tudi takrat ne, kadar pišča prosto pot svojim despotičnim ciljem ter pri tem prestopa mejo dobrega in slabega.

Človek, ki ima prave nazore o državi in njeni avtoriteti in oblasti kot čuvarici družabnega reda, se ne bo nikdar drznil, da bi žalil veličanstvo pozitivnega zakona, dokler je le ta v mejah svoje naravne pristojnosti. Toda proti veličanstvu pozitivnega človeškega prava samo toliko časa ni priziva, dokler je v skladu — ali vsaj ne v nasprotju — z absolutnim redom, ki ga je postavil Stvarnik in z novo lučjo osvetlil z evangelijskim razodetjem. Pozitiven zakon more veljati samo v toliko, v kolikor je oprt na temelj, na katerem temelji človekova osebnost enako kakor državna in javna oblast. To je osnovno merilo za vsako zdravo obliko vladavine, vključeno tudi demokracijo; merilo, s katerim je treba meriti moralno vrednost vsakega posameznega zakona.

BOŽIČNO BRANJE

SELMA LAGERLOEF:

Sveta noč

Nekoč 'e bil mož in ta mož je odšel v temno noč ognja iskat. Od kočice do kočice je šel in potrkal na vsaka vrata. „Ljudje božji, pomagajte mi!“ je prosil. „Žena mi je pravkar rodila in zakuriti moram, da se ogrejeta mati in dete.“

A bilo je pozno v noč in vse je spalo. Nihče se mu ni oglašil. Mož je hodil in hodil. Naposled je v dalji opazil svet ognja. Krenil je v tisto smer in videl, da gori na planem. Trop belih ovac je spal okrog in star pastir je sedel poleg ter pazil na čredo.

Ko je prispel mož do drobnice, je zagledal tri velike pse, ki so spali pastirju pred nogami. Ob njegovem prihodu so se vsi trije zbudili in na široko odprli gobce, ko da bi hoteli lajati. Vendar ni bilo slišati glasu. Mož je videl, kako se jim je ježila dlaka na hrbtu, videl, kako so se jim v svitu belo bleščali ostri zobje in kako so planili nadenj. Začutil je, da ga je eden popadel za nogo, da je drugi hlastnil po roki, da mu je tretji obvisel na vratu. A čeljusti in zobje jih niso poslušali in možu se ni nič zgodilo.

Tedaj je hotel dalje, da bi si vzel, kar je potreboval. Ali ovce so ležale tako na tesno druga poleg druge, da ni mogel naprej. In mož je stopal živalem po hrbtch do ognja. In ne ena se ni zganila, ne ena prebudila.

Že je bil mož doma pri ognju, ko je pastir pogledal. Bil je čemerer starac, osoren in trd do vseh ljudi. Ko je videl meznanega človeka, je prijel za dolgo, ošiljeno palico, ki jo je navadno držal v roki, kadar je pasel, ter jo zaludal v moža. Palica je letela naravnost proti njemu, a preden ga je zadela, se je ognja in odbrnela malo, daleč prek ravni.

Mož je stopil pred pastirja in mu dejal: „Priatelj, pomagaj mi! Daj mi ogorek ognjal. Žena mi je rodila, zakuril bi rad, da se ogrejeta mati in dete.“

Pastir bi bil najrajši rekel ne. Ko pa se je spomnil, da tujcu psi niso mogli škodovati, da ovce niso bežale pred njim in da ga palica ni podrla, ga je obšla tesnoba in ni si upal zavrniti prošnje. „Vzemi, kolikor ti je treba!“ je dejal. Toda ogenj je bil že skoraj ugasnil, polen pa ni bilo več in tudi vej ne, samo valik kup žerjavice je še tiel. Lo-

patice ali žerjavnice pa tujec tudi ni imel, da bi mogel odnesti žareče ogorke. Pastir je to videl, pa je drugič rekel: „Vzemi, kolikor ti je treba!“ Bil je vesel, da mož ni mogel odnesti ognja. A glej: tujec se je sklonil, nabral z golo roko živih ogorkov in si jih zdeval v plašč. In ogorki mu niso opekli rok, mu niso osmodili plašča, odnesel jih je kakor orehe ali jabolka.

Ko je hudobni pastir to videl, se je začudil v srcu, češ kakšna noč je neki to, da psi ne grizejo, da se ovce ne plaše, da palica ne pogaja in ogenj ne smodi. Poklical je tujca nazaj in mu dejal: „Kakšna noč je to in kako da so vse reči usmiljene do tebe?“

„Če sam ne vidiš,“ je odvrnil mož, „ti jaz ne morem povedati.“ In hotel je iti svojo pot, da bi zanetil ogenj ter ogrel ženo in otroka.

Pastir pa si je mislil: „Ne pustim te izpred oči, preden ne izvem, kaj vse to pomeni.“ Vstal je in šel za njim, prav do kraja, kjer je prebival. Tedaj je videl, da tujec nikar kočice nima, ampak da mu ležita žena in otrok v skalnati votlini, kjer ni bilo drugega ko gole, mrzle stene. Pastir je pomislil, da bi utegnil ubogi nedolžni črvček zmzniti. In čeprav je bil trdega srca, ga je vendarle ganilo in sklenil je pomagati. Snel si je torbo z rame, vzel iz nje mehko belo jagnjičevino in jo dal tujcu, da bi položil otroka nanjo.

A kakor je pokazal, da je tudi v njegovem srcu prostora usmiljenju, so se mu odprle oči: videl je, česar dotlej ni mogel videti, in slišal, česar dotlej ni mogel slišati. Okoli njega je stala gosta množica angelcev s srebrnimi krili. Vsak je imel gosli v rokah in vsi so na glas prepevali, da se je nocjo to noč rodil Zveličar, ki bo svet odrešil.

Tedaj je pastir spreumel, zakaj so bile tisto noč vse stvari in niso mogle nikomu škodovati. Angeli pa so stali ne le okrog njega — vsepovsod jih je videl. Sedeli so tudi v votlini, sedeli po hribu in letali pod nebom. V gostih trumah so prihajali po poti, se gredoč ustavljali in se ozirali na dete.

Na vse strani je donelo veselo vriskanje in petje in sviranje. In vse to je videl pastir v temni noči, ko ni mogel drugače nič razločiti. Od veselja, da je spregledal, se je zgrudil na kolena in hvalil Boga.

šolski sobi je bilo zelo toplo; ali dišalo je tuje, neprijetno, Bog sam vedi kakor po besedi: „Ruhe!“ Ko je človek ugleдал te redno in skrbno razvrščene klopi, naenkrat ni bil več človek, temveč učenec in številka v razredni knjigi.

Nič nisem vedel, kateri učitelj je bil in kaj je govoril; ves čas je bila ena sama misel v meni: „Bodi konec, saj ni nič; nehaj! — Poleg mene je sedel moj debeli tovariš, sin ljubljanskega krčmarja, in neprestano jedel. Skrival se je za široki hrbet svojega prednika in jedel. Okrogel, zaht obraz je imel in hudobne, skope oči; tolste roke so bile zmerom mastne, ker je jedel, jedel. Meni je bilo v prsih suho in prazno, jezik mi je bil trd.

Ob desetih, ob uri počitka, so vstali vsi, da bi šli kupit klobasic k vratarju ali prebogat se po dvorišču. Jaz nisem vedel kam. Grabilo me je za srce, da sem sam, čisto sam. Najrajši bi bil zaklical, kakor sem bil otrok: „Bog, daj mi umreti!“ Prišel je tovariš in rekel: „Ti, zate je pismo!“

Res je bilo na deski napisano moje ime. Šel sem, starac, s težkimi, trudnimi koraki k vratarju.

Ko sem pismo dobil, so se mi roke tresle in skrtil sem se k oknu, da bi ne videlo tega svetega pisma nobeno ne vredno oko. Črke — velike, ljube, ne-

okretne — so razodevale materino roko. Odpiral sem počasi in čisto čudno, veselo mi je bilo pri srcu. Tam so bile spet tiste velike, težke, neokretne črke: „Ljubi sin!“ Zakaj mati se je bila šele od nas otrok naučila pisati, zato da bi je ne bilo sram. Ko sem razgrnil pismo, je zaklenkalo na tleh; sklonil sem se in pobral, bila je desetica, Tista tanka, oguljena, srebrna desetica, ki jih že zdavnaj ni več. Ko sem jo vzel v roke, me je obšlo kakor milost božja. Vse je vztrepotalo, vzplapolalo v meni, vzdignilo me je kakor v plamenu ljubezni.

Videl sem tisto ljubo, velo, trepetajočo roko, ki je držala med prsti poslednjo desetico ter jo naposled spustila v pismo. Zakaj desetica je bila poslednja, to sem vedel, kakor da je bilo na nji sami napisano.

Skril sem se čisto v kot, da bi me nihče ne videl. Iz srca, iz prsi, iz vsega telesa mi je planil jok, strelal me je kakor v vročici. Ali ko sem se vračal po stopnicah v šolsko izbo, je bilo v meni svetlo svetlo. Iz daljave je videla mati mojo bolest in se smehljuje ozrla name, kakor se ozre samo ljubo sonce. In glej, čudo nebeško — res so se bili razmaknili oblaki in veselo sonce je zasijalo skozi okno.

Materi ni več, tistih starih desetice tudi ne in dnevi so mračni in pusti prav do noči.

MARIJAN MAROLT

Božična legenda z velikega jezera

I

Fant Črni puma je prišel z očetom, materjo, mlajšim bratom in sestrami s severovzhoda v kraje ob velikem jezeru. Tam ob velikem jezeru, nekoliko proč od njega, a na dober pogled, je bil precej visok grič, vendaj nižji od okoliških gora. V vznožju griča so stale v loku skale, v katere so bile vsekane odprtine, na dnu teh odprtín je bila baš prazna, ker se je rodbina pred časom preselila bliže k poglavarju na nižji sosednji hrib, kjer so bile podobne votline.

Rodbina na tem višjem griču so bile istega rodu, kot rodbina, ki je imela Črnega puma, zato so to rodbino vzele sedaj medse. Sicer je prazno votlino že eden ali drugi rodbinski oče namenjal svojemu sinu, če bi si dobil ženo in bi njegov zarod narastel, da bi v dosedanjem bivališču pričelo primanjkovati prostora. Toda oče Črnega pume je bil bolj slaboten mož, dasi priden lovec in vsi njegovi so bili marljivi in žena ne hudobna. Oče je pripovedoval sosedom, da so bili prej izpostavljeni zverinam, pred katerimi so se le s težavo branili, pri čemer mu je posebno pomagal starejši sin, pa prav tega sina je vedno gnalo proti jugu in tja, kjer sonce zahaja, češ tam bo lažje živeti in imel bo več sreče pri lovu. Prav med potjo tusem je Črni puma zadel s svojo strelico več živali, ki so jim dobro služile za hrano. Očetu skoraj ni bilo potrebno skrbeti za jed in se je lahko ukvarjal le s tem, da je utrjeval bivališče pred nadležnimi zverinami.

Zdaj pa je Črni puma ves navdušen nad novim krajem. Še prvi dan je šel čez griče k velikemu jezeru in našel v njem veliko, debelo žival, brez nog in brez kril; zadel jo je s svojo strelico in jo prinesel očetu in materi. Napravili so ogenj in jo osmodili. Vsem je dobro teknila, najsi kaj podobnega še nikoli prej zaužili niso.

Tako je pripovedal zgodbo svojega življenja oče zboru jamskih starešin, ko jih je prosil za prazno votlino. Naglas njegovega govorjenja je bil res nekoliko tuj, toda razumeli so ga dobro in so se spogledovali, da je oče takoj videl, da jim ni nadležan.

Stari jamarji so pa vendar pričeli kmalu novodošle nekam postrani gledati. Najprej, ko je prinesel nekoč Črni puma spet večjo žival in so svo sami pojedli, ne da bi bili še sosedje deležni dobrega lova. Potem pa, ko se je pričel Črni puma sukati okoli deklet. Res da ravno še nobena njih ni bila namenjena določenemu fantu ali možu, pa vendar je stare Pumova zapljudnost do deklic neprijetno bolela. In če je bil Črni puma sprva z vsemi deklicami enako ljubezljiv, je pozneje vendar največ govoril s Pisano cvetko, ki jo bi eden ali drugi oče rad izbral za svojega sina, da mu bi rodila otroke. Da se pa pritepenec družji zdaj

prav z njo in da ga tudi ona rada posluša, to je ustvarjalo kmalu vsem ljudem na griču razne pomisleke in netivo za opazke.

Oče Pisane cvetke je zvedel za nejevoljo sosedov zlasti tistega dne, ko je Črni puma pozval Cvetko, naj gre z njim na lov v hrib. Rekel mu je sosed, da si ni mislil, da bo Cvetka njegovemu sinu odrekla roditeljstvo. Toda zdaj ona njegovega ne mara in samo za Črnim pumo hodi. Podoben je prišel pravit še drugi in potem tretji sosed in Cvetkin oče je že vedel, da se bo med mládci kmalu vnel boj za njegovo hčer. Kdor bo močnejši in urnejši, ta jo bo pač odnesel.

Takrat pa je pravil Črni puma Pisani cvetki, ki se je vzpenjala ob njem navzgor po hribu, kako je že svojemu očetu povedal, da si bo ugrabil njo in jo prinesel domov. Kajti let ima dovolj in tudi ona jih ima. Oče ni imel nobenih nasprotnih besed; samo to je rekel, da še ne pozna dovolj teh ljudi, kako so k takim stvarim nagnjeni, kaj odobravajo in čemu se upirajo. Če pa on izve, naj napravi, kot je tukajšnjim ljudem prav.

„Črni puma, zbij velikega črnega ptiča, ki odnaša ostanke poginulih živali in ostanke naših jedi. Če si zatakneš njegovo pero v lase, si mladeč, ki mu ni para med tujajšnjimi mládci in nihče več ne bo stopil k meni namesto tebe. Gori na vrhu griča letijo ti ptiči vsako jutro in če si drzneš stopiti gor in pomeriti nanj, ga boš pač zadel in njegovo pero bo v tvojih laseh. Nihče me potem ne bo prevzel tebi. Samo kadar odnaša veliki ptič ostanke naših jedi, ki mu jih nosi gor stara Siva megla, ne smeš ptiča streljati, kajti zakadil bi se vate in ti izključal oči, Ngu me pa bi te pogubil!“

Pisana Cvetka je šla nato domov, najsi ji doma niso branili izboda v hrib, pa jo je bilo strah. Črni puma pa je šel tisti dan še skoraj na vrh hriba, koliko da je zagledal veliko skalo, ki je bila kot oltar Ngu. Ptiča pa na skali tisti dan Puma ni videl.

„Da, da, prav na vrh pojdem prvič, ko bom utegnil. Mlado ubto divjo ovco bom položil na skalo in ko ji bo ptič drob izključal, mu pošljem puščico v prsi. Z največjim njegovim peresom v laseh si bom Cvetko pri belem dnevu v votlino prinesel!“

II

Tistega dne je padalo sonce že proti velikemu jezeru, da se skrjuje kmalu za hribe, ki so to jezero obrobjali. Ta dan si je izbral Črni puma za lov na kondorja, ki ga bo njegovo pero dvignilo nad vse mládce v skalovju. Toda previdni oče mu je odsvetoval, da bi ubil divjo ovco pri jamah; preveč bi razburil sosede, ki hočejo imeti bližnjo divjo ovco za lahek plen za svoje oboje. Tudi mladeč je dal očetu prav in se namenil, da bo spotoma ubil kako žival, katero bo potem nastavlil velike-

mu ptiču. Pisani cvetki niti povedal ni, da je danes njegov dan in da jo že jutri kani prenesti v svojo in svojih ljudi votlino.

Ob vznožju, kjer je bil lok skalnih votlin, je bilo toplo. Toda proti vrhu je bilo čim dalje bolj hladno in nobena žival ni prišla Pumi pred strelico. Puma je celo zgubil vrhno skalo iz vida, kajti megla so jo pokrile in iz megle so jele padati snežinke. Vse živali so se poskrile.

Da ne bo nič danes z lovom, si je mislil Črni puma in da še ne bo mogel jutri odnesti Pisane cvetke v svojo domovanje. Dan se je že pričel nagibati k svojemu koncu, vendar mládci ni dalo, da bi danes pogledal prav na vrh. Taj ni več daleč. Vsaj za drugič bo vedel, kakšna je skalnata miza, na kateri pospravlja veliki črni ptič ostanke človeških jedi. Naprej torej, na vrh, naj tudi zamudi mrak, saj dol grede ne bo hudega, breg je složen, najsi ga tema prehití. Tudi spodaj najbrž ne bo gostih megla, saj pade ob tem času sneg samo še na visokih gorah in ne spodaj, kjer Pumovi domujejo.

Misleč, da bi moral še nekaj časa hoditi skozi megle in snežni metej, se je Črni puma naenkrat skoraj zadel v veliko skalo in jo slabi vidnosti navkljub prepoznal za ono pristajališče velikih črnih ptičev, ki je je že zadnjič bolj zdaleč gledal. Sonca ni bilo več videti z jezerske strani, naj je že zašlo ali ga je tako zakrivala megla. Kar bo, bo; hudega ne more biti.

Ozrl se je na drugo stran od jezera, tja nekako, od koder je prišel pred mnogimi dnevi z očetom, materjo, bratom in sestrami. Kar se je megla pred njim dvignila. Toda prikazalo se ni modro nebo v daljavi, pač pa velika svetla luč prav na obzorju. Bilo je nebeško lepo. Na skali stoječ je gledal Črni puma v prelepo luč. Razen luči ni videl ničesar, toda jasno je zaslišal mlo petje in udarjanje z glasbilo. Nikoli še ni slišal tako mežnih glasov, ne z udarci na les, ne z udarci na razpeto kožo, ne kadar je mati otrokom prepevala. To je bilo za Pumova ušesa nekaj docela novega; tako bo poskusil zapeti, kadar mu bo Pisana cvetka rodila prvo dete.

Dolgo je stremel Črni puma v prelepo svetlobo. Ni mogel biti sočni zahod, saj zahaja sonce na drugi strani neba. Ni mogel biti ogenj v daljavi; prevelika je bila luč in ni se videlo d'ima in iz prelepe svetlobe se je slišala sladka glasba, kot Puma podobne še ni slišal nikoli doslej. Ko se je za hip obrnil, je videl, da je nad velikim jezerom vse že v črni temi. Svetila je samo nenavadna luč in obsevljavala tudi skalo, na kateri je stal

Tedaj pa se je zgodilo novo čudo. Pred Črnega puma se je spustil velik črn ptič, mnogo večji kot si je te ptiče kdaj Puma predstavljal. Mirno se je vstopil na skalo in na široko razprostrl ogromne peroti. Nič sovražnega ni bilo v njegovem pogledu, nič izzvalnega ne v njegovem klunu, ne v kremplih. Kot da so njegove oči vabile, je stopil Črni puma bliže k ptiču in ga pogledil po glavi in po vratu. Črni ptič je dal čutiti, da mu Pumovo glajenje prav dobro ugaja in še bolj na široko je razprostrl krila. Tedaj se je mladeč domislil, da mu bi lahko izdrl ogromno pero na krilo. Prijel ga je, a ni mogel peresa izdreti, pretrdno je bilo zasajeno v kožo. Tedaj pa se je veliki ptič dvignil in odletel naravnost proti veliki luči in črnemu pumi je ostalo pero v roki. Imel je znak, s katerimi more vse druge mládce prisiliti k molku pred svojo deklico.

Črna tema proti jezeru se je začela umikati luninim žarkom in Črni puma je brez nezgode prišel k skalam svojega domovanja. Veliko ptičeje pero si je pogumno zasadi v lase. S peresom v glavi se je gredoč še ustavil pred votlino Pisane cvetke. Ko ga je deklica zagledala, ni krknila, ampak ostrmela je in voljno sledila mládci v njegov stan.

Nič niso več Pumi zavidali Cvetke. Veliko šekasto pero je napravilo Črnega puma za prvega mládca v loku jam, ki si sme vzeti najlepšo deklico za ženo. Nihče ni vedel, da je črnega kondorja obevala tisto noč luč iz krajevskega Betlehema tam na skrajnem obzorju onstran morja, kjer je bil prav tedaj rojen Jezušček, Odrašenik sveta.

Črni puma je opuščal lov na živali. Pisana cvetka je jela saditi sadeže in s časom ji je dvanaest otrok pri tem delu pomagalo.

IVAN CANKAR

Desetica

Dvanajst ali trinajst let mi je bilo; hodil sem v tretji razred realke. Nekega jesenskega jutra sem se rano vzdramil; danilo se je komaj, v izbi je bil somrak. Velika je bila izba, ali vendar se mi je zdela tisto jutro ozka in tesna, vsa natlačena in nametana kakor ob selitvi. Štiri postelje so stale ob stenah, med njimi police za knjige, velik leseni kovčeg, podobni skrinjam, omare za obleko, na sredi ogromna miza s knjigami in zvezki pokrita; vse to je dobilo v somraku čudne, popačene, nekako sovražne oblike in je napravilo vtis nepopisne revščine in žalosti. Na ostalih posteljah so ležali moji tovariši; vsi so še spali trdno jutranje spanje; lica so jim bila vroča in puhteča, usta na pol odprta. Starejši so bili od mene; že drugo leto smo stanovali in spali vsi v eni izbi, pa jim nisem bil prav tovariš; gledal so me po strani, sam ne vem zakaj. Kmečki sinovi so bili, krepki, glasni, veseli; v meni pa je bilo nekje čisto na dnu nekaj grenkega in pustega, kar se je morda ponevedoma razodevalo tudi v besedi in v očeh.

Na okna je potrkaval dež, čisto potihoma, kakor z mehкими prsti; lilo je že teden dni v dolgih, tenkih curkih; tisti dež, ki napravi človeka otožnega, topega, mu zastre vse vesele podobe in mu pokaže druge, nezname, v sive halje zavite. V izbi je bil zrak težak in zatohel.

Tako me je bilo groza, da sem si komaj upal dihat; ležal sem čisto mirno, z očmi široko uprtim v somrak. Ne jekniti nisem mogel ne zastokati; tiščalo mi je srce z neusmiljeno silo.

Gospodinja je stopila v izbo: „Fantje, kvišku!“

Zeblo me je, ko sem se oblačil, in lačen sem bil. Zajtrka nisem imel, drugi so ga imeli. Iz kuhinje je prijetno dišalo. Doma sem pravil, da mi dajejo jutranjo kavo tam nekje na šempeterski cesti, pa ni bilo, res. Grenko in čudno

se mi je storilo, ko sem ugledal na mizi velike, polne skodelice, iz katerih se je sladko in toplo kadilo; poleg vsake je bil kog belega kruha, skorja rumena, lepo zapečena, da bi zahrustala med zobmi.

„Kaj bi zdaj in kam bi?“ sem pomislil. Doma nisem mogel ostati in bi tudi maral ne bil. Na okno je tiho potrkaval dež; če bi hodil po ulicah le pol ure, bi bil premočen do kože in vsi bi vedeli, kako in kaj. Šole pa me je bilo strah; učenje mi ni delalo skrbi, ali vse mi je bilo tam tuje, neprijazno; stal sem pred učiteljem kakor razbojnik pred sodnikom.

S knjigami pod pazduho sem stopil na ulico. Koj mi je stopila vlaga v čevlje in stresel me je mraz. Dež mi je pršil v lice, knjige sem skrtil pod suknjič. Ulice so bile žalostne, sive; vse sivo, hiše, ljudje, m'li, ves svet; tlak je bil spolzek, po cestah so se nabirale in prelivalo velike luže; če je šel voz mimo, je škropilo na obe strani in ljudje so se umikali; neba ni bilo, do mokrih streh je visela siva megla.

Nisem šel naravnost proti šoli, prezigodaj je še bilo. Hodil sem po ulicah, gledal pa nisem nikamor, nčesar nisem iskal. Včasih je zadišalo iz odprte pekarnice po gorkih žemljah, po tistih zlatorumenih; zahrustaš enkrat, pa je ni. Dežlo je tiho; iz cevi ob voglih je curljalo, luže so rasle, prepregale so ceste od tlaka do tlaka; kakor sem stopil, je zažmečilo in voda mi je brizgala v čevljih že iznad prstov.

Šolsko poslopje je bilo visoko in zelo gosposko; bil sem pred njim kakor berač pred gradom. Okna so gledala mrko in strogo kakor učitelji. Ko sem stopil v vežo, sem povsili glavo in hudo mi je bilo. Tako bi človek stopil v sovražnikov hram, z rokami, zvezanimi na hrbtu, ves ubog in ponižen. Noge so mi bile težke, šel sem počasi po stopnicah, upognjen, kakor hodijo starci. V

JOŠKO KROSELJ:

OB 20-LETNICI SVOBODNE SLOVENIJE

Svobodna Slovenija, ki tedensko izhaja v Buenos Airesu, je ob koncu novembra 1961 slavila dvajsetletni jubilej svoje ustanovitve. Zaradi obilice dela z Zbrankom-Koledarjem Svobodne Slovenije za leto 1962, se ga v listu nismo mogli spomniti. Ne bi pa ravnali prav, če bi ob tako pomembnem prazniku svobodnega slovenskega lista molčali. Ne zaradi oseb, ki so v kakršnikoli zvezi z listom, ampak zaradi okoliščin, ki so ga priklicale v življenje, nalog, ki jih je opravljal pod okupacijo in komunistično revolucijo doma, in ki jih vrši sedaj v izseljenstvu. Pa tudi zaradi počastitve spomina tistih, ki so zaradi sodelovanja pri listu trpeli preganjanje od obeh sovražnikov svobodno-ljubnega slovenskega naroda: od okupatorja in od komunistov. Pa ne samo preganjanje! Premnoge so odvedli v koncentracijska taborišča in veliko jih je zaradi širjenja lista padlo kot žrtve komunistične maščevalnosti.

Mladina, ki dorašča izven domovine, v izseljenstvu, malo ali nič ne ve o preteklosti lista. Še manj mladina v domovini, kateri komunisti potvarjajo pretekle dogodke ter jih spreminjajo tako, da so komunisti vedno prikazani kot borci za politično svobodo slovenskega naroda in socialno pravičnost, večina naroda pa kot politično nazadnjaštvo, ki je oviralo svobodni razvoj Slovencev. Zato je na mestu, da ob dvajsetletnem jubileju Svobodne Slovenije spregovorimo nekaj besed o listu, da bo za zgodovino ohranjena njegova prava podoba.

Pa še nekaj narekuje nujnost, da se tega jubileja spomnimo. Svobodna Slovenija je svobodni list, je list svobodnih Slovencev, list vseh tistih, ki so se borili proti največjemu sovražniku slovenskega naroda, kar jih je kdaj prihajalo nadenj, proti komunizmu, in ki ta boj proti njemu nadaljujejo v svobodnem svetu ter se z rušenjem komunistične diktature v domovini bore za pravo in resnično politično, gospodarsko in socialno svobodo slovenskega naroda ter za obnovo svobodnega slovenskega tiska.

Ob pregledu poti, ki jo je doslej prehodila Svobodna Slovenija, dela, ki ga je opravila, bomo vsi dobili novih vzpodbud za nadaljno organizirano graditev lepše bodočnosti tako slovenski izseljenški skupnosti, kakor tudi pod komunistično sužnostjo trpečemu narodu v domovini.

NUJNOST SVOBODNEGA SLOVENSKEGA TISKA

Slovenski narod so v zgodovini zavedale hude nesreče. Tujec si ga je podjarmil in ga izrabljal v svojo korist. Na svoji zemlji je bil brezpraven in precej časa je moral živeti od miloščine tuje gosposke. Pozneje se so vrstile nesreče s turškimi vpadi, požigi in ropi. V naslednjih stoletjih mu tuji oblastniki tudi niso bili pravčni. Niso mu dajali političnih pravic in z vsemi sredstvi ter načini so skušali zavreti njegovo težnjo po splošni izobrazbi. Pa je bil slovenski narod v svojem jedru toliko zdrav, da je premagal vse nevarnosti, ki so mu grozile. Vedno lepša je postajala slovenska podoba in slovensko ime je postajalo znano v velikem svetu. Na slovenski zemlji se je zgodil čudež: Tako majhen narod, kot je slovenski sredi dveh velikarjev — Germanov na severu in Romanov na jugu — ne samo, da je vzduril njun pritisk, da se polastita slovenske zemlje in uničita Slovence kot narod, ampak se je na tem prostoru sam, z lastnimi sredstvi splošno tako izobrazil, da se je lahko uvrstil med najbolj kulturne narode na svetu. Po osvoboditvi leta 1918 in ustanovitvi skupne države s Hrvači in Srbi, se je njegova kulturna rast samo še pospešila in utrčila.

Pa je prišlo leto 1941. V začetku aprila so udarili po Slovincih njegovi stoletni narodni sovražniki. Nacisti, fašisti in Madžari so zasedli Slovenijo in si jo razdelili. Narod so obsodili na smrt. Slovinci moramo izginiti kot narod. Za dosego tega cilja ni bilo nobeno sredstvo prepovedano. Po Gorenjski in slovenskem delu Štajerske so se razdijali naduti nacisti. Zapirali so inteligenco, jo podili na Hrvaško in v Srbijo ter odvajali v svoja koncentracijska taborišča. Pa ne samo to: Prebivalstvo celih okrajev so selili v Šlezijo, na njihove domačije pa dovažali svoje ljudi. Slovenske knjige so zažigali in pošiljali v papirnice, da so iz njih dobivali nov papir. Tako so nacisti uničili po Gorenjskem in slov. delu Štajerske vse slovenske knjiznice, na sto in stotisoče slovenskih knjig. Ali zgodovina pozna še kakšno večje kulturno

barbarstvo, ki je spremljalo izvajanje peklenih načrtov za fizično uničenje slovenskega naroda? Ostala okupatorja sta zasledovala iste cilje, samo bolj rafinirano sta to delala.

In v tej največji nesreči, ki je zadela Slovence, se je pojavil še četrti sovražnik — komunist. Sprožil je svojo revolucijo. Ne za osvoboditev naroda izpod okupatorjevega jarma, ampak za dosego oblasti, da demokratični režim, ki so ga dotlej imeli Slovinci, zamenja s komunistično tiranijo. Tedaj se je začela tista strahotna, apokaliptična morija po slovenski zemlji, ko so domači komunisti v službi svetovnega brezarnodnega komunizma začeli tekmovati z okupatorji v uničevanju slovenskih življenj. Po Sloveniji je bila tedaj ena sama žalost. Smrt na vseh straneh, žalost, obup. Uničevanje slovenskega imetja, požiganje slovenskih domačij, uničevanje slovenskih kulturnih spomenikov. Ni ga človeka, ki bi mogel popisati tedanje gorje v vseh strahotnih oblikah, kakor se je prikazovalo dan za dnem, noč za nočjo.

Vsa ta nesreča in stiska naroda in slovenskih ljudi so se verno odražali v nekaterih protiokupatorskih letakih, ki so se pojavili v tedanjem času, in v nekaj številkah protiokupatorskega lista, ki jih je izdal pok. Ivo Peršuh.

Slovenski politični močje, predstavniki vseh slovenskih demokratiških strank, ki so ostali doma med narodom, so se zaskrbljeno sestajali in presojali kaj storiti, da bi narod ohranili sploh pri življenju. Čeprav so si bile slovenske demokratske politične stranke v prejšnjih letih zelo nasprotne, so v tedanjih letih strahot in groze pokazale politično zrelost in so svoje strankarske koristi brezpogojno podredile koristim naroda. Zedinile so se na skupni politični program: Zedinjena Slovenija v federativno urejeni Jugoslaviji.

Sestankov predstavnikov slovenskih demokratiških političnih strank se je v imenu SLS stalno udeleževal tudi član načelstva te najmočnejše slovenske politične skupine biv. poslanec Miloš Stare. Spričo dejstva, da dnevno in tedensko slovensko časopisje, ki je izhajalo v Ljubljani (Slovenec, Slovenski dom, Jutro, Slovenski narod, Domoljub ter verski listi) ni moglo in smelo svobodno pisati, kakor je hotelo, ampak samo po navodilih, kakor jih je v Ljubljani do leta 1943 narekoval italijanski okupator, po letu 1943 pa nemški, ki je po zlomu fašizma prevzel oblast tudi v tkzv. Ljubljanski pokrajini ter v Primorju, je bil Miloš Stare že oktobra leta 1941 mnenja, da je treba ustanoviti svobodni slovenski list, ki bo odločno branil pravice zasužnjene naroda, politično političnega vodstva Slovencev in njihovih predstavnikov v begunski jugoslovanski vladi v inozemstvu, doma pa povezoval Slovence pod italijansko, nemško in madžarsko okupacijo s skupnim programom slov. demokratiških političnih strank: Združena Slovenija v federativni Jugoslaviji in z odločnim nastopanjem proti komunizmu, njegovim morijam, požigom in zločinom.

USTANOVITEV SVOBODNE SLOVENIJE V DOMOVINI

Dne 22. novembra 1941 je izšla prva številka Svobodne Slovenije. Zasužnjene-nemu slovenskemu narodu se je predstavljal za uvodnikom „Slovinci“. Pisec članka ustanovitelj lista Miloš Stare, je v njem med drugim naloge lista, ki naj jih opravlja med Slovinci, označil z besedami:

„Naša velika naloga je, da se pripravljamo za čas, ki bo prišel. Ta čas nas ne sme najti nepripravljene ali utrujene. Takrat bomo v strnjjenih vrstah kot slovenska narodna vojska stopili na branik slovenske zemlje proti vsakomur, ki bi hotel pahniti našo domovino v medsebojno uničenje — proti vsakomur, ki bi od zunaj hotel preprečiti naše osvobodjenje. Delo posameznikov, ki ima svoje osnove v neslovenskih partizan-skih načelih komunistične internacionale, je z vabilo, nekaj slovenskih idealnih ljudi, toda njih početje je prineslo do-slej samo škodo ali uničevanje.“

V rubriki „Za robom“ pa je z ozidrom na komunistične morije zapisala naslednje:

„Tudi v Ljubljanski pokrajini je padlo že več desetih žrtev po krivdi partizanov in Osvobodilne fronte. Vse te žrtve so po izvaji iz Londona (Kuhar) za Slovence brez haska.“

Dalje tudi ugotavlja:

„Katoličani v Osvobodilni fronti“ je podpis na okrožnici za katoliške Slovence. Take komunistične potvorbe katoliških Slovencev prav gotovo ne kažejo.“

V naslednji številki je Miloš Stare smer, ki jo imela Svobodna Slove-

nija, še bolj odločno poudaril s pozivom vsem Slovincem: „Naj nas vodi duh velikega slovenskega voditelja dr. A. Korošca“ in s pozivom, ki ga je iz Londona pošiljal vsem Slovincem brez razlike politične opredelitve politični predstavnik Slovencev v svobodnem svetu in podpredsednik jugoslovanske emigrantske vlade dr. Miha Krek, ko je Slovence prosil in rotil:

„Zatrite zlasti vsako partizanstvo. Zberite se okrog svojih preizkušenih voditeljev. Ne poslušajte nikogar drugega, kakor svoje narodno vodstvo v Londonu. Drugačno ravnanje je v današnjih razmerah resnično izdajstvo.“

Svobodna Slovenija je že v začetku nastopila z vso odločnostjo proti komunističnim morijam ter je razkrinkavala komuniste kot navadne zločinske morilce, ne pa borce za slovensko stvar.

To je storila z ugotovitvijo:

„Prvo dejanje OF ni bilo kako junastvo proti nemškemu ali italijanskemu osvajalcu, temveč bratomor. Dolgo prej, predno je OF poznala kako petokolonstvo, izdajalstvo in druge prazne marje, s katerimi skuša opravičevati svoje klanje, so pod njenimi streli padli prvi Slovinci.“

Za razčiščevanje pojmov med Slovinci in da ne bi nasedali komunistični propagandi, je Svobodna Slovenija opozorila Slovence,

„da so iz OF izstopile vse skupine, ki so jo doslej neposredno ali posredno podpirale. V njej je ostala samo še komunistična stranka. S tem je padel zadnji videz, da bi OF sploh hotela ali mogla voditi slovensko narodno politiko.“

Spričo takega položaja je poudarila:

„Položaj je razčiščen in za vsakogar jasan. Proglas vojnega ministra generala Mihajlovića je zakon, ki vsakogar veže. In če bi partizani še naprej divjali, bodo za to odgovarjali pred vojaškim sodiščem. Bodite vsi pametni in trezni, ter ne nasedajte na limanice vsakemu OF-lističu ali partizanu. Ne podpirajte OF, ker to ni narodna organizacija, temveč skupina komunistov.“

ODMEV PO SLOVENIJI

Pojava ilegalnega lista Svobodna Slovenija med zasužnjenimi Slovinci je naletela na izredno ugoden sprejem. Saj je bil ta list s svojim odkritim nastopanjem na eni strani proti okupatorju, na drugi strani pa proti komunistom edini svetli žarek, ki je tedaj povetil v temno in krvavo slovensko stvarnost in v morje komunističnega zločinstva. Bil je to list, ki je ljudem v obupu, ko niso bili varni prav nikjer, ko so jim stregli po življenju okupatorji in komunistični nasilniki ter uničevalci njihove domačije in imetja, dalj vero, da bo mnilo to zlo, prešla ta nesreča, da bodo zopet prišli časi, ko bo na Slovenskem znova veljala in se spoštovala postava, ko bo na Slovenskem zopet lepo tekmovalje številnih prosvetnih in kulturnih društev ter mladinskih in drugih organizacij, po politični opredelitvi sicer različnih, toda z enim skupnim ciljem: Doseči čim večji razmah slovenskega organizacijskega, društvenega, kulturnega, prosvetnega ter gospodarskega življenja.

Zato je razumljivo, da so ljudje vsako številko Svobodne Slovenije težko pričakovali, da so jo povsod brali, ker je prihajala v vse slovenske kraje.

TISKANJE LISTA IN NJEGOVO ŠIRJENJE

Za tiskanje odnosno razmnoževanje lista je Miloš Stare naprosil g. Jožeta Godina, sedanjega kaplana v slovenski župniji Marije Vnebovzete v Clevelandu, kjer že dolga leta tako uspešno vodi faro kot župnik g. Matija Jager in kjer je nedavno umrl biseromašnik Anton Merkun. G. Godina se je prvošnji odzval in je nato skrbel za razmnoževanje lista pod okupacijo in komunistično revolucijo vse do leta 1944. „Centralna tiskarna“, ilegalna seveda, je bila v Ljubljani, v podeželju je pa bilo še več tiskarskih odn. razmnoževalnih strojev. Demokrat-ski Slovinci so na njih sami razmnoževali matrice posameznih številok, ki so jih dobivali iz Ljubljane. Naklada lista se je ravnala po pritisku okupatorjev. Kadar je bilo njegovo nastopanje najbolj nasilno, je bila manjša, največjo naklado pa je Svobodna Slovenija dosegla s številom 6.000 izvodov. To je skoro toliko, kolikor je bila naklada nekaterih tedanjih slovenskih listov, ki so izhajali pod okupatorsko cenzuro v Ljubljani. Najmanjša naklada pa je bila nekoč 300 izvodov. Okupator je namreč zasledil podružnice lista v podeželju, zaplenil vse stroje, vse tiste pa, ki so imeli kaj zveze z listom, pa zaprl.

Nekoč je bilo treba eno številko izdati dvakrat. Komunisti so namreč zajeli sodelavce lista in jim pobrali vso naklado za podeželje.

OVIRE PRI IZDAJANJU LISTA

Dejstvo, da je bila Svobodna Slovenija ilegalni list, pove jasno, da ji okupatorji niso bili naklonjeni. Njihove tajne policije so bile neprestano na opreži, da bi izsledile hiše, v katerih so Svobodno Slovenijo tiskali, zlasti pa, da bi zvedele za imena izdajatelja, pisce člankov, razmnoževalcev in kurirjev, ki so vzdrževali zvezo med Ljubljano in podeželjem, iz Ljubljane tja odnašali razmnožene številke, v Ljubljano pa Staretu prinašali poročila iz raznih krajev o zločinih, ki sta jih nad slov. ljudmi izvajala tako okupator, kakor komunistični nasilnik. Ko se jim je to posrečilo, je morala vsa akcija z izdajanjem Svobodne Slovenije iti še globlje v podzemlje. Zlasti so skušali dobiti v roke Miloša Stareta. Pa tudi tedanji njegovi najbližji sodelavci pri listu pok. Albin Šmajd, že omenjeni g. Jože Godina ter g. Andrej Križman, ki je imel na skrbi upravo lista ter njegovo razpošiljanje po vsej Sloveniji, so bili stalno v nevarnosti.

Kogar koli je okupator dobil, da je imel pri sebi izvod Svobodne Slovenije, je bil lahko vesel, če so ga samo poslali v internacijo. Navadno je taka okolnost imela težje in nevarnejše posledice in mnogi so tisti, ki so svojo vneto za širjenje Svobodne Slovenije plačali z nepopisnim mučenjem. Nekateri tudi z življenjem.

S še večjo vneto je preganjal vse, ki so list izdajali in širili, komunistični sovražniki. Dobro se je zavedal, da mu ravno Svobodna Slovenija najbolj podira njegove načrte s svojim odkritim nastopanjem proti njemu in z razkrinkavanjem njegovih zločinov. Zato je storil vse, da bi se tega nevarnega nasprotnika znebil. V podeželju je stikal za vsemi, ki so list širili. Kogar je dobil, ga je na mestu ubil. Komunisti so dalje plenili razmnoževalne stroje, lovili kurirje, ki so iz Ljubljane nosili v podeželje ali razmnožene številke, ali pa matrice. Istočasno, ko je sam pobijal vse tiste, za katere je ugotovil, da širijo Svobodno Slovenijo, so tiste, katerih komunisti niso mogli dobiti, denuncirali okupatorju. Na Miloša Stareta pa so v Ljubljani poskušali atentat in sicer teden dni pred atentatom na bana dr. Natlačen. Tedaj se je Stare po čudnem naključju rešil. Nato so ga hoteli zapreti Gestapovci. Niso ga mogli dobiti, ker se je skrival in nato živel polnih 14 mesecev v ilegalni delni v Ljubljani, delno v najbližji ljubljanski okolici. Toda Svobodna Slovenija je kljub temu redno izhajala in dosegala vedno lepše uspehe. To je gotovo zasluga požrtvovalnih sodelavcev in raznašalcev, ki jih je bilo nam sto. Posebno knjigo bi zaslužili ti nesebični in požrtvovalni ljudje, fantje in dekleta, ki so znali ukantati Gestapovce, fašiste in komuniste in prinašati izvode posameznih številok Svobodne Slovenije na mesta, za katera so bila določena. V vseh letih okupacije in revolucije niti eden od teh junakov ni za svoje delo prejel kake nagrade. Kakor vedno doslej in povsod, je bil tudi tu idealizem, velika ljubezen do naroda in do slovenske stvari tisto, kar je delalo čudeže.

Svobodna Slovenija je kljub pritisku okupatorjev in kljub grožnjam komunistov s smrtjo slehernemu, ki je pomagal pri izdajanju in širjenju tega lista, redno izhajala in vršila med Slovinci tisto poslanstvo, ki si ga je postavila ob izidu prve številke: „Pripravljati Slovence na čas, ki bo prišel, da jih ne bi našel nepripravljene ali utrujene.“

OBNOVITEV IZHAJANJA V ARGENTINI

Kot sem omenil je Svobodna Slovenija izhajala v domovini od ustanovitve 22. novembra 1941 do leta 1944, ko urednik Miloš Stare ni bil več varen niti v skrivališčih v Ljubljani in njeni okolici ter je ilegalno prešel v Trst, kjer ga je zatekel tudi prevrat.

Begunska leta je Stare delno preživel v Trstu in Rimu, odkoder je 4. decembra 1947 prišel v Argentino. Tu je takoj začel misliti na obnovo izhajanja lista. Poiskal je biv. urednika Slovenca Rud. Jurčeca, ki je bil tedaj že v Argentini ter ga vprašal, če bi hotel sodelovati pri obnovitvi izhajanja Svobodne Slovenije. Ruda Jurčec je povabil sprejel. Skupno sta v Buenos Airesu uredila formalnosti pri oblasteh

ter iskala primerno tiskarno. Zvedela sta za poljsko tiskarno „Dorrego“ Jožeta Olsiewiczza in Laseckega v ulici Dorrego 1102 v Buenos Airesu, ki je prevzela tiskanje lista in je to delala nato vse do leta 1960, ko se je Svobodna Slovenija preselila v tiskarno Vilka Čeča v ulici Estados Unidos 425 v Bs. Airesu.

Prva številka Svobodne Slovenije v Argentini je izšla na Silvestrovo leta 1947 z datumom 1. januar 1948 v formatu 39,5x28 cm in sicer na 4 straneh. Izšla je s Staretovim uvodnikom „Zvestoba svobodni, resnici in pravici“. V njem je najprej prikazal stanje, v katerem je list začel izhajati leta 1941 v domovini pod okupacijo in komunistično revolucijo, nato pa ugotovil naslednja dejstva:

„V teh strahotnih časih skoro ni bilo poštenega Slovence v domovini, ki ne bi nestrpno čakal izida vsake številke lista „Svobodna Slovenija“. Vse od novembra 1941, ko smo v deli prvo številko, pa do leta 1944, je to tajno glasilo zasužnjenih in trepih Slovencev vodilo borbo proti nasilju okupatorjev in divjanju komunistov. Stalo je na braniku pravic slovenskega naroda ter Slovincem tolmačilo resnico v morju laži in klevet, ki so jih sipali viri fašistične, nacistične in komunistične propagande. Skozi vsa leta je kljuoval nacističnim, fašističnim in komunističnim preganjalcem. Mnogo sodelavcev lista je moralo v zapore, umiralo se v koncentracijskih taboriščih in nešteto so jih pobili domači komunisti. Vsi ti so se žrtvovali za svobodo, resnico in pravico. Preganjalci pa lista niso uničili. V podrejšjih, kletih in skrivališčih je tiskarnica kljuovala in na mesto padlih sodelavcev so vstopali novi.“

„Danes v Sloveniji ni laških fašistov in nemških nacistov. Je pa v Sloveniji kljub temu še vedno najstrahotnejše nasilje, ki ga izvajajo komunisti. Laž in krivica sta pa vsakdanja hrana, s katero krmi režim še vedno zasužnjene Slovence. Laž in kleveta pa je blago, ki ga režim na debelo izvažava in razširja tudi med Slovinci Južne Amerike.“

„Naše delo zato ni končano. Dolžni smo, da nadaljujemo delo započeto že leta 1941 v domovini, pa smo ga morali leta 1945 prekiniti v izgnanstvu.“

Zaključuje pa svoja izvajanja takole:

„Svobodna Slovenija je pred Vami. Prva številka v argentinski izdaji. Vse poštene Slovence v Južni Ameriki pozivamo, da se pridružijo naši borbi proti vsakemu nasilju in da vsi sprejmejo naše geslo: Borba za svobodo slovenskega naroda, borba za zmago resnice in pravice.“

S tem geslom je obnovljena Svobodna Slovenija v izseljenstvu začela vršiti svoje poslanstvo med Slovinci, najprej v Južni Ameriki, pozneje pa po vseh kontinentih.

OKOLNOSTI OB OBNOVITVI IZHAJANJA LISTA V ARGENTINI

Ko je začela Svobodna Slovenija izhajati kot tiskan polmesečnik v Buenos Airesu 1. januarja 1948, je bilo v Argentini še zelo malo slovenskih protikomunističnih beguncev, ki se niti sami še niso izkopal iz začetnih težav, ki se zgrnejo na vsakega izseljenca ob prihodu v novo deželo. Večina starih slovenskih naseljenec je pa bila polit. še čisto pod vplivom titovske propagande. Zato je bila proti novim slovenskim naseljenecem sovražno razpoložena. Komunisti so slovenske staronaseljence hujskali kar naprej ter jih pošiljali zmerjat prihajajoče slovenske protikomunistične begunce v pristanišče z „izdajalci“ in „kolaboracionisti“. Redki, redki so bili tisti stari slovenski naseljenec, ki komunistični propagandi niso nasedli ter so imeli odprto srce za nove slovenske naseljenec v Argentini.

Tiskanje lista je bila draga stvar že doma, v Argentini je zaradi drage delovne sile, v.sokih tiskarskih stroškov še dražje. Ker izdajatelj lista Miloš Stare ni imel nobenega obratnega kapitala, saj je ob prihodu v deželo moral priti za težaško delo, kot ostali slovenski naseljenec, so priskočili na pomoč nekateri slovenski dobrotniki, ki so se zavedali velikega pomena svobodne tiskane slovenske besede v nadaljevanju borbe proti komunističnemu nasilju, ki si je podjarmlo vso domovino ter so plačali tiskarske stroške za nekaj številok. To so bili g. Jože Košček, Karel Kavka in še nekateri. Ruda Jurčec je v prvem letu pomagal s posojili, kadar je bil list v zadregi.

LIST POSTANE TEDNIK

Svobodna Slovenija je v letu 1948 izhajala vsakega 1. in 15. v mesecu kot polmesečnik. Z novim letom 1949 je pa napovedala z uvodnikom „V novem le-

tu "v številki z dne 6. januarja 1949, da bo postala tednik. To je storila takole: „Težave z izdajanjem so bile vse leto velike. Toda stalna prošnja novodošlih slovenskih beguncev po lastnem glasilu, so vsem sodelavcem tako pri pisanju, kakor upravi Svobodne Slovenije dajale vedno nove pobude, da so se nadalje vztrajali pri idealnem delu. Vemo, da bi novodošli Slovenci večkrat radi materialno še bolj podprli list, toda bili so sami v takih začetnih prilikah, da tega niso mogli storiti. Kljub težavam smo vzdržali in zaključili prvi letnik.“

„Z zadoščenjem gledamo sedaj na preteklo leto. Z veseljem ugotavljamo, da smo skupno zmogli mnogo. In ne samo to. Postavili smo si tudi začetne temelje za razširitev Svobodne Slovenije, kar je bila stalno želja naročnikov in prijateljev lista.“

„Vsi sodelavci pri Svobodni Sloveniji so že sami čutili potrebo po razširitvi lista. Ko je ta želja slov. protikomunističnih beguncev postala že skoraj splošna, smo se odločili tudi za ta korak in je tako Svobodna Slovenija z novim letom postala tednik. S tem smo prevzeli nase še težje finančno breme. Zavedamo pa se, da bomo zmogli to le s sodelovanjem in pomočjo vseh.“

„Svobodna Slovenija kot tednik je v drugem letu svojega izhajanja imela v začetku nekaj mesečnih prilog za dru-

likim dogodkom naproti. Vse kaže, da bo naša domovina ponovno središče zgodovinskih dogajanj. List mora storiti vse, da nas tisti dnevi ne bodo našli nepripravljene, ampak zrele in složne. Drugič: Dati več branja. Če je, da je list odločil skromno obletko pastorko in si nadel dostojnejšo, da ga ne bo sram pred tovariši drugih narodov. Zato smo se, s strahom sicer, a z zaupanjem na zrelost naših rojakov odločili, da smo list povečali. Dali smo mu skoraj še enkrat večjo obliko.“

Zaključuje pa uvodnik ugotovitev: „Naš tisk, to so naši živci, to je naša kri in še več. Tisk je glas, ki prodre tudi tja, kjer naša grla ne morejo povedati tega, kar bi rada: da se bomo za najosnovnejše pravice svojega naroda.“

Napovedana razširitev lista je obstojala v več mesečnih prilogah z izbranim gradivom.

Naloga svobodnega slovenskega lista je bila poudarjena znova v uvodniku „Svobodni slovenski tisk“ v št. 1 z dne 4. 1. 1951. V njem je med drugim zapisano:

„Naš tisk mora služiti naši skupni ideji. To idejo vsi predobro poznamo: je fanatična borba za svobodo našega naroda in trud, da se vsakdo izmed

vorli so razni govorniki. Vsi so poudarjali veliko nalogo, ki jo je Svobodna Slovenija opravila med okupacijo in komunistično revolucijo v domovini in ki jo vrši naprej v svobodnem svetu s podpiranjem vse konstruktivne dejavnosti v slovenski organizirani izseljenški skupnosti ter z nenehnim pozivanjem Slovencev ter vseh narodov Jugoslavije na združitev zaradi učinkovitejšega nastopanja proti skupnemu sovražniku komunizmu. Zlasti pomembne so bile besede pok. prelata dr. Odarja.

Jubilejna številka Svobodne Slovenije je izšla dne 29. novembra 1951. V uvodniku „Deset let Svobodne Slovenije“ so najprej prikazane okoliščine, v katerih je pred 10. leti začel izhajati list ter težave, ki jo spremljajo v izvrševanju njegovega poslanstva med Slovenci. Nato pa uvodničar ugotavlja naslednja dejstva:

„Tistim, ki spe doma v zabrisanih grobovih in vsem tem, ki so si morali na svoj trizvež pot po grobove v kočevske gozdove — velja naša beseda najgloblje zahvale in najlepšega spomina. Ostali bodo trajno, prekrvavo spričevalo naše največje narodne nesreče.“

Služba svobodni besedi in njenemu poslanstvu pa je šla z nami v emigracijo. V domovini danes ni tiska, ki bi bil svobodno. Pisati, znanstveno delovati in umetniško ustvariti ne sme, kdor ne služi propagandi kom. partije.

Ko smo začeli z obnovo lista v Buenos Airesu, smo vedeli, kako veliko bo moralo biti poslanstvo lista med nami. V tujini je slovenska beseda svobodna, znanstvenemu in umetnostnemu raziskovalcu in ustvarjalcu niso položeni okovi nasilja in izza ogle mu ne sledi okajne policije. Toda navdajal nas je drug strah in dvom: ali bomo kos svoji nalogi in ali bomo zmogli bremena, ako nas dovolj ne podpro naši bratje, ki jim naj list služi.

Naša desetletnica je lepo spričevalo obojega: okoli lista in okoli naše založbe se je zbrala leva vrsta idealistov, ki poleg svojih velikih dnevnih skrbi in boja za obstanek vedo žrtvovati dovolj svojih sil, da more list redno izhajati in da se založba vztrajno posveča svojim ciljem. Zmogli smo premagati prve denarne težave in v svojo čast nam je, da šteje list toliko razumevaločih naročnikov in podpornikov, ki mu omogočajo redno izhajanje.

Ta naš praznik tega desetega jubileja tako ni samo hišno slavje več ali manj pomembnega podjetja. Ta praznik je veliko potrdilo osnovnih vrlin vsakega naroda, ki hoče dokazati, da hoče živeti: naši junaki doma so nam dokazali velike vere, ki nas je vodila skozi vse trpljenje, zvestoba desetletne borbe za njih ideale nam je bila edina vodnica pri tem delu, služba svobodni besedi pa nam je porok, da bomo mi v emigraciji in oni doma enkrat doživeli, da bo zavel ta duh svobode nad vsem tistim področjem, kjer danes strahuje beseda naslija in zločina.“

Po desetletnem jubileju, ki je bil najlepša kulturno-družabna prireditelj, kar smo jih doslej imeli v Argentini, ter se je vsi, ki so bili na njej, še danes spominjajo z veseljem in zadovoljstvom, je Svobodna Slovenija vsa leta nadalje-

vala svoje delo v službi slovenske izseljenške skupnosti in pod komunisti trpečega naroda v domovini, držec se vedno načel in gesel, ki si jih je sama postavila ob ustanovitvi v domovini in ob obnovitvi izhajanja v Argentini.

Novembra letos je v tej nesebični in do skrajnosti požrtvovalni službi dopolnila dvajset let ter začela novo obdobje žrtve in naporov, ki jih bo za koristi slovenskega naroda doprinašala še naprej z nezmanjšano ljubeznijo in nesebičnostjo.

UREDNIŠKI ODBOR IN SODELAVCI SVOBODNE SLOVENIJE

Okoli Svobodne Slovenije v Buenos Airesu so se kmalu po obnovitvi njenega izhajanja v Argentini zbrali vsi bivši uredniki ljubljanskega dnevnika Slovenec, ki so se naselili v Argentini. Za Rudo Jurčeca sem že povedal, da je že od početka pomagal Milošu Staretu pri urejanju lista. Hodil je tudi v tiskarno. Kmalu nato se je Svobodni Sloveniji pridružil dr. Tine Debeljak, 1. aprila 1948 pa podpisani ter prevzel večino dela, ki ga je dotadaj opravljal Jurčec in začel namesto njega tudi pripravljati vse gradivo za tiskarno in za ureditev lista. Ko sta prišla v Argentino Pavle Fajdiga in Pavle Rant, sta se tudi pridružila Svobodni Sloveniji. Isto je storil Janko Hafner po prihodu v Argentino ob koncu leta 1948. To je bil uredniški odbor Svobodne Slovenije, ki je imel redne uredniške seje po izidu vsake številke vsak četrtek zvečer. Vodil jih je in jih vodi še danes Miloš Stare. V 13 letih je bilo skupno nad 700 uredniških sej.

Uredniški odbor Svobodne Slovenije v gornji sestavi je obstajal vse do prve polovice leta 1956, ko je po ustanovitvi Slovenske kulturne akcije najprej izstopil iz uredniškega odbora Ruda Jurčec, za njim pa 24. maja istega leta dr. Tine Debeljak. Za njima je isto storil Pavle Rant leta 1958, letos januarja pa Janko Hafner. V uredniški odbor Svobodne Slovenije pa je bil privzet leta 1960 Slavimir Batagelj. Tako sestavljajo trenutno uredniški odbor Svobodne Slovenije Miloš Stare, Joško Krošelj, Pavle Fajdiga in Slavimir Batagelj. Oblastelj je prijavljen kot lastnik in odgovorni izdajatelj Miloš Stare, kot direktor in urednik pa Joško Krošelj.

Čeprav Ruda Jurčec, dr. Tine Debeljak, Pavle Rant in Janko Hafner niso več člani uredniškega odbora Svobodne Slovenije, so pa z njo v najboljših stikih ter vedno radi sodelujejo pri njej in s tem podpirajo njena prizadevanja za ohranitev svobodnega slovenskega tiska.

Z uredniškim odborom v Buenos Airesu so pa stalno najtesneje povezani tudi številni redni dopisniki Svobodne Slovenije v državah Južne Amerike, v Severni Ameriki, Kanadi, raznih evropskih državah in Avstraliji ter prijatelji in to brez ozira na njihovo politično opredelitev, kajti Svobodna Slovenija

je list, ki združuje vse demokratsko in krščansko usmerjene Slovence v skupni borbi proti skupnemu sovražniku — komunizmu.

Poleg rednih in stalnih dopisnikov je pa Svobodna Slovenija imela in ima še vedno za sodelavce najplivnejše osebnosti v slovenski politični emigraciji. Ne bom navajal živih. Omenil bom samo tiste, katerim se je že iztekla življenjska pot ter so našli zadnje zemsko počivališče v raznih državah. Tako zlasti v Severni Ameriki škof dr. Gregorij Rožman, dr. Anton Dolinar, Msgr. Franca Gabrovšek, Jaka Debevec, lastnik in izdajatelj Ameriške domovine, v Argentini pa prelat dr. Alojzij Odar, polkovnik Vladimir Vauhnik, župnik Vinko Lovšič, ravnatelj Bogumil Remec, vseuč. prof. dr. Ivan Ahčin, ravn. Marko Bajuk, France Žužek, France Kremžar.

Vseh teh odličnih in zaslužnih slovenskih mož se zlasti ob 20-letnem jubileju Svobodne Slovenije spominjamo z globoko hvaležnostjo. Bili so odlični borci proti komunističnemu nasilju v domovini do zadnjih dni svojega življenja ter so imeli pred očmi vedno le koristi svojega naroda v domovini in v izseljenstvu.

ZAČETNICA IZDAJANJA SLOVENSkih KNJIG MED NOVIMI NASELJENCI

Z rednim izhajanjem je Svobodna Slovenija med slovenskimi izseljenci in za slovenski narod opravila izredno pomembno in važno delo. Saj je bila med Slovenci, ki so se po II. svetovni vojni razkropili po vsem svetu, najmočnejša vez, bila vedno glasnik sloge, bratstva in vzajemnega sodelovanja ter skupnega dela tako za koristi slovenskega izseljenstva, kakor tudi za koristi naroda v komunistični sužnosti v domovini. V ta namen je vedno nastopala proti komunizmu in razkrinkavala njegove laži ter skletke. Vse to dela še danes in bo to nalogo opravljala tudi v bodoče in tako po svojih močeh pripravila lepšo, bodočnost Slovencev v domovini.

Kaj pomeni 20 let izdajati list in v takih časih in pod takimi težkimi okoliščinami, ki so vedno spremljale delo in izhajanje Svobodne Slovenije, ve samo tisti, ki mora skrbeti, da je za vsako številko pripravljeno gradivo, da so zbrana denarna sredstva za tiskarno in ostale podatke. To ni delo, to je več kot garanje, kajti da list lahko redno izhaja, mu je treba žrtvovati dneve in noči. In to iz dneva v dan, iz tedna v teden, iz leta v leto.

Pa smo vzdržali. Vzdržali zato, ker smo verovali, ker smo upali. Dostikrat verovali neomažno in trdno, ko je kazalo, da se vse podira. Samo tako smo zmagovali težave, samo tako odstranjevali ovire in samo tako si utirali pot v bodočnost.

Pa ne samo vzdržali z listom! Svobodna Slovenija je tudi začetnica rednega izdajanja slovenskih knjig med novimi naseljenci ne samo v Argentini, ampak tudi po vsem svetu. Kajti že za leto 1949 je izšel njen prvi koledar. Temu je vsako leto sledil nov, vedno lepši in popolnejši. Tako, da je z leti prenehali biti pravzaprav koledar, ampak vedno bolj prevzemal značaj in obseg zbornika. Letos — prav te dni je izšel že 14. Katera drugonarodna izseljenška skupina lahko pokaže na tako bogato knjižno zbirko? Nobena!

Pa niso izšli v založbi Svobodne Slovenije samo koledarji-zborniki odnosno zborniki-koledarji, ampak tudi druge slovenske leposlovne knjige. Tako je že prvo leto našega izseljenstva izšla v njeni založbi mogočna pesnitev Jeremije Kalina „Velika črna maša za pobite Slovence“, pesnitev, ki bo za vse čase ostala v slovenski leposlovni zgodovini zapisa kot najlepši spomenik slovenske politične emigracije protikomunističnim borecem in vsem žrtvam komunističnega nasilja in zločinov na Slovenskem.

Svobodna Slovenija je izdala tudi še dve pesniški zbirki in sicer Poljub Tineta Debeljaka in Mariji, rapsojide za prvo Marijino sveto leto 1954 Jeremija Kalina. Ob 10. obletnici Vetrinjske tragedije je pa v počastitev spomina na mladino, ki so jo komunisti na tako krut in nečloveški način mučili in pobijali v množičnih grobiščih, izdala zbirko črtic domobranskega pisatelja Ivana Korošca.

Svobodna Slovenija je bila dalje tista, ki je prva izdala slovensko šolsko knjigo Naša beseda za slovensko izseljenško mladino.

Razen tega je Svobodna Slovenija leta 1952 v Buenos Airesu v dneh 30. novembra ter 7. in 8. decembra organizirala prvo razstavo vsega slovenskega emigrantskega tiska v svetu.

Ali z vsem tem delom ni v resnici dokazala, da je samo v službi slovenske izseljenške skupnosti in vsega slovenskega naroda?

Uredniški Svobodne Slovenije s škofom dr. Rožmanom l. 1957 v Adroguéju. Od leve: Joško Krošelj, Miloš Stare, škof Rožman, za njim Pavle Rant, Pavle Fajdiga in Janko Hafner.

žabno pravdo z naslovom „Delo in svet“. Stremela je pa še kar naprej za spopolnitvijo in razširitvijo tako lista ter z izdajanjem knjig za demokratske Slovence.

Te svoje želje so vsi, ki so pri listu kakorkoli sodelovali, izpovedali dne 28. julija 1949 v uvodniku „Svobodni slovenski tisk“. Načrti za bodočnost so bili naslednji:

„Kakšni so načrti za bodočnost! Prvi in najvažnejši je: izpopolniti list. Nihče bolj kot lastništvo se zaveda, kaj listu manjka. List zaupa, da ga bodo podpirali tudi v bodoče vsi, ki jim je mar svobodne slovenske besede: z naravno in pobudami, pa tudi z dopisi in aktualnim članki. Čim več bo sodelavcev, tembolj bo Svobodna Slovenija res naš list.“

„List moče biti glasilo kakega političnega kroga ali gibanja, še manj kake klike, ampak resnično glasilo vseh svobodnih Slovencev, ki so dobre volje.“

„Teži nas pomanjkanje prostora. Usoda revežev. Radi bi dali več branja, več člankov, novic in dopisov. Naša velika skrb je, kako povečati list na 8 strani tedensko. Vemo, da bo mogoče to doseči samo na en način: z novimi žrtvami prijateljev in naročnikov lista. Komaj čakamo dneva, ko nam bo mogoče priti s praktičnim predlogom na dan.“

„Svobodna Slovenija hoče še več. Zalagati dobre slovenske knjige. Koledar je bil prvi poizkus. Obnesel se je. Gmotnih dohodkov sicer ni dal, pač pa obilo zanimivega branja Slovencev, raztresenim po svetu. Tudi letos ga bomo izdali, ako Bog da, še zanimivejšega in popolnejšega. „Črna maša“ Jeremije Kalina je knjiga, ki dela čast avtorju in založbi. Še je imamo v zalogi. Naj bi bila osnovni kamen za slovenske družinske knjižnice v tujini. Po tej poti hočemo iti v bodoče: previdno vztrajno in pripravljeno na največje žrtve.“

Vredno je velikih žrtve širjenje tiskane slovenske besede. Kdo izmed svobodnih Slovencev more reči: Mene ta stvar ne briga? Vsakdo lahko po svoje prisloži na pomoč.“

Najobširnejša številka Svob. Slovenije tega leta je bila 42. z dne 20. oktobra 1949, posvečena škofu dr. Gregoriju Rožmanu ob njegovem prvem prihodu v Argentino.

V letu 1950 je pa Svobodna Slovenija začela izhajati v sedanjem velikem formatu 50.5x35 cm, v katerem izhaja še danes.

V uvodniku „Svobodna Slovenija v letu 1950“ je ugotovila naslednje:

„Ves čas obstoja je bil naš list eden onih redkih glasov, ki je lahko govoril resno in branil eno najosnovnejših pravic vsakega naroda: svobodo. To bo osnovna naloga lista tudi v novem letu: služiti resnici in se boriti za svobodo.“

Glede načrtov za bodočnost je pa zapisal tole:

„Kaj hočemo doseči v novem letu? Prvič: vztrajati. Svet gre nevzdržno ve-

nas vzgoji za polnovrednega borca v tej veliki borbi.“

Zaključek je pa tale: „Ne le tisk, tudi sleherni svobodni Slovencev se mora zavedati nalog do svojega tiska: naročiti ga, pazljivo ga prebirati, kritizirati ga pošteno in na pravi mestu. To so stvari, ki čakajo slehernika izmed nas in kjer lahko prav vsakdo prispeva, da bo slovenska svobodna beseda čimprej prinesla svobodo tudi narodu onstran morja.“

PROSLAVA 10-LETNICE IZHAJANJA LISTA

Svobodna Slovenija jo je proslavila 25. novembra 1951 z lepo družabno prireditvijo na Victor Martinu 50, na katero so bili povabljeni predstavniki vseh slovenskih društev in organizacij. Go-

KAREL MAUSER:

Sedem let star spomin

Dan je dnevu enak. Ko grem zjutraj v fabriko in se zvečer vrnem, se mi zdi, da tistih osem ur ni veliko. In vendar je osem ur. Trikrat osem ur je dan. Mine eden, mine drugi. Mine teden, sedem dni, mine štirinajst dni in zame-njam siht. Mimogrede je mesec okoli in dvanajst mesecev je leto.

Tako se vrste leta, roženkranc dnevov. Komaj si mislim, da je bil nekoč čas, ko sem na fiziološki preklji predirjal vse podbreške klance. Vse je za me-noj. Skuštran in smrkav sem bil tedaj in fiziološki preklja mi je bila tedaj avto, svet se je zame nehal tam nekje pri Tržišču in Kranju. Dlje tudi nisem gledal za njim.

Otroci rasto. Nekoč so štiri drobna življenja napolnjevala moje življenje in še vedno se mučim, da bi jih gledal kakšna so bila, ko so mi bila komaj do pasu. Brusim tiste svedre in se mi zdi, da vidim Klemenca, da stoji poleg vozička, s katerega jemljem okroglo jeklo. Pridiguje mi o koblicah, ki jo je videl na travniku, o policajih in o dnohtarju, ki je prišel oni dan in ni znal po slovensko. (Sploh ni bil dohtar, temveč neki agent, ki bi me rad obral še za zadnje ficke.)

In se mi zdi, da Marjetka čeblja med tisto grmado svedrov in s svojimi ročicami stika vse naokrog. „Okika, piko.“

To je poseben jezik, indijanskemu podoben. Pomeni pa: „Očka, piko.“ Pisa je otroški izraz za svinčnik.

Tako se skušam v fabriki pogovarjati z otroki, kakor da so še prav tako majhni kakor pred sedmimi leti. Klemen pravi, da je marinar, toda samo po obleki, drugače je Klemen. Marjetka se me je doma vedno držala za hlače

in mi vselej poiskala copate in časopis. „Okika, pate in bera bera.“

Da odkrito povem: sit sem odraslih ljudi, sit tistih večnih pogovorov, zakaj je na svetu tako in ne tako. Zakaj ljudje po Aziji stradajo kruha, zakaj so ubili Lumumbo in ne koga drugega, kdo je kriv, da so tako trapasto ogardil Berlin, da še ceste nima za ven, zakaj veliki male prodajajo domala že kar na ribjem trgu.

Tisti, ki so svet zahakljali, naj ga še odhakljajo.

Jaz sam se vračam k otrokom. Za sedem let nazaj. Odrasli, da po pravici povem, imajo po dvoje obrazov. Menjajo jih kot maske: po okolici, po družbi, po tem in onem. To in ono sem doživel, vrata zaprl in zaklemljal in ob drobnih otrocih mi je vselej dobro.

Sedem let nazaj. Helena in Rotija študirata, kako je Bog svet ustvaril. Prva je bila luč.

Luč? Meni se zdi, da bi jo Bog moral v tem času spet prižgati. Tako v temi že dolgo nisem bili.

Klemen je radoveden, kako je tisto bilo. Kje je Bog pržagal?

„Na šoltar?“ Helena s prstom trka ob čelo in Klemen, čeprav ni velik dobro ve, kaj to pomeni. Potlej se potrka na čelce še Marjetka.

„Trapa,“ reče Klemen. „Šoltar sploh ni po slovensko,“ reče Rotija.

Toda sama ne ve, kako bi se drugače reklo. Smeje se. En zob ji manjka in skoz tisto režo ji sli jezik. Majal se ji je zobek cel mesec, nazadnje je sam oduščil kakor rižovo zrnce.

Potlej se Marjetka nenadoma do-

PAVLE RANT:

Mogocen razmah svobodnega slovenskega tiska pred komunisti

Pred dvajsetimi leti, konec novembra 1941, se je pojavila Svobodna Slovenija. Prav dobro se spominjam, da smo se v Emmrovem krogu spraševali: kdo je pa spet to? kaj hoče? kam pelje? — Ni šlo za konkurenco, kakor jo danes poznajo dnevniki med seboj ali tedniki. Šlo je samo zato, ali bo list naroden in s tem samo po sebi razumljivo protikomunističen, ali pa bo eden več v vrsti tistih, ki jih je KP pognala med ljudi, da jih še bolj zapelje. Že v prvih številkah se je Svobodna Slovenija takole predstavila:

„Tudi v Ljubljanski pokrajini je padlo že več desetih žrtev po krivdi partizanov in OF. Vse te žrtve so — po izjavi iz Londona (Kuhar) — za Slovenec brez haska. Katoličani v OF je podpis na okrožnici za „katoliške Slovence“. Take komunistične potvorbe katoliških Slovencev prav gotovo ne ganejo.“ Štev. 1 — 22. novembra 1941.

„Naj nas vodi duh velikega slovenskega voditelja dr. A. Korošca!“ Štev. 2 — 6. decembra 1941.

„Umori, ropi, junaštva OF. Kaj pravimo o tem? To, kar vsak pošten človek: umor je umor, gnusno dejanje. Vse obsodbe je vredno ljubljansko komunistično vodstvo OF.“ Štev. 4 — 1. januarja 1942.

„Zatrite zlasti vsako partizanstvo! Zberite se okrog svojih preizkušenih voditeljev. Ne poslušajte nikogar drugega kakor svoje narodno vodstvo v Londonu. Drugačno ravnanje je v današnjih razmerah resnično izdajstvo!“ Štev. 5 — 15. januarja 1942.

„Prvo dejanje OF ni bilo kako junaštvo proti nemškemu ali italijanskemu osvajaču, temveč bratomor. Dolgo prej, predno je OF poznala kako petokolonstvo, izdajalstvo in druge prazne marne, s katerimi skuša opravičevati svoje klanje, so pod njenimi streli padli prvi Slovenci. Dala je streljati na generala Rupnika, menda ni bil izdajalec, če so ga Italijani odvedli v internacijo — na denunciacijo — Osvobodilne fronte.“ Štev. 8 — 28. marca 1942.

Zdaj je od tega dvajset let. In ne bo narobe, ako pogledamo malo nazaj, da bomo laže razumeli, kolikšno poslanstvo mora danes opravljati ves svobodni slovenski tisk, v obeh Amerikah, pa v evropskih državah in Avstraliji, še posebno na robovih Slovenije na Koroskem, Tržaškem in Goriškem.

Ko bo šla tale številka v tisk v Čečevi tiskarni v Buenos Airesu, se bo tako nadaljevala zgodovinska pot tiskarn na Slovenskem. Od tistega leta 1875, ko je Janez Mandel prvi začel tiskati in je 1882 prenehala, da se je potreba tiskanja morala umakniti v bližnji Gradec za skoraj sto let, pa od leta 1878, ko je Janez Mayr, pa za njim vdova in sin, in za vsemi Reichardt pa Heptner in Eger in Klein in Kovač do Kleinmayra in Bambergar gojili tiskarsko umetnost na Slovenskem vse do danes. Tudi Čečeva tiskarna kakor Baragova v Buenos Airesu pa tiskarna Ameriške domovine nadaljujejo to zgodovinsko tradicijo, da ne omenjamo posameznih tiskarn ob robovih Slovenije in v domovini sami. V vseh teh črkah, ki jih bralci dobe lepo zvrščene pred seboj, v zaglavjih, na roko postavljenih naslovih in oglaših je teža let, breme učenja, izpričevalo zrelosti.

Če se prav spominjam, smo Slovenci nekaj let pred drugo svetovno vojno prejeli prvo nagrado za luksuzne izdaje ljudskih knjig, za opreme, za tisk, obliko. V tistih časih, ko je vodstvo Jugoslovanske tiskarne naprosilo mojstra Plečnika, da je iztuhtal tak tip črk, ki bodo lepe, ne bodo utrujevale in ki bodo naše. Tako je poleg vseh drugih stvaritev, ki jih je veliki mojster postavil, tudi v naših knjigah iz onih let najlepši spomenik. Res je, da so bile črke delo enega moža. Res pa je tudi, da je za njim stal narod, ki je hotel imeti lepe črke, lepo knjigo.

Pred dvajsetimi leti so Italijani pršli v Ljubljano. Italijani, sinovi volkulje in predstavniki tisočletne kulture. Ves Rim z vsemi stoletji je menda stal za njimi, so pravili. Pa se je tudi med njimi našel mož — če še malo sežemo po spominu — ki se je dobesedno zagnal v naše tiskarne. Ne da bi uničeval knjige, uničeval naš tisk. Ne, izbral je od vsake šolske knjige po eno, od vseh založb po nekaj in jih nesel pokazat v — Rim, češ tam so ljudje doma, ki imajo knjigo, tiskano besedo radi. Še več — ceniti jo znajo, ponosni so nanjo.

Tale številka bo šla v tisk za božič 1961. Zelo verjetno ne bo vsem všeč, ko bo na svitem. A vsakdo bo v njej

lahko kaj našel. Nad vsem tem, za vsemi temi letniki v Argentini pa ostaja vedno samo eno izpričevalo: pred leti je bilo, ko je tukajšnje vodstvo posameznih emigrantskih skupin hotelo videti, kakšne liste emigranti imajo in kakšni so. Takrat so bili predloženi primeri vsega, kar je sploh izhajalo. Tudi Svobodna Slovenija. Njene vsakotedenske številke. Niso kričele, ne opremljene z bogatimi klišaji, brez podpor s strani poslaništev ali pa mogočnih zasebnikov, ki bi jim njih narodne koristi narekoval podpirati slovensko besedo. Svobodna Slovenija se je predstavila tako kot je: kakšen teden odlična, kakšen teden bolj suha (zdaj mirno zapišemo, ker mi uredniki me bodo črtali: večina številke je kljub vsemu zabavljanju dobrih, zelo dobrih!); in Svobodna Slovenija je takrat, pri tistem ocenjevanju dobila prvo mesto. Zakaj? Zato ker je bila široko informativna, zmerna, trezna, vzgojna in vseskozi pozitivna.

Ime	Teškoči letnik, ustanovljen	Mesto izhajanja
Učiteljski tovariš	59 — 1861	Ljubljana
Slovenski gospodar	53 — 1867	Maribor
Slovenski narod	52 — 1868	Maribor-Ljubljana
Vrtec	49 — 1871	Ljubljana
Slovenec	47 — 1873	Ljubljana
Edinost	44 — 1876	Trst (†1928)
Cerkveni glasbenik	42 — 1878	Ljubljana
Popotnik	40 — 1880	Celje, Maribor, Ljubljana
Ljubljanski zvon	39 — 1881	Ljubljana
Slovenski pravnik	39 — 1881	Ljubljana
Mir	38 — 1882	Celovec, Ljubljana, Prevalje († 1920)
Cvetje z vrtov sv. Frančiška	36 — 1880	Gorica, Kamnik, Ljubljana
Duhovni pastir	36 — 1884	Ljubljana († 1921)
Kmetovalec	36 — 1884	Ljubljana
Dolenjske novice	35 — 1885	Novo mesto (†1919)
Dom in svet	32 — 1888	Ljubljana
Domoljub	32 — 1888	Ljubljana
Angelček	27 — 1887	Ljubljana
Ljubljanski škofijski list	24 — 1895	Ljubljana
Planinski vestnik	24 — 1895	Ljubljana
Gasilec	23 — 1897	Ljubljana
Slovenska zadruga	22 — 1898	Ljubljana
Slovenski čebelar	22 — 1898	Celje († 1930)
Rdeči prapor	22 — 1898	Trst, Ljubljana
Zora	21 — 1895	Dunaj, Ljubljana, Zagreb
Slovenska pisarna	20 — 1899	Celje, Gorica, Maribor († 1930)
Slovenski učitelj	20 — 1900	Ljubljana
Zvonček	20 — 1900	Ljubljana
Narodni gospodar	20 — 1900	Ljubljana
Gorenjec	20 — 1900	Kranj
Naš dom	19 — 1901	Maribor, Celje
Glasnik Najsvetejših Sre	18 — 1902	Maribor
Naši zapiski	17 — 1903	Ljubljana
Bogoljub	18 — 1902	Ljubljana († 1922)
Slov. trgovski vestnik (kasneje Trgovski tovariš)	16 — 1904	Ljubljana
Odmev iz Afrike	16 — 1904	Trst, Maribor, Ljublj.
Nevtepeno poprieta D. Marija (kasneje Marijin list)	16 — 1904	Prekmurje
Časopis za zgodovino in narodnost	15 — 1904	Maribor
Naša moč	14 — 1905	Ljubljana
Lavantinske škofije uradni list	14 — 1906	Maribor
čas	13 — 1907	Ljubljana
Zlata doba	13 — 1907	Postojna, Ljubljana
Železničar	12 — 1908	Trst, Ljubljana, Maribor († 1923)
Mladost	12 — 1908	Ljubljana († 1929)
Mentor	11 — 1908	št. Vid nad Ljubljano, Ljubljana
Straža	11 — 1909	Maribor († 1927)
Carniola	9 — 1910	Ljubljana († 1919)
Sokolski vestnik	9 — 1910	Ljubljana († 1923)
Časopis jug. železniških uradnikov	8 — 1911	Trst, Ljubljana, Zagreb
Prijatelj narave	8 — 1912	Kranj († 1926)
Vzajemnost	7 — 1913	Ljubljana, Maribor
Slovenski sadjar (kasneje Sadjar in vrtnar)	7 — 1913	Ljubljana
Zamorški otrok (kasneje Zamorček)	7 — 1913	Ljubljana
Novine za vogrsko Slovence	6 — 1913	Prekmurje
Lovec	6 — 1910	Ljubljana
Gostilničar	6 — 1914	Ljubljana († 1931)
Delavec	6 — 1914	Ljubljana, Maribor
Obrtni vestnik	6 — 1914	Ljubljana
Salezijanski vestnik	4 — 1916	Ljubljana
Konjerejec	3 — 1913	Ljubljana († 1922)
Naprej	3 — 1917	Ljubljana, Celje, Krško († 1928)
Domovina	2 — 1918	Ljubljana
Trgovski list	2 — 1918	Trst, Ljubljana
Demokracija	2 — 1918	Ljubljana († 1919)
Kurent	2 — 1918	Ljubljana († 1919)
Goriška straža	2 — 1918	Gorica († 1928)
Uradni list vlade SHS	2 — 1918	Ljubljana († 1929)
Policijski list SHS	2 — 1918	Ljubljana († 1921)
Male novice	2 — 1918	Maribor († 1919)
Mariborski delavec	2 — 1918	Maribor († 1920)
Jugoslavija	2 — 1918	Ljubljana († 1922)
Jugoslovanski Korotan	2 — 1918	Velikovec, Celje († 1919)
Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino	1 — 1918	Ljubljana († 1931)
Slovenska družina	1 — 1918	Ljubljana († 1919)

Da smo Slovenci v emigraciji mogli priti do takega tednika, je bilo potrebno ozadje. To je v našem svobodnem tisku doma pred vojno. Če je doma, v polni svobodi — odštejno nekaj tistih let — zrastle tisk, za katerega nas mnogi zavidajo, je zato, ker smo hoteli dati iz sebe vse, kar smo premogli. In kaj je to bilo?

V stari Avstriji gotovo ni bilo z rožami postlano slovenskemu tisku. V njem je takratna oblast videla eno najmočnejših orožij, do katerih se lahko brezpravni Slovenci dokopljajo v boju za svoj obstanek. A volanje narodove sile je bilo močnejše ko vsi ukrepi, vsa zatiranja. Zrastli so listi, zrastle tedniški, mesečniki in strokovna glasila, ki so vzdržala najhujša leta habsburškega zatiranja in v osvobojeni domovini nadaljevala svoje izhajanje. Koliko listov se je ohranilo iz časov Avstrije in koliko jih je zagledalo beli dan v letu 1918, da so izhajali januarja 1919? Pogledajmo jih:

Januarja 1919 pa so izhajali tudi: Amerikanski Slovenec, Chicago 28 - 1891, Glas naroda, New York 26 - 1893, Glas svobode, Pueblo, Chicago 18 - 1902, Proletarec, Chicago 14 - 1906, Glaslo slov. narodne podporne jednote, Chicago, 6 - 1914, Glasilo kranjske slo-Amerika, Cleveland (kasneje Ameriška domovina) 12 - 1908, Ave Maria, New York, 11 - 1909, Slovenija, Milwaukee, Chicago (kasneje Prosveta) 12 - 1908, vsenske katoliške jednote, Chicago 5 - 1915, Sloga, New York, Chicago 5 - 1915, čas, Chicago, Cleveland 5 - 1915, Enakopravnost, Cleveland 4 - 1916, The Slovenian Review, Chicago 3 - 1917.

Tako je ob vstopu v novo leto 1919 izhajalo skupno 87 časnikov in skromen pogled na številke pove samo to, da so se obržali tisti, ki so se zasidrili med ljudstvo, da pa so narasli listi med ameriški Slovenci v času prve svetovne vojne, ko se je odločala bodočnost našega naroda.

Ko je Cene Kranjc zbiral podatke za svoj članek o Tisku in slovtvu za Spominski zbornik ob dvajsetletnici Jugoslavije — od koder so povzeti gornji kakor tudi naslednji podatki — ni najbrž računjal na to, da bo moral za dvajsetletnico druge svetovne vojne molčati. Takrat, leta 1938 je namreč Kranjc, kasneje zvest pripadnik OF in vodilen funkcionar kršč. socialistov znotraj OF, zapisal tole: „Ko smo pred dvajsetimi leti stopili v lastno državo, prav tiste mesece (ko je bila v Rusiji revolucija namreč — op. prireditelja), ko novo, v daljno široko znamenje življenje še ni prevzelo nas samih in naših stvari, ... je novi čas našel naše tiskarstvo v približno temle položaju.“ — V širino znamenje življenje takrat Kranjca ni moglo zagrabiti, ker je bil še premlad, verjetno pa ga je sedaj, ko je te širine občutil na lastni koži. In ker on ne more — ali pa noče pisati, je prava v teje številke Svobodne Slovenije tudi povemo, kaj je slovenski tisk dosegel v svobodi, pa čeprav je ta bila znotraj „stare, gnile Jugoslavije“, kakor s posebnim užitek poudarjajo vsi, ki jim je nekoč ta Jugoslavija največ nudila.

Največ povedo številke.			
Leto	Začelo	Prenehalo	Izhajalo
	Izhajati.		1938
1919	42	38	4
1920	33	28	5
1921	48	43	5
1922	42	39	3
1923	40	35	5
1924	50	45	5
1925	39	35	4
1926	41	39	2
1927	26	20	6
1928	28	23	5
1929	42	29	13
1930	34	26	8
1931	29	21	8
1932	35	28	7
1933	37	29	8
1934	37	23	14
1935	29	20	9
1936	34	17	17
1937	37	6	31
1938	37	—	37
	740	544	196

MARIJA KMETOVA:

MATI

Rože cveto, prepevajo ptički in odmevajo v dalji pomladni glasovi. Srebrn je pas, ki voda v njem skače, čeblja, kamenčke boža in se s soncem odeva. Otročički drobljanci po pesku stopicajo, v ročice ga jemljejo in židajo hiše, gradijo mostove, rišejo ceste in pota.

Tedaj pesek zaškriplje, glas mil in vabeč se v otročje izlije. Mahoma pesek pozabljen je, prevrnjene hiše, mostovi podrti: „Mati!“ Že drobne ročice okrog vratu se vijejo in sonce preseli z nebes se na mater.

*
Dvakrat dve in tri in štiri; petkrat šest in sedem in osem: koliko je? Teža učenja pada, tlačji. Materi sami je težko: v kuhinji dela in pere in šiva, s skrbmi se bojuje in skrivaj na otroka ozira: „Kaj bo, kako bo? Ali se iz knjig preseli znanje v glavo? Ali se v srcu razraste pomlad? Ali se teža bo vanj naselila in zaprla tema bo duši oko? Kam pota otroku pokažejo, kam noga nameri veliki korak? Da bilo bi sonce, da bilo življenje bi jasno in svetlo! Da črni zvižaj ne bilo bi vate, da teža nesreč ne skloni ti glave; da bil bi močan in velik in majhen; majhen in skromen kakor Gospod. Ti ga vajuji!“ In čelo zvedri se in roke hitijo. Hitijo od jutra do mraka in pozno v noč. Nič misli se nase ne ozirajo: telo se krči in glava sivi, duh v delu utone. Zgoraj bridkost in klic kruha, spodaj raskava zemlja in življenja ukaz.

Tako vidimo, da je v dvajsetih letih začelo izhajati 740 glasil, jih prenehalo 544 in ostalo koncem leta 1938 196, kar je v glavnem obveljalo do začetka vojne. Naj pri tem povemo mimogrede, da je vse od prvega časopisa naprej 1797 leta do 1919 začelo izhajati 419 časnikov in časopisov, od tega v l. 1899 do 1919 234, im da jih je ob koncu leta 1918 ostalo 87, od katerih je leta 1938 izhajalo samo še 49. Teh 49 nekdanjih in 196 novih — skupno 245 pa predstavlja tisto, čemur se najbolj preprosto reče: življenje v svobodi.

Res je, da smo se drobili na preveč koscev. Kranjc pravilno ugotavlja: „Na sto in sto krajih je pognalo novo življenje nove mladike, ki so se starega debela tesno držale ali pa bile z njim komaj še zvezane: kar je bilo zdravo, je ostalo, kar se nam je v svoji navidezni oddaljenosti zdelo tuje, a je bilo pošteno, je ostalo; kar je v življenje poklical samo razburkani čas, je minulo. Nevidne zapornice so se dolgo zadrževanim silam odprle in življenje je teklo, se naširoko razlilo; vodnik pa mu je bil večkrat srce kot pamet.“

Takrat je Slovenija dihala, vabila brate onstran meja. Danes je smer obratna. Danes domovina molči, ker tiska samo tisto, kar je CKKP odobrila, kar so na partijskih sestankih sprejeli, kar naroči Beograd, pa včasih Moskva včasih Peking. Tako daleč so celo prišli, da ni; Slovenci, ki so bili včasih dobri poznavalci katoliške doktrine, ne smejo pisati o zadnji encikliki Janeza XXIII. Mater et Magistra, ampak sme vodilni komunistični časopis Naši razgledi prinesiti kritiko enciklike, kakor jo je napisal italijanski komunist.

Res ne vem, kaj danes vse doma izhaja, a to ni važno. Svobode tiska ni, to je važno. Zato pa je toliko bolj potrebno govoriti in pisati o slovenski besedi na tujem. Ne samo tisti na Koroskem in Goriškem in Tržaškem, ki bo čez nekaj let, morda desetletij edini dokaz, da vsi Slovenci niso bili komunisti ali pa sluge panslavizma, kar bodo naši narodni sovražniki hoteli ob vsaki priliki dokazati; govoriti je treba o našem tisku tostran Atlantika, ki drži pokonci bakljo borbene slovenske. Pri vsej različnosti mnenj, pri vsej navzkrižnosti gledanj vsi vemo in hočemo samo eno: svobodno Slovenijo.

Nisem član uredništva Svobodne Slovenije, a verjemite mi, da se uredniški zbor zaveda, kakšna svetla prakost stoji za njim, zaveda pa se tudi, kaj in kakšno je delo v sedanjosti in bližnji prihodnosti.

Ranković in njegovi merijo borbost jugoslovanske emigracije po Slovenceh — ne mislite, da sem megaloman, a slovenskega smisla za trezno in stvarno politično borbo se boje. Ta smisel, to trezmost predstavlja Svobodna Slovenija. Da pa jih v Beogradu ne bo bodlo v oči samo ime lista, moramo storiti vsi vse, da bo za listom stala trdna, neomajna, kot en mož odločna slovenska demokratska emigrantska skupnost.

Vije se senca črna po stropu. Slika je veje, ki zmeraj v burji se maje in zvija. Tožeče zaganja se veter v okna, šipe šklepečejo, senca za senco se skriva v kote. Ura čas seka in niha in niha glasek tenak, ko da ga zebe, polnoči bje. Mati v postelji molek oklepa, sključena ždi naslanja se s čelom na grčave členke: „Ki si za nas krvavi pot potil... potil tudi za moje otroke...“ in v šepetu kliče Marijo.

„Ki si za nas bičan bil... bičan za Anko, za Rezo, za Toneta, Minko, Andreja... usmili se jih, Marija! Trije v grobu ležijo; Minko, Andreja Američka zbada. Usmili se jih!“

„Ki si za nas s trnjem kronan bil, s trnjem bodečim; poznam ga, o Kriste! In ki si za nas teški križ nesel, teški teški križ... in si bil križan, Gospod, križan, da vidim, da vem, kako je v križu! Zahvaljen bodi! S teboj sem hodila, zate, zase, za vse moje! Še bi hodila, da mi jih daš, za Ančko, za Rezo, za Toneta, Minko, Andreja. Še bi hodila... Ne bom več hodila, že čaka me smrt...“

*
Rože cveto, prepevajo ptički, odmevajo v dalji pomladni glasovi. Po svetu otročički rodijo se, rastejo; a matere skrbijo in križe neso.

Sredi teh križev pa se lučke leskečejo, zemlja jih kreše, jih kreše nebo: Materi hvalo pojo.

TINE DEBELJAK:

Pred petdesetimi leti

V Pregljevi zapuščini sem naletel na tole vabilo k Veselici pri Sveti Luciji na Tolminskem (danes Most na Soči) z dne 18. avgusta 1912. Torej tiskan letak ravno izpred 50 let. Nič posebnega. Koliko takih „vabil“ je bilo tiskanih za nič koliko „veselice“, pa jih ne prinašamo v ponatiskih. Toda ko sem ta list obračal v svojih rokah, se mi vendar le zdi, da zasluži objavo za svojo petdesetletnico. Zakaj?

Zato, ker s tega skromnega lističa berem lep kos slovenskega kulturnega življenja v preteklosti.

Najprej mi je dokaz delovanja med podeželskim ljudstvom tistega gibanja, ki ga je krstil pokojni Kremžar za „goriško pomlad“ in ki pomeni prenašanje mladega katoliškega prosvetnega gibanja, ki je znano kot Mahničev in Kremžarjev pokret, s Kranjskega na Goriško in katerega glasilo je bil Kremžarjev „Novi čas“. Okoli tega se je zbirala mlada katoliška inteligenca, „mladini“ ali „krekovci“ imenovani, ki so nastopali proti dr. Gregorčičevemu „slogaštvu“.

Svetolucijski župnik Fabijan je bil pristaš teh „mladnov“, ki so jih vodili dr. Breclj, Abram, dr. Rejec, Kremžar itd. Pregelj je spadal v to družbo svojih starejših vrstnikov, oziroma kolegov (dr. Rejec dr. Capuder) ter je prav njegovo pisateljstvo teh let imelo izrazit znak „mahničevstva“ v njegovi filozofski poeziji (Romantika, 1910), še bolj pa „krekovstva“ z ljudsko prosvetnim delom pri Mohorjevi družbi (povestice), zlasti pa vzgojni „epi“ (pripovedovanje pesmi), o katerih nekje izrecno piše, da jih „Krek hvali“. V tem času je bil tudi profesor v Idriji (prej pa v Pazinu in Gorici), kjer je bil od l. 1911 do 1912. Tam je napisal prvo večjo povest Mlada Breda, ki se je morala dotikati pri Mohorjevi družbi prav te mesece, kajti izšla je jeseni med rednimi knjigami za leto 1913. Ko je jeseni l. 1912 nastopil Pregelj novo službo v Kranju, je dekan dr. Arko čestital Kranjčanom v Gorenju, da bodo dobili s Pregljem odličnega prosvetnega delavca.

Zato smemo sklepati, da je bil organizator tudi te „veselice“ prav dr. Pregelj, ki se je tedaj mudil tam na počitnicah pri župniku Fabijanu. In prvi vtis pri gledanju tega letaka je, da je to uspeh „mladinskega“ prosvetnega katoliškega dela med najširšimi

plastmi naroda in njega svež zagon, ki je zajel tudi Izobraževalno društvo SOČA pri Sv. Luciji kot drugih sto po vsej Sloveniji. En cvet v „goriški pomladi“ pred 50-timi leti.

Drugo je spored in sodelavci. Nastopili so tamburaški zbor, pa mešani, ženski in moški zbor, poleg solista tenorja in baritona ter pianistke, kar se tiče glasbenega dela. V dramatskem pa kuplet in Pregljeva enodejanka, napisana verjetno za to priliko kot igra s petjem. Se pravi: tudi obe ti dve točki sta povezani s petjem. Moralo je imeti društvo Soča dobre in številne pevce in poštvovalnega pevovodja. Morda je tudi to bil Pregelj, kajti vemo, da se je ukvarjal s petjem, da je komponiral in pozneje celo učil petje na gimnaziji. Toda ta hip to ni važno. Važno pa je, da med temi sodelavci večera najdemo imena kakor so poleg Preglja še Josip Rijavec, Marko Bajuk in Frida Ščekova.

Josip Rijavec je tedaj nastopal kot solist-tenorist, kot konservatorist, ki se je pripravil na svojo pevsko kariero. Pel je Sattnerja in Ipvaca. Kdo je tedaj slutil, da se se bo ta skromen in nežen pevec (kakor smo ga poznali z odra v Ljubljani) razvil v enega najlepših lirčnih svetovnih tenorjev, ki je s svojim lepim mehkim glasom gostoval po vseh večjih svetovnih odrih? Pred petdesetimi leti je pel na skromnem odru vaškega izobraževalnega društva pri Sveti Luciji na Tolminskem. Izšel je iz ljudsko prosvetnega dela, kakor pozneje Dermota v Kamni gorici, Gostič na Homcu, Lipušček v Trnovem itd. itd.

Spremljala ga je gđ. Frida Ščekova, ki jo poznamo kot Bredo Ščekovo, znano pianistko in komponistko na Goriškem. Tedaj je nastopila kot mlada študentka, pozneje je napisala več klavirskih in pevskih skladb in zdaj živi v Ljubljani. Je sestra pokojnega Virgillija Ščeka, ki je bil duhovnik in narodni poslanec Slovencev v italijanskem parlamentu, kjer je vodil odločno borbo za pravice Slovencev in proti fašizmu. Umrl je kot župnik v Avberju. Ob primeru spremembe nemškega imena „Frida“ v poznejšega slovenskega „Breda“, pa se nam razodeva velika slovenska zavest časa ob balkanski vojski, ki je strastno poslovenjala vse nemško, pa tudi latinsko.

Lojzeti so postajali Vekoslavi, Tineti Zdravkoti, Janezi Ivani itd. Tudi tako zanimivost nam odkriva to skromno vabilce.

Marko Bajuk je bil skladatelj na tej „veselici“, katerega potpuri — venček narodnih pesmi z Gorenjskega, je igral svetolucijski tamburaški zbor. Kot Belokranjec mu je bila blizu tamburaška ter je prav on bil propagator tamburaških zborov, ki so se tedaj zelo širili po izobraževalnih društvih (tudi v Škofji Loki je v tem času že bil!). Ne vem, če je izšel ta venček „Na Gorenjskem je fletno“ v tisku, gotovo pa ta leta pomenijo že vzpon v njegovem razvoju, ki ga je potem vodil do glavnega organizatorja Pevske zveze, do dirigentstva več tisočglavega zbora, pa do zadnje postaje v Mendozini med nami, kjer je še vedno nadaljeval z istim mladeniškim navdušenjem delo na prosvetno izobraževalnem polju, kakor ga je gojil že pred 50 leti.

In tretje ime je Ivan Pregelj sam. Nimam pri sebi teksta Ribiča in njegove hčere, toda spominjam se je kot enodejanke s pevskimi vložki, napravljenimi na znane ponarodele melodije. Tako na pr. je na melodijo Lepe naše domovine napisal besede, katerih začetek se glasi:

Stari Rok in stara Špela, v stari bajti sta živela, stare cvangerce sta šela...

In tako se vrste melodija za melodijo, dueti in solospevi; napol primitivna operetka, napol kupleti, toda dramatska idila. Igra je izrazito prirejena za ljudske odre v smislu prosvetnega dela (pevski vložki), dočim bi brez njih vplivala umetniško zadovoljivejša. Gotovo pa je žela velik uspeh, kajti takoj po Pregljevem prihodu v Kranjski dom leta 1912 so jo ponovili v Kranjskem ljudskem domu za desetletnico in je izšla tudi v podlistku Gorenjca in pozneje v tisku v Gorenjski knjižnici. S prihodom v Kranj in po izidu Mlade Brede ob istem času se je nehala Pregljevo zgolj ljudsko prosvetno delo (pisal je sicer kuplete in prigodnice itd. še dolga leta), ter se je začel vzpenjati v svoj zenit, ki je visoko nad temi početki.

Tako nam pogled na to „vabilo na veselico“ pokaže začetke takih velikih slovenskih kulturnih delavcev kakor so postali pisatelj Pregelj, pevec Rijavec in glasbeni organizator Bajuk in pianistka Breda Ščekova (tedaj še Frida), ki so se našli vkup v svoji mladosti na deskah preprostega kmečkega ljudskega

odra pri Sveti Luciji na Tolminskem. In še nekaj mi je padlo v oči pri tem programu, kar naj podčrtam za na konec. Slovenska, hrvatska in slovenska nacionalna poudarjenost v pevskih nastopih.

Slovenska nota je poudarjena s kompozicijo Slava Slovincem, ki jo je napisal Čeh Brož. Hrvatska s moškim zborom Novaka Hrvatskoj, in slovenska z meš. zborom Slavjanka I. Carlja.

Poudarjeno je panslovanstvo, pa ne več zgolj v čitalniškem smislu, temveč v češkem in še bolj hrvaškem s pozdravom „Hrvatskoj!“ Gre torej za praktično slovanstvo, za povezavo Slovanov v Avstriji, predvsem pozdrav Hrvatom, (ne morda Srbom, ali Bolgarom, Jugoslovanom).

Razumljivo nam je to, če pomislimo, da je prav tega leta divjala — balkanska vojska, ki je sprožila nov val slovenskega navdušenja med našimi najširšimi plastmi naroda. Dom in svet je na pr. vse leto prinašal podobe iz balkanske vojske, izhajali so posebni snopci Balkanska vojska (Sušnik in Šarabon) itd. Toda ker je bila Avstrija neodločna glede podpore ali Srbiji ali Bolgariji, so Slovenci v tem času podurjali predvsem zvezo s Hrvati kot osnovo za ureditev južnoslovenskega vprašanja v Avstriji. Sredi vojne, ki se je bila na Balkanu za „svobodo ali smrt“, so se v teh mesecih pripravljali Slovenci in Hrvati na važen skupen nastop v Avstriji, natančno dva meseca po tej predstavi, ki je imela na programu poseben pozdrav Hrvatom, ki je v libreto pevске igre vključila melodijo hrvaške narodne himne (Lepa naša domovina...), so se v Ljubljani sestali narodni zastopniki dveh strank, ki sta

IVAN TAVČAR

ZEMLJA DOMAČA NI PRAZNA BESEDA

Tu in tam se me je polastile želja, da bi umrl, ker sem bil sam sebi in drugim v težavo. V takih trenutkih sem dobro vedel, da te, pa bodi še tako zapuščen in osiromašen, veže trdna veriga na nekaj, česar se vsak hip ne zavedaš: ta nekaj je zemlja, na kateri si se rodil. To je naša edina neskaljena prijateljica, vedno ti kaže isti obraz in zvesta ti ostane, če jo še tolikrat zatajiš! Ko tako ležim, mi sili iz ruše nova moč v onemogle ude in prav vsaka koreninica pod mano poganja tudi v moje telo, da se čutim eno z zemljo, na kateri ležim. Zemlja domača — ni

predstavljali večino Hrvatov in večino Slovencev, namreč Hrvatska Stranka Prava (Starčevićanci) in Vseslovenska ljudska stranka (dr. Šušteršič), 74 po številu. In ti dve legitimni predstavnici obeh narodov sta 20. oktobra 1912 sprejeli v Ljubljani v Unionski dvorani slavnostno resolucijo, ki se glasi:

„Izjavljamo, da tvorimo Hrvati in Slovenci eno narodno celoto. Vsled tega hočemo pristaši Stranke Prava in Vseslovenske Ljudske Stranke skupno delovati v duhu in pravcu programa Stranke Prava za jedinstvo, pravice in svobodni razvoj hrvaško-slovenskega naroda v okviru habsburške monarhije. V svesti smo si, da so hrvaško-slovenske dežele odločilnega pomena za pozicijo monarhije kot velevalsti in kakor se zavedamo svojih dolžnosti napram monarhiji tako odločno zahtevamo in pričakujemo, da se zavzame tudi monarhija svojih dolžnosti napram našemu narodu.“

To je takozvana Ljubljanska slovensko-hrvatska deklaracija, predhodnica majniške pet let pozneje. Je izraz tiste politike, ki je mislila, da je prestolonaslednik Ferdinand naklonjen trilateralisti ureditvi Avstrije, ki bi imela svoje središče v Zagrebu. Na drugi strani pa je prva predstojna poznejšemu zedinjenju s Srbijo, kajti, „že tedaj se je pojavilo vprašanje: Kaj pa, ako se tako ukovirjena svoboda ne uresniči?“ (Dr. Ante Smith Pavelić: Dr. Ante Trumbić, München 1959, 24). Tako je bila tedaj izražena molče ideja, zbrati vse južne Slovence morda tudi ne pod avstrijsko monarhijo, ako ne pristane na trilateralizem...

prazna beseda: del mojega življenja je in, če se mi vzame zemlja, se mi je vzelo tudi življenje. Ko si ogledan do kosti, ko te povsod preganjajo, kakor bi se ti bil gobe razpasle po telesu, te sprejme domača zemlja z istim obrazom, kakor te je sprejela nekdanj, ko so te še v zibel polagali. Nisi doživel pomladi, da bi te ne bilo objemalo njeno cvetje in ne jeseni, da bi ti ne bila sipala svojih sadov. Mogoče, da je težko umreti — moja vera to ni! — ali toliko zapisev, da bi rajši umrl sredi domače doline bodisi od gladu kakor na zlatem stolu nemškega cesarja, kjer bi imel vsega na kupe!

Sestava Slovenije-teritorialna in upravna

V Zborniku Svobodne Slovenije, ki je pravkar izšel, je J. Kr. (Joško Krolj) pod naslovom Zgradba oblasti v Jugoslaviji objavil poučen pregled o razvoju državne oblasti v Jugoslaviji od nje ustanovitve do današnjega dne. Zdi se mi koristno posebej opozoriti na oni del te razprave, ki prikazuje, kako so komunisti na podlagi zakona o ureditvi „komun“ in „okrajev“ iz leta 1955 na novo razdelili Slovenijo. Ta uredba, s katero postavljajo komunisti temelj svojemu „komunalnemu“ sistemu, ki ga še vedno spreminjajo in popravljajo, še do danes ni dobila dokončne oblike.

Komunisti so Slovenijo razdelili na 8 „okrajev“ s središči v Celju, Gorici, Koprju, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti in Novem mestu. Vsak „okraj“ so razdelili na „komune“. Največ „komun“, namreč 20, ima „okraj“ Ljubljana. Najmanj, samo 6, jih ima Murska Sobotna.

V Zborniku so imenoma navedene vse „komune“ obenem s številom prebivalstva po ljudskem štetju iz leta 1961. Največja „komuna“ po številu prebivalstva je Ptuj s 63.875 prebivalci, najmanjša „komuna“ so Ziri s 3.633 prebivalci. Lega in velikost poedin. „komun“ je razvidna iz zemljevida, ki se tukaj objavlja. Zemljevid kaže stanje z dnem 1. januarja 1959. Od takrat do danes so komunisti, ki stalno eksperimentirajo, spet uknili 15 ustanovljenih „komun“, tako da jih je do danes ostalo od prejšnjih 91, kakor jih kaže zemljevid, samo še 76.

Kar se same teritorialne razdelitve tiče, se lahko reče, da v glavnem in na splošno ni slaba. Komunisti namreč niso ustvarili nič novega. Svoje razdelitve so postavili na stare temelje, ki so bili položeni že v XVIII. stoletju, v dobi avstrijske absolutne monarhije, in celo še prej v fevdalnem srednjem veku.

Razdelitev na „okraje“ je skoro popolnoma natančna kopija razdelitve avstrijskih kronovin na okrožja, izvedene za časa Marije Terezije zaradi boljše ureditve državne uprave in sodstva.

Takrat je bila Kranjska dežela razdeljena na tri okrožja, na gorenjsko, na dolensko in na notranjsko. Koroška na beljaško in celovško okrožje, slovenski del Štajerske na mariborsko in celjsko okrožje, Primorje na goriško in istrsko okrožje. „Samosvoje mesto Trst“ je pa imelo lasten statut.

Okrožje se je v uradnem nemškem jeziku imenovalo Kreis. To besedo je naše ljudstvo izpremenilo v kresijo.

Tudi razdelitev na „komune“ ni komunistična iznajdba. Ta razdelitev se naslanja na sodne okraje, ustanovljene leta 1848, ki so stopili na mesto prejšnjih fevdalnih graščinskih sodišč, ko je bilo graščinskim gospodstvom obenem z zemljiško obvezo odvzeto tudi fevdalno nižje sodstvo. V istem času

je izšel tudi prvi državni občinski zakon. Izdelal ga je tedanji notranji minister grof Stadion, romantičen ljubitelj samouprave. Člen 1. tega zakona se je glasil: Svobodna občina je temelj svobodne države. Ta zakon je predvideval trojno samoupravo: 1. srenjsko, 2. občinsko in 3. okrajno samoupravo. Na tej podlagi so začeli ustanavljati večje občine, obstoječe iz več srenj, in v nekaterih deželah, na pr. na štajerskem, — ne pa tudi na Kranjskem — tudi okrajne samouprave, za kar so uporabili teritorije od leta 1848 dalje ustanovljenih sodnih okrajev. Tako so nastali na štajerskem samoupravni okrajni odbori, ki so imeli pomembno vlogo v tedanjih bojih za narodno enakopravnost. Ti okrajni odbori so predpoda sedanjih „komun“.

Sama teritorialna razdelitev je na

splošno dobra, ker se opira na stare tradicije. Popolnoma nemogoča je pa komunistična nomenklatura. Komunisti nimajo smisla za značilnosti slovenskega jezika. Beseda „okraj“ je nemogoča za ozemlja, ki segajo od Kamniške Bistrice do Kostela na Kolpi ali od Črne na Koroškem do Središča ob hrvaški meji. Primernejša je beseda okrožje in celo kresija, ki si jo je ljudstvo samo svojemu jeziku primerno prilagodilo. Zato naj bi se imena glasila:

Namesto okraj Kranj — Gorenjsko okrožje; namesto okraj Novo mesto — Dolensko okrožje; namesto okraj Koper — Notranjsko-istrsko ali kraško okrožje (s sedežem v Postojni, ne v Koprju) itd.

Tužo besedo „komuna“ so komuni-

sti pač sprejeli za to, da bi vsaj z imenom ohranili nekaj komunizma. Gola beseda „občina“ je preveč splošna. Bolje bi odgovarjala „upravna občina“ ali „velika občina“ ali „županija“, ki ima sicer romansko korenico, ki pa daje besedi teritorialni poudarek.

Komunisti so pri razdelitvi imeli pred očmi zgolj koristi svoje partije. Za nas mora veljati načelo, da je za vsako teritorialno razdelitev ali razmejitev izključno odločilna samo resna, trdna in trajna volja neposredno prizadetega prebivalstva.

Komunisti so vse štajersko Posavje od Zidanega mosta do Brežic priključili Novemu mestu. Ni verjetno, da bi bilo ljudstvo s tem zadovoljno. Verjetno bi bilo bolje, če bi se iz županij Brežice, Videm-Krško, Sevnica, Laško in iz trboveljskega revirja ustanovilo posebno Posavsko okrožje. Pač pa bi kazalo pridružiti Kočevje dolenskem okrožju, kamor po vsej zgodovini in tradiciji tudi spada. Danes, ko avtobus izpodriva železnico, ima Kočevje tudi bliže v Novo mesto, ko v Ljubljano. Še Ribničani bodo morali razmišljati, ali ne bodo lažje varovali koristi svoje doline v Dolenskem okrožju, kakor pa v velikem Ljubljanskem okrožju, kjer bodo potisnjeni v ozadje.

V zadnji letošnji številki Vestnika protikomunističnih borcev S. Č. prav umestno opozarja svobodno emigracijo, naj že zdaj razmišlja o načelih, kako naj bi bila notranje urejena prhodnja Svobodna Slovenija. — Prvo tako važno vprašanje je njena upravna razdelitev.

Sedanji oblastniki v Jugoslaviji z vso svojo inflacijo sekretariatov, inšpektoratov, komisariatov, inštitutov itd., pa tudi s svojo „komunalno“ upravo zasledujejo ne glede na želje in potrebe prebivalstva svoj komunistični cilj popolne nivelizacije in centralizacije.

Na teritorialni sestavi okrožij in županij utemeljeni v ukoreninjenih starih tradicijah, pa se da zgraditi jase, pregleden in sedanjem novim razmeram odgovarjajoč upravni sistem, ki ne bo odpravil pestrosti razlik v življenju naroda, pač pa jih spravljal v ravnotežje in harmonijo. V stare mehove je treba natočiti novo vino. C. J.

ZBORNİK KOLENDAR SVOBODNE SLOVENIJE ZA LETO 1962

Nova knjiga, nov Zbornik je pred menoi.

Na lepih sivih platnicah se blešče stire ornamenti, ki me spominjajo na pante naših starih skrinj. Kakor da bi slikar Milan Volovšek vedel že vnaprej, kakšen bo letošnji Zbornik, je med okraske vpel motiv naših starih ključavnic: svetla misel, saj nas tako Volovšek z mojstrsko roko popelje v svet Zbornika, v skrinjo zakladov in dela in garanja med emigracije.

Prva misel, ki mi šine skozi glavo, je: kako ga bodo sprejeli Kako? — Potem se vrste misli: Zdravko Novak v Clevelandu bo Zbornik na hitro prelistal, vzel droben kartotetni list in vanj napisal:

ZBORNİK SVOBODNA SLOVENIJA 1962 — Uredili Miloš Stare, Joško Krolselj, Pavle Fajdiga, Slavimi. Batagelj. Platnice: Milan Volovšek, oprema Franc Pernišek ml., tisk tiskarne Vilko, Estados Unidos 425, Buenos Aires. Format 26,5x17,5, strani 284. Izšlo v Buenos Airesu kot 19. izdaja Založbe Svobodna Slovenija.

Potem bo Zdravko Novak začel brati Zbornik...

Čez nekaj tednov, ko bo Zbornik na prodaj v Gorci, Trstu in Celovcu, ga bo kupil uradni predstavnik ljubljanske Univerzitetne knjižnice, odnesel v Ljubljano, naredil arhivski kartonček, potem pa spet v aktivki hitro odnesel domov, da ga do dna pregleda. Čez nekaj dni se bo zgovarjal z enakimi in bo ugotovil, da je sedanji Kolovratski krog tudi že pregledal Zbornik. Dasi prijetelj med seboj si glasne besede izreči ne bodo upali. Morda kdaj kasneje, ko bo prišel kdo na obisk... A v srcu bodo priznali: tam doli delajo, delajo tako, kakor je to neki stari naseljenec dejal v brk Kardelju, ko ga je ta spraševal za „belčke“ v Buenos Airesu: „Dobro delajo!“

Zbornik bo prišel tudi v uredništva listov in revij na svobodnih tleh izven domovine. S spoštovanjem ga bodo povsod vzeli v roke, se mu čudili, ga prelistali na hitro, morda drugi za drugim prebrali, potem pa pristopili k najtežji nalogi: najti žrtev, ki bo Zbornik registrirala, morda napisala celo oceno, morda pripravila besede.

Tako bo Zbornik šel po svetu, šel pa tudi med naše družine.

Kako ga bodo sprejeli?

Upam, da lepo, kakor je prav in primerno; prepričan sem, da mu bodo dali priznanje, ki ga ta najbolj reprezentančna knjiga svobodnih Slovencev zasluži. Saj nista samo impozantnost zunanje strani in format, ki človeka prevzameta. Tudi ne teža samih listov, ki knjigo sestavljajo. Zbornik je ogledalo delavnosti in nedelavnosti, je pričevanje sedanosti in skrinja zakladov naše svetle preteklosti.

Letošnji Zbornik je za novo pridobitev bogatejši: poleg običajnega kroga urednikov, ki ne gledajo ne na čas ne na žrtev, in katerih delo bo pravično ocenila šele bodočnost, je letos doprinesel svoj delež garanja tudi mladi študent arhitekture Franci Pernišek, ki je vsemu Zborniku oskrbel tehnično opremo. Vsi Zborniki doslej so bili lepi, prodorni in svoji enotnosti, letošnjemu pa gre prvenstvo.

Zbornik je knjiga, okrog katere se zbere vsako leto največ sodrušnikov. Iz vsega sveta, iz vseh slovenskih dežel pod tujimi gospodarji, iz vseh posameznih centrov naše diaspore, letos pa tudi iz domovine. V tem je tudi pridobitev Zbornika: zdaj je prvič planil navzven, storil korak naprej n spremlja življenje v domovini ne samo kot kronist, ampak kot v boju sodelujoči partner. Doma preko tega dejstva ne bodo mogli iti, še manj v emigraciji, kjer pravimo, da se ohranjamo za dan, ko bo napočila svoboda. V njenem območju, pod njenimi krili pa so za letošnji Zbornik prispevali članke naslednji:

Akademik X. Y. — iz domovine

A. I. — USA

Ambrožič p. Bernard — Avstralija

Bajuk Božidar — Argentina

Beličič Vinka — Trst

Debeljak dr. Tine — Argentina

Detela Lev — Avstrija

Fajdiga Pavle — Argentina

+ Gabrovšek Franc

„Goričan“

Hafner Janko — Argentina

Hajnšek p. Odilo OFM — USA

Hartman Milka — Celovec

Hoptner dr. Jakob — USA

Hirschegger Rudl — Argentina

Jakopič Marijan — USA

Jan Maks — Argentina

Komar dr. Milan — Argentina

Korošec Ivan — Argentina

Kos Vladimir S. J. — Japonska

Kk. — Argentina

Krajnik dr. Pavel — Argentina

Krek dr. Miha — USA

Krošelj Joško — Argentina

+ Kuhar dr. Alojzij

Lenček dr. Ignacij — Argentina

Marolt Marijan — Argentina

Novak Lojze — Argentina

Novak Zdravko — USA

Pavlič Anton — Argentina

Pernišek Franc — Argentina

Pribac Humbert — Avstralija

Puš dr. Ludvik — USA

Rant Pavle — Argentina

R. B. — Argentina

Srebrnič Slavko — Argentina

Vodovnik Ivan — Celovec

Žakelj dr. Filip — Argentina

Žekar Martin — Švica

Trije „neznan“ — iz domovine

Trije psevdonimi — iz emigracije

Tako. Gornji seznam je najboljši dokaz, zgovoren in prepričujoč, da Zbornik zajema vse. Vsaka druga beseda v tej smeri bi bila odveč.

KAJ PRINAŠA ZBORNİK

Kar po posameznih zaglavjih pogledjmo!

1. Dokumenti — razprave — pričevanja

Vrste čudovitih člankov in pretresljivih dokumentov začne dr. Milan Komar z razpravo Drevo kot simbol. Ko boste brali, ne mislite takoj, na koga je dr. Komar mislil ob pisanju. Preberite najprej do konca in bosta zaključili: dr. Komar je napisal nekaj tako krepkega, močnega, tako sočnega in nasičenega, da bo še dolgo brnelo v ušesih. Šele potem, ko boste vse prebrali enkrat — bolje dvakrat — poiščite seba med vrstami: vsakdo med nami je dobil kakšno rožico za klobuk! Niso vse dišeče, so pa kljub temu take, da jih lahko postavimo v vazo. Vsakdo v svojo. Dr. Komar pa je za nas vse v tej razpravi pripravil snov za sestavo vase.

Tudi letos je I. A. prispeval temeljit članek o jugoslovanskem gospodarstvu, kjer pod naslovom Jugoslovanska gospodarska enotnost sega v čase med obema vojnama in po drugi svetovni vojni. Za mnoge bodo prenekatero ugotovitve nove, za druge pouk za tretje spet klic k streznjenju. Vse besede pa so pisane iz ljubezni do domovine, ki danes trpi v novi sužnosti in odvsnosti. Članki I. A.-ja bodo prav gotovo osnova marsikomu, ki bo hotel spoznavati domovino.

Dr. Miha Krek je pod naslovom Usodna pomlad 1941 objavil vrsto dokumentov iz nemškega, italijanskega in ameriškega arhiva, ki govore o tednih pred sklenitvijo pakta Jugoslavije s Trojno zvezo in o puču, govore pa tudi o načrtih za uničenje Slovencev, njih preseljevanju na Hrvaško in namestitve. Zgrozili se boste ob branju zapisknika sestanka med nemškimi predstavniki in zastopniki Paveličeve ustaške vlade, kjer so sklepali o usodi naših ljudi, kakar da Slovenci ne bi bili bratje s Hrvaški. Ti dokumenti bodo globoko odjeknili v vrstah ne samo slovenske, ampak vse jugoslovanske emigracije kakor tudi v krogih vseh, ki doma iščejo resnico v zgodovini. Prepričan sem, da bo odmev teh dokumentov tako močan, da noben Zbornik ne bo mogel več biti brez njih.

Zbornik je letos tudi objavil v tem zaglavju prevod odlomkov iz knjige, ki jo je napisal Amerikanec prof. dr. Jakob Hoptner o „Jugoslaviji — nevtalca 1937“. Hoptnerja je zanimala delavnost dr. Milana Stojadinovića in njegovo gledanje na svetovno politiko in položaj Jugoslavije v njej. Ne samo starejši, ki se dr. Stojadinovića spominjo kot markantne politične osebnosti, tudi mlajši, ki jih preteklost zanima, bodo Hoptnerjeve navedbe z zanimanjem brali. Škoda je samo — in to bo sam lahko ugotovil — da je dr. Stojadinović med tem umrl in da tako ne bomo mogli brati njegovih osebnih pripomb ali dopolnil. Zbornik pa je z objavo teh odlomkov prav gotovo napravil uslugo vsem, ki v razgovoru radi segajo nazaj v blesteča leta naše politične delavnosti.

Katoliški svet je bil prijetno presenečen, ko je v letošnjem letu videl, kako svetovni tisk, ki ni ravno v katoliških rokah — res iskreno in toplo, pa s polnim razumevanjem spremlja delo Janeza XXIII. Če je res, kar pravijo, da je Janez XXIII. tako močna osebnost, da se v Rimu skorajda nihče več ne spominja asketa Pija XII., ki je odšel v razumljivo pozabo, potem je Janez XXIII. sam hotel to pozabo popraviti. V encikliki Mater et Magistra se je spomnil tako Leona XIII. kakor Pija XI. in Pija XII., slednjega da se posebej

toplimi besedami. Encikliko samo pa je za nas Slovence na tujem prikazal v mojstrsko jasni besedi in kristalno prodorni prepričljivosti dr. Ignacij Lenček. Kogar dolgi teksti utrujejo, kdor ne more prebrati celotnega teksta, ta bi moral prebrati silno pazljivo dr. Lenčekov tekst, s katerim se bo do dobra seznanil z najdaljšo encikliko.

Drugo, kar je Janez XXIII. v letošnjem letu s posebnim poudarkom naglašal vsem, pa je prihodnji koncil v Vatikanu. Slovenci kot katoličani moramo biti o teh stvareh na tekočem. Zato je letos poskrbel dr. Pavel Krajnik, ki je napisal razpravo Bodoči vesoljni zbor — nov korak do zedinjenja? — Če vas noče biti sram pred škofom Slomškom, ki se prizadeva za zblizanje s pravoslavni brati, če nočete biti manj, kakor rodovi pred nami, ki jim je ta ideja bila sveta, potem morate dr. Krajnikovo razpravo ne samo prebrati, ampak se tudi vanjo živjeti. Prav s tisto toplino, s kakršno je bila pisana. Umrljena beseda dr. Krajnika vas bo prevzela, ton pa vžgal v novi gorečnosti in upanju, da bo nekega dne prišlo do zedinjenja med ločenimi brati.

Iz verskega bratstva med slovanskimi narodi se v razpravi dr. Tineta Debeljaka Ob stoletnici smrti Tarasa Ševčenka — pesnika svobode najdemo v političnem bratskem objemu z Ukrajinci. Nihče doslej še ni zanimal, da bi dr. Tine Debeljak ne vedel neizmerno veliko o slovanskem pesništvu, o slovanskih problemih sploh in slovenskih kulturnih še posebej. Odslej naprej pa bo vsakdo tudi trdno prepričan, da dr. Debeljak zna tako lepo napisati, ker mu sleherna beseda prire iz srca. Ob ševčenku nas dr. Debeljak popelje v tisti slovanski svet, iz katerega sami izhajamo, pa ga tolmačiti ne znamo, vedno, v tisti svet, ki danes največ trpi, čeprav je že stoletja rod trpinov in sužnjev. Dr. Debeljakove besede pa so tudi velika hvalnica idealizmu nekdanjih potov in krepko odmevajoča vera v bodočnost Slovanov.

Ko smo v Spittalu ob Dravi stali pred taboriščem in gledali avtomobile, ki so vodili dachauce domov, pa pri tem opazili Martina Žekarja, ki je dvignil uklenjene roke, si gotovo nismo mislili, da bomo kdaj lahko brali njegove spomine. To pa, kar se bere v Žekarjevih vrstah danes, presega meje človeške fantazije. Domobranski oficir, ki je bil od Gestapa poslan v Dachau, od tam od slovenskih komunistov vrnjen v domovino, obsojen in poslan v ječo, odkoder je prišel pred krajšim časom v svet: v svobodo — ta domobranski oficir piše danes o nekdanjih dneh, mesecih, letih. Živce je treba imeti dobre, ko berete o Dachau, močno vero in odločnost, ko ga spremljate na poti v domovino, izredno zadoščenje, ko vidite, da je danes na svobodi — živa priča trpljenja, pomnik usmerjenosti naše mladine. To je tekst, ki bi bil sam po sebi samostojna knjiga, to je tekst, ki je višek letošnjega Zbornika.

Na poti boja za osvobodjenje nas Slovence spremlja mednarodna krščanska demokracija, posebej pa še Zveza kršč. dem. strank Srednje Evrone, v katere osrednjem uradu je tajnik dr. Ludvik Puš, generalni tajnik SLS. On je bil najbolj poklican, da s stvarnimi besedami prikaže delavnost v preteklem letu in poudari predvsem tiste točke, v katerih in po katerih smo lahko tudi mi Slovenci dvignili svoj glas znotraj krščanske demokracije za veliki svet.

Že to zaglavje samo bi bilo v normalnih razmerah dovolj za eno knjigo. A takih zaglavij je še nekaj.

2. Naša beseda in pesem

Načelno velja slehermo leto pri sestavi Zbornika, da prinese natisneno vs. pisateljsko in pesniško produkcijo, kar jo ustvarjalci dostavijo. Tako je za to zaglavje in njega velikost odgovoren samo naš literarni rod. Vsako leto je zaglavje drugačno. Vsako leto so nekatera imena ista, nekatera druga, velikokrat nekatera prvič. Letos je za uvod čudovita himna slovenski besedi, ki jo je napisal Lojze Novak. To je tekst, ki ga bodo vsi naši šolski tečajniki rabili kot obvezno, snov za akademije, proslave, za veličastne trenutke v šolskem letu. Skorajda po cankarjevsko, pregledsko močno so besede, ki jih je Lojze Novak zapisal, ne samo otrokom v San Justu, ampak vsem — tistim pri Sv. Vidu pa v šol' pri p. Baziliju v Avstraliji, onim na Koroškem in Goriškem, pa tudi — in še predvsem tistim doma, če bodo kdaj lahko Zbornik brali.

Potem se zvrste: Vinko Beličič, ki je vedno svež in nov in prijeten, da je človeku toplo pri srcu, ko ga bere; Lev Detela, ki je segel v čas, ki ga mi ni-

mo doživeli več, ker smo odšli iz domovine: v čas prihoda Rusov v naše kraje in partizanov z njimi; Ivan Korošec, ki je z besedo vojaka-literata šel v spominu mazaj na Sv. Urh in Turjak; Marijan Marolt, ki iz svojega Kavška objavlja odlomek, nanašajoč se na čas, ko so začeli pri nas partizani organizirati OF in zapeljevati ljudi; Lojze Novak, ki je že segel v veliki svet, kakor ga danes na vsakem trenutku in koraku srečavamo; Zdravko Novak, ki je zanamcem ohranil nastanek taborišča v št. Vidu ob Glini.

Ves čas zajema to zaglavje vse probleme in težave, ki smo jih doživeli ali slutili. To so prispevki, ki bodo v letih morda spet priklicali nekoga, da bo iz njih zbral knjigo naše besede. Morda ne bodo več dnevi smrtnikov, morda bodo dnevi trpečih, dnevi borcev, dnevi razžaljenih in ponižanih. Temeljni za knjigo pa so prav v tem Zborniku.

Potem je naša pesem: Marijan Jakopič — Milka Hartman — Vladimir Kos — Humbert Pribac in Slavko Srebrnič. Pesmi doživlja vsakdo sam, vsakomur naj povedo svoje. Za vse pa velja: iz src slovenskih ljudi so privrele, za slovenska srca so pisane.

3. V spomin našim možem

Kdo so: Slomšek — Rožman — dr. Korošec — dr. Kulovec — dr. Natlačén — dr. Lambert Ehrlich — prof. Ernest Tomec — msgr. Franc Gabrovšek — ravnatelj Marko Bajuk.

Vsi poznamo gornja imena, pa bomo šele ob branju spominskih člankov videli, da smo jih malo poznali. Kar pri Slomšku začnimo: B. R. ga je na najbolj preprost način priklical v spomin vsem, poudaril posebnosti in potegnili zaključke. Slomšek nam ob branju postane bližji, njegovo delo pa večje, kakor bi si to doma kdaj koli mogli predstavljati. Ob stoletnici smrti je bil članek napisan. Na predvečer dneva, upamo, ko bo Slomšek postavljen na oltar.

Škof Rožman — kako naš je bil, kako blizu smo si stali vsakokrat, ko nas je obiskoval! P. Odilo Hanjšek je pričaral čase, v katerih se je postavla slovenskega vladike, kakor ga je Zbornik pred leti označil, pokazala v vsem bleisku jasnosti, vztrajnosti in borbenosti. Prav primerne so take besede, ker je korakajoč po poti pokojnega dr. Gregorija bomo lahko vedno dobri Slovenci, dobri katoličani.

Joško Krošelj je iz svojih bogatih osebnih spominov na dr. Korošca zajel samo droben izsek: dr. Korošec in izseljenci. Če kdaj, potem bomo ob branju Krošeljevih prepričevalnih besed vsi brez izjeme ugotovili, kaj se pravi na mero-dajnem mestu imeti moža, ki je čutil z narodom, ki ga je poznal, obenem pa vedel, da levica ne sme vedeti, kaj dela desnica. Še bolj bomo spoznali, kako hudo je biti v tujini, če nimaš svoje ambasade, h kateri bi se zatekel, ampak kot se mi zanj borimo v svetu in ji iščemo novih potov, tako doma raste v trpljenju rod, ki bo nekoč prijel za krmilo.

Prispevki so prodorni, pretresljivi, dokazujejo pa tudi, da se bomo v emigraciji morali še bolj okleniti dela za skupnost. Pred strnjeno fronto emigrantov bodo sicer posledice policijskega značaja v Sloveniji, bo pa tudi odmev boja za svobodo. V tem smo si pa vsi — emigranti iz leta 1945 in vsi kasnejši edini. Tako Zbornik tudi v tej smeri opravlja delo združevanja vseh na enotni fronti.

Dr. Kulovec se je spomnil njegov naslednik v generalnem tajništvu SLS Kk. Napisano je tako, kakor samo Kk zna pisati: prijetno, vzgojno, poučno, pa prepričljivo. Dr. Kulovec smo vsi premalo poznali. Zdjaj nam je tudi on bližji. In v spominskih besedah za možmi dr. Kulovečevega kova je toliko zgle-dov, kakor je treba delati za narod, ko liko trpeti, koliko garati. Kdor koli se danes udeležuje v kakršnem koli društvu, mu bo branje teh besed v utehu vzpodbudo in nagrado.

Dr. Natlačena je ob dvajsetletnici smrti prikazal Marijan Marolt. Iz njegovih besed zraste pred nami tisti „ljudski ban“, kakor ga starejši rod pozna iz del mlajši pa iz pripovedovanj. Težko bi bilo najti primerno besedo, da bi človek opisal melodičnost Maroltovega članka: brez dvoma so to ene najlepše pisanih vrst v spominu moža, ki je za svoj narod dal življenje. In v tem opisu kakor v drugih se poleg imena spominjenca vrste imena znanih javnih delavcev. Tako je v vrsti teh spominskih člankov pravzaprav cela zgodovina let pred vojno in še nekaj med njo. V tem je spet ena prednost letošnjega Zbornika.

Dr. Filip Žakelj se je spomnil dvajsetletnice smrti dr. Lamberta Ehrlicha in prof. Ernesta Tomca. Zgodovinska zasluga gre dr. Žaklju za njegova izvajanja: to je verjetno prvi res temeljit poseg v našo neposredno preteklost, v ljud, s katerimi smo se srečavali, bili znani, morda celo prijatelji. Vrste se

drug za drugim in pretreslo vas bo ob branju, ko boste ugotavljali, koliko od omenjenih že ne živi več. Čas hiti... in tega se je dr. Žakelj zavedel. Zato je nanzal kopico, zvrhan kup bi lahko rekli, osebnih spominov na oba pokojnika, hkrati pa naventliral čas in okolje. Zborniku gre tako priznanje, da se je pogumno lotil zbiranja gradiva o naši preteklosti, lotil dobavljanja podatkov bodočim zgodovinarjem. Če je že doslej v preteklih letnikih Zbornik postal najbolj iskan vir podatkov — koliko svetovnih knjižnic prosi že sedaj za nekdanje letnike! — potem bo s članki, kakor je dr. Žakelj, postal najbolj merodajen zgodovinski pomnik naše preteklosti.

V spomin msgr. Gabrovška prinaša Zbornik nagrobni govor dr. Kuharja, sedaj tudi že pokojnega. To ni samo govor, običajen, kakor jih poznamo s pogrebov velikih ljudi. To je pesem delu moža, Kraševca Gabrovška, hvalnica njegovim načelom, slavošpev njegovi jasnosti, borbenosti. Je pa tudi eden tistih častniških biserov, ki jih je znal dr. Kuhar postreči, kadar je vedel, da ima pred seboj ljudi, ki znajo ceniti besedo, besedo zahvale, trpljenja in žalosti.

Tudi pokojni Gabrovšek sam je prispeval v ta Zbornik. Je to pismo, ki ga je Milošu Staretu poslal, ki je že vedel, da mu bo rak dal živeti samo še nekaj mesecev. Tiste besede, ki jih Zbornik prinaša kot faksimile, so tako močne, tako trdne, da iz njih dobiš vero v bodočnost, zagon za novo delo, nove žrtve. In Miloš Stare je brez dvoma ustregel vsem, še posebej pa zanamcem, da je to osebno pismo objavil.

Galerijo naših zaslužnih mož zaključil ravnatelj Marko Bajuk, katerega je prikazal France Pernišek. To ni samo vsakdanji življenjski, kakor jih bemo ob smrtnih primerih. Je življenje moža, njegovo delo in garanje, je podoba junaka, ki nikdar ni omahoval. France Pernišek je tej podobi dal življenje, tako, da nam bo ravnateljeva osebnost ostala vedno živa. In kar je še posebej vredno: ob ravnateljevi osebi je Pernišek pozval naše mlade in mlajše, da se ob Bajukovem zgledu uče.

4. Pogled v domovino

Novo zaglavje v Zborniku. Začenja ga Joško Krošelj, ki je na podlagi temeljitega študija sedanje ureditve drž. oblasti res odprl oči mnogim, za katere je domovina na zunaj ostala nespremenjena. Zdjaj bo prenekaterim laže spremljati dneve in tedenske novice iz domovine.

Akademik ljubljanske univerze in trije Slovenci, ki so pred kratkim odšli z doma, pa sedaj žive v tujini kot najnovejši emigranti, so poslali svoje prispevke o življenju v domovini. Za mnoge bodo besede odkritje, za druge potr-dilo, za vse pa en sam zaključek: ni je mese, ni varnostne službe, ki bi mogla preprečiti polet slovenske misli. Tako kot se mi zanj borimo v svetu in ji iščemo novih potov, tako doma raste v trpljenju rod, ki bo nekoč prijel za krmilo.

Prispevki so prodorni, pretresljivi, dokazujejo pa tudi, da se bomo v emigraciji morali še bolj okleniti dela za skupnost. Pred strnjeno fronto emigrantov bodo sicer posledice policijskega značaja v Sloveniji, bo pa tudi odmev boja za svobodo. V tem smo si pa vsi — emigranti iz leta 1945 in vsi kasnejši edini. Tako Zbornik tudi v tej smeri opravlja delo združevanja vseh na enotni fronti.

5. Izseljenski letopis

Da je Zbornik postal res vseslovenska knjiga, najbolj jasno pokaže njegovo vsakoletno zaglavje Izseljenski letopis. Letošnji je še bolj pester kakor včasih. Več sodelavcev, več obdelane snovi, več novih prijemov.

Morda bi kakšno leto spregledali življenje koroških Slovencev. Letos ga prav gotovo ne bi smeli, saj je bil župnik Vinko Zaletel med nami toliko časa, da smo ob njegovih predavanjih z njim živeli v koroških vaseh, v Celovcu in ob meji. Njegovemu obisku je posvečen članek, ljudem pa in zemlji, katere le-note je kazal, se je oddolžil s člankom Za narodne pravice koroških Slovencev nov sodrušnik Ivan Vodovnik. Vzporedno z njim piše o Goriški in luči dogodkov zadnjega leta „Goričan“, X. Y. pa o Mladinskem domu v Trstu. Tako v duhu spremljamo rast in napredek pa tudi tegobe življenja naše krvi na zemlji, ki je bila naša in je še, a naša biti ne sme, ker so drugi tako hoteli.

Potem se zvrste zapiski o življenju Slovencev v Kanadi, Brazilu, Čilu, Venezueli, Argentini. Koliko dela je skritega za temi poročili, koliko žrtvovanih (Nadaljevanje na 9. stran.)

Razmerje izseljencev do komunizma

Nobena tajnost ni, da novi izseljenci, ki so se izselili zaradi komunizma, sedaj po nekaj letih, odkar so odšli od doma, ne sodijo več vsi enako o komunizmu. Nekateri med njimi so namreč mnenja, da je zanje pač najbolje, če se za komunizem nič več ne menijo. Pečanje s komunizmom je stvar politike, pravijo, politiko pa naj krotijo domačini. Izseljenci so v novi deželi tujci, ki naj si z delom služijo kruh, v javne zadeve pa naj se ne vtikajo. Drugi gredo dalje. Zaradi žalostne skušnje, ki so jo doživeli s komunizmom doma, ne marajo nič slišati o njem. Doma so se mu postavljali po robu. Toda komunizem je prišel na oblast, oni pa so morali z doma, če so si hoteli rešiti življenje. V tujini, ki je za vsakogar bolj ali manj trda, pa so se jim začele zbužati misli, da bi bili mogli ostati doma, če bi se ne bili tako izpostavljali. Domišljija jim slika dom in domovino v najlepših barvah, takšno, kakršna sta bila v tistih lepih letih, preden je zagospodoval nad njima komunizem in preden se je razdirala nemška in italijanska okupacija. Ob teh predstavah o domovini, ki danes ni več takšna, jih močneje zgrabi domotožje. Le zakaj nismo ravnali po zgledu sredincev. Počakali bi bili nekoliko, se umaknili v ozadje in se potuhili; seveda bi sedaj trpeli pod komunizmi, toda vsaj doma bi bili. Bog pa bo prelozil, prej ali slej. So pa tudi taki med izseljenci, ki jih misel na domovino prav nič ne vznemirja. Za nje je domovina tam, kjer se jim bolje godi. Preračunali so, da jim je v svobodnih ameriških državah boljše, kot bi jim bilo v onih pod železno zaveso. Zato so tu. Tu gospodarijo, si pridobivajo imetje in uživajo dokler je čas. Komunizma jim ni mar; saj jih tu še ne grabi za vrat. Tudi takšni se dobe, ki bi bili prav tako lahko doma med komunisti. Med komunistično revolucijo doma so bili pač napak špekulirali. Urezali so se. Niso pričakovali, da bi utegnil komunizem zmagati. Na napravo stran so se postavili. Sedaj se bjejo po glavi. So pa končno tudi taki, ki so se doma zavestno borili proti komunizmu in jim danes ni prav nič žal, da so to storili. Zavedajo se, da so delali prav. Drugače niso mogli. Katera izmed naštetih skupin sodi pravilno?

Komunizem je svetoven pojav. Koliko jih je med komunisti res s srcem pri stvari, ve seveda samo Bog. Dejstvo pa je, da stoji danes velik del sveta pod komunističnim režimom. Ali imajo v svojih deželah komunisti večino, je drugo vprašanje. Pač pa imajo tam oblast. Kaj večina, kaj zadovoljstvo ljudi! Oblast, to je prvo, vse! A tudi v državah, ki niso pod komunističnim režimom, se komunizem propagira. Nes pametno bi bilo, če bi kdo zapiral oči pred tem dejstvom. Komunizem je svetovni pojav.

Vsi ljudje, vsak poinec med njimi, tudi vsak izseljenec je močno zainteresiran na tem, kako je s komunizmom.

Drugo vprašanje pa je, če se zaveda. Velikokrat se je že zgodilo v zgodovini, da se ljudje niso zavedali usodnih nevarnosti, ki so jim grozile. Zato je možno tudi danes, da se kdo za komunizem ne zanima in se zanj zanima noče. Možno je tako ravnanje, toda pametno ni. Še mikoli ni bil moder tisti, ki je ob grozeči nevarnosti, ko se je zahtevalo od njega odločno ravnanje, zaprl oči in počakal, češ, kar bo, pa bo. Taka pozicija je sicer včasih psihološko razumljiva zaradi slabosti in plašnosti ljudi, nikdar pa ni pred umom in vestjo utemeljena. Moško tako ravnanje ni. Vsaj pametni in svobodni može tako ne ravna.

Komunizem ni samo političen pojav. Pri njem tudi ne gre le za določeno gospodarsko teorijo in sestav. Komunizem je mnogo širši. Sega na vsa področja človeškega delovanja. Sega v filozofijo, vero, pravno, kulturo, državo, družbo, družino in meddržavno življenje. Sega skratka v vsa področja človeške svobode. Človeku predpisuje kaj naj misli, kako čustvuje, kaj govori in piše, kaj dela kje in kako. Človeške svobode v tradicionalnem pomenu te besede sam ne pozna in nikomur ne prizna. Komunizem je materializem v polnem pomenu besede. Je svojevrstna filozofija, ki ne pozna duhovne duše. Je brezboštvo. Ne pozna človeške osebnosti, kakor jo je človeštvo umevalo doslej. Ne pozna usmiljenja in ljubezni, zato je seveda v skrajnem nasprotju s Kristusovim naukom o ljubezni. Nečloveško ravnanje z ljudmi, ki spremlja komunistični režim v vseh deželah, kjer je zavlada, ni nekaj, kar bi le slučajno spremljalo ta režim, marveč je komunizmu lastno. Na Koreji so komunisti s presenetljivo natančnostjo do pičice prav tako ravnali kot nekaj let pozneje v Sloveniji, ali še poprej v Španiji in Rusiji. Le tempo ravnanja in njegova taktika sta se izpopolnila. Ruske škofove pred tridesetimi leti počasi uklanjali, madžarskega kardinala so zlomili dosti hitreje. Uporabili so pač boljše sredstva. Bistvo pa je ostalo isto. Komunizem menja taktiko, ne pa cilja. Ponaša se celo, da je njegova moč v prilagajevanju, v upoštevanju razvoja in taktiziranju. Toda to ne sme motiti tistega, ki hoče dometi njegovo bistvo. Komunizem je eden, pa naj si nadeva mednarodno ali narodno obleko, naj se zapadu dela prijazen ali ne, naj govori o miru ali rožljah z orožjem, naj bo njegov tempo hitrejši ali počasnejši, naj manevrira s taktičnim popuščanjem ali z brezobzirnim osvajanjem. Volk ne menja svoje narave, četudi obleče ovčji kožuh.

Ko bi bil komunizem le političen pojav, bi mogel kdo reči, da ga kot priseljence ne more zanimati, zakaj politika je stvar domačinov. Ko bi bil komunizem le poseben gospodarski sistem, bi mogel kdo svoje nezanimanje zanj

resiran na tem, kako je s komunizmom. Tako je Zbornik. Naj za konec dodam samo še drobno pismo iz Argentine, ki v seriji pism, objavljenih v letošnjem Zborniku, ni moglo biti objavljeno, ker ni bilo pisano leta 1960.

Kaj se pravi tako knjigo vzeti v roke lepo natisnjeno, vedo najbolj samo tisti, ki so se kdaj koli ukvarjali s takimi rečmi. Koliko pa je dela na vsaki strani, ob vsaki sliki, koliko pism in spet pism, preden je članek dokončno zrel za tisk, pa uredniki nekdanj v domovini niso vedeli. To vedo samo tisti, ki časnikarsko tlako delajo na tujem.

Morda bo kdo dejal, da imajo končno vsi uredniki užitek, ko vidijo svoja imena natisnjena. Da in ne. Da — samo toliko, kolikor je natis dokaz delavnosti, ne — vedno, kadar knjiga obleži neprodana na policah. Zbornik tega ne zasluži, da ne bi prišel v sleherni hišo. V današnjih razmerah pa, ko je borba za slovenstvo najvišje, bi morali vsi, ki čutijo slovensko, do živga srca, shraniti Zbornik v svoji knjižnici: v znak priznanja delavnosti urednikov, v zahvalo za izpeljane boje, za dosežene uspehe, za vero v bodočnost, ki naravnost vre iz vsake strani.

Letošnji Zbornik je nasičen s snovjo, skorajda nabit do skrajnosti, da bo težko drugo leto pripravljati naslednjega. Laže pa bo, ako ga bodo Slovenci v svetu sprejeli medse kot svojo last.

Kako boste sprejeli Zbornik? — Naj s tem vprašanjem, ki je bilo prvo na začetku, tudi zaključim.

Naj mi gospodje uredniki z Milošem Staretem na čelu dovolijo, da jim k letošnjem Zborniku res iz srca čestitam, kot Slovenec, kot politični emigrant in kot časnikarski kolega.

Pavle Rant

opravičevati s tem, da ga gospodarstvo ne interesira, še lastno ne bogve koliko, socialno in javno pa sploh nič. To prepušča drugim. Kaj hočemo, niso vsi ljudje rojeni gospodarstveniki. Tudi ni potrebno, da bi bili. Toda komunizem ni samo posebna politika, in posebno gospodarstvo. Je mnogo, mnogo več. Je svojevrstno celotno gledanje na človeka. Je svoja vera, svoja morala, svoja filozofija, svojevrstno motrenje človeške osebnosti in svobode. Komunizem hoče novega človeka. Ta komunistični novi človek naj bi bil čisto drugačen, kot je dosedanji zapadni človek, ki je zrastel iz krščanskih tal. Komunizem pa pri vsem svojem diametralnem nasprotju s krščansko in evropsko kulturno zamisljivo o človeku ni mirna teorija poleg drugih, marveč nasilen in brezobziren. Fanatičen je kot nobeno vzhodno verstvo. Nasilje uporablja, kot ga ni uporabljal še noben nasilnik. Gre mu za dejansko oblast v deželi. Ko se je polasti, jo izrablja brez obzira do skrajne možnosti, da družbi vsili svoj koncept. Namen mu posvečuje sredstva. Zato so mu vsa dobra, če le koristijo. Kdor ni z njim, je izdajalec, sovražnik ljudstva, mračnjak, škodljivec. Če se ne ukloni, ga čaka zapostavljanje, gospodarsko uničenje in končno tudi fizično iztrebljenje. Komunizem ne da živeti tistim, ki drugače mislijo kot on.

Ker je komunizem tak, je jasno, da mora zanimati vsakega človeka. Saj tu ne gre za politika in socialnega ekonomista. Gre za človeka. Gre za to: ali hočemo ostati ljudje, kakor človeka pojmuje krščanska tradicija, ali pa pustimo, da nam vsilijo komunistično zamisel novega človeka. Eno ali drugo. Kdo bi po pameti mogel reči, da ga to ne zanima. Kako moreš kot sredinec čakati, kateri od teh dveh nazorov bo v velikanskem boju zmagal. Predpostavljamo seveda, da si človek, ki je tega imena vreden, da si pameten in pošten človek. Egoisti, ki jim je le za trenutno uživanje, svetovnonazorne vlačuge in slepe so seveda zmožni tudi tega. Toda tem ne pišem tega.

Za našo stvar gre. Če zmagata komunizem, bomo prizadeti vsi. Tudi tisti priseljenci, ki sestavljajo najtanjšo plast ljudstva v deželi.

Protikomunistično usmerjeni Slovenci so se v času komunistične revolucije v Sloveniji odkrito borili proti komunizmu. Po veliki večini zaradi komu-

RUDOLF SMERSU:

Krščanski in komunistični socialni nauk

Nova socialna enciklika „Mater et Magistra“ nam daje lepo priložnost, da znova napravimo kratko primerjavo med komunističnim in krščanskim socialnim naukom. Ob taki primerjavi se pokaže temeljna razlika med obema naukoma, ter se pokaže tudi to, kako prav je imela in še ima Cerkev, ko je prepovedala vsako sodelovanje s komunizmom.

Osnovni pogled na življenje

Komunizem je materialističen. Priznava samo tostransko življenje. Zanj ne obstajajo ne Bog, ne nebena in ne pekel, ne duša in ne posmrtno življenje. Komunizem je brezverski. Po njegovem prepričanju je krščanska vera navadna ljudska izmišljotina. In ker torej človek nima onostranskega cilja, mora imeti neki tostranski, zemeljski cilj, za katerega dela in se žrtvuje. Ta cilj je za komunistično državo, ki jo — čeprav je ateistična — smatra za neko vsemožno božanstvo, proti kateremu je človek prava ničla. Vse je zaradi države, vse mora služiti državi. Popolnoma razumljivo in logično je, da je tisti, ki je na čelu te države posebej oboroženo božanstvo, ki odloča o vsem, tudi o življenju in smrti vsakega državljanca. Logično je tudi, da je komunistični poglavar diktator: je najvišji in nezmotljiv. Nihče mu ne zapoveduje, kvečjemu svetuje. Ti svetovalci so prvaki komunistične stranke; komunistični poslanci in drugi zastopniki so zgolj poslušni glasovalni stroj. Le tako si moremo razlagati slepo vero in pokorščino pravih komunistov v svojega voditelja in stranko. Voditelj in stranka sta jim božanstvo.

Kristjani ne mislimo tako. Ni človek zaradi družbe, ampak družba (država) je zaradi človeka. Sploh je vse na svetu samo za človeka, človek pa je za Boga. Na zemlji ni nič večjega in popolnejšega kot je človek, ki je edino bitje z neumrljivo dušo.

Nova enciklika pravi, da obstaja med komunizmom in krščanstvom temeljno nasprotje. Kajti osnovno gledanje na življenje, na njegov izvor in njegov cilj je v krščanstvu čisto drugačno kot je v komunizmu. Kristjani ni cilj država in zato mu državni ali strankin pogla-

stistične ideologije, tu in tam kateri morda le bolj zato, ker so mu komunisti zaklali vola, zažgali streho nad glavo, mu ubili brata, sestro ali očeta. Zaradi te borbe so morali tudi z doma v maju 1945. Četudi njihova borba ni bila venčana z zmago, ni bila odveč. Nikakor ne! V njej so izpolnili svojo dolžnost, ki jim je bila naložena v usodni zgodovinski uri. Dali so protikomunističnemu svetu svetel zgled. In to v času, ko so veliki zapadni narodi še omahovali. Danes se v zapadnem svetu vsakdo upa govoriti in pisati proti komunizmu; saj je javno mnenje protikomunistično. Pred desetimi leti, ko se je začela slovenska borba proti komunizmu, je bilo drugače. Slovenska borba proti komunizmu je rešila med našim narodom mnoge, ki bi bili sicer zapadli komunistični propagandi in ideologiji. Pri slovenski borbi zoper komunizem v tistih letih ni šlo samo za to, da si protikomunistični Slovenci obvarujejo svoje imetje, marveč tudi za pravne in verske vrednote. Papež Pij XI. je slovesno obsodil komunizem in vsako sodelovanje z njim. Slovenski ljudje so zvesto prisluhli papeževi besedi. Na svojem geografskem sektorju so zato sprejeli borbo proti komunizmu. Kateri katoliški človek bi jih zaradi tega smel obsojati? Vsi bi jih spoštovali.

V boju za duhovne dobrine ne smejo odločati materialni porazi. Fizično nasilje je zlomilo telesa slovenskih borcev, ne pa njih duha. Prenašanje poraza, četudi zgolj telesnega, pa zahteva od borcev visoke moralne nravi. Zato ni čuda, če nekateri z nje zdrknejo. Materializem, proti kateremu so se svoj čas sami borili, jih je omrežil. Deloma pa je trpljenje strlo njihovo odpornost. Psihološko je razumljivo njihovo ravnanje, a pravilno ni. Skušnjava bi se morali krepko ustaviti. Vase bi morali iti. Preučevati komunizem, da bi spoznali ideološko pravilnost svoje nekdanje borbe. Kot svobodni ljudje in kot katoličani so dolžni to storiti. V svoji okolici pa naj razdirajo rdeče mreže z mirno in objektivno besedo. Dopovedujejo naj vsi vsakomur, ki jih bo vprašal, da je komunizem huda nesreča za človeka. Hujše svet še ni videl.

(Dr. Al. Odar za jubilejno številko Sv. Slovenije ob 10-letnici njenega izhajanja, 29. novembra l. 1951)

BOŽIČNA 1961

Sveti Jožef in Marija
gresta v mesto Betlehem,
osel s podkvice pribija
v kršno pot. — Jaz z njimi grem.

Svet naš pa se v krčih stresa,
bruha megatovski dim,
strele dirjajo v nebasa,
zrak gori. — Jaz se bojim.

Jožef gleda le Marijo:
krči v nji, v očeh sijaj,
ptice ji na pot žgolijo,
murn poje. — Up mi daj!

Svet nabreka k poroditvi
lastnega sesutja v Nič,
k Vsečloveštva pomoritvi. —
Groza udarja me ko bič.

Jožef osla razsedlava,
gre z Marijo v kraški hlev,
bel golob za njima plava. —
V srcu čutim bel odsev.

Kdo rodil bo v temni noči?
Kaj se bo rodilo v njej?
Zemlja vojni ubijajoči
krik dá? ali — zvezda, glej,

obstane, kaže z repom k jami:
v svitu temen je brlog,
Dete se rodi na slami,
Dete majhno, živi Bog!

Angeli pojo krilati:
„Mir ljudem vsem vsepovsod!“
Na kolenih Jožef, Mati,
osel, jaz, človeški rod.

vajalna sredstva, zlasti tisto, s katerim je vezana takšna moč, kakršne se brez nevarnosti za občo blaginjo ne sme prepustiti zasebnikom. Druga omejitev pa je v tem, da ima zasebna lastnina socialno funkcijo in so zato z zasebno lastnino združene socialne dolžnosti.

Gospodarsko nerazviti narodi

Dočim so v prejšnjih časih socialni spori zajemali samo eno podjetje ali samo en kraj ali kvečjemu samo eno državo, pa se je danes obseg teh sporen razširil na ves svet. Gre za socialne spore med močno gospodarsko razvitimi in nerazvitimi državami, gre za socialna gibanja, ki imajo tudi politični značaj in ki zavzemajo cele kontinente. Dočim imajo ljudje v nekaterih državah (Severna Amerika, Evropa) vsega, kar potrebujejo, pa živijo v mnogih državah ljudje v silni revščini.

Kakšno je komunistično stališče do teh vprašanj?

Za ves pošten svet je popolnoma jasno, da so komunizmu te nezdrave razmere na svetu dorodošla priložnost, da širijo in netljo sovraštvo med razredi in narodi, da organizirajo revolucije, da skušajo prevzeti oblast nad temi gospodarsko nerazvitimi narodi, da sejejo nezaupanje do drugih narodov, da širijo nemoralno, s čimer upajo pridobiti mladino, da rušijo vero, verske ustanove, verske šole, sejejo sovraštvo do misijonarjev itd. Večjih kapitalov za gospodarski dvig teh dežel komunisti ne dajejo, pač pa dajejo propagandiste in revolucionarje.

Nasprotno temu katoliška cerkev že stoletja brez političnih interesov, s sredstvi ljubezni, skuša te nerazvite narode dvigniti, duhovno in materialno. V svoji socialni enciklici Janez XXIII. na vso moč zahteva od bogatih narodov, da pomagajo revnim narodom. Narodi, pravi papež, katerim preostajajo živila, naj jih nesebično izročajo narodom, katerim manjkajo. Potrebno pa je tudi delati za izobraževanje zaostalih narodov in jim dati na razpolago potrebne kapitale. Nekatere države so na tem področju že ogromno storile (zlasti Združene države Severne Amerike, opomba pisca). Je pa potrebno, da je finančno gospodarska pomoč nesebična, brez imperialističnih teženj. Pri podpiranju nerazvitih narodov, je potrebno mednarodno sodelovanje, je potrebno medsebojno zaupanje, je potrebno spoštovanje moralnih vrednot, ki imajo svoj izvor v Bogu. Ker pa komunizem teh temeljev ne prizna, zato njegova pomoč nerazvitim narodom nima nobene objektivne vrednosti; je akcija, zgrajena na sebičnosti s ciljem: podrediti si te gospodarsko nerazvite narode.

Mestrovicévi spomini

Kot peti zvezek „Knjižnice Hrvatske Revije“, ki pod uredništvom Vinka Nikolaića izhaja v Buenos Airesu, so izšle: Uspomene na političke ljude i događaje, velikega umetnika I. Meštrovića.

Te-le vrstice niso ocena zanimive vsebine, ampak le opozorilo na ta izredni pojav na hrvatskem knjižnem trgu v tujini, in pa par misli, ki se ob prvem branju knjige vzbude slovenskemu bralcu.

Ivan Meštrović, umetnik-kipar svetovnega slovesa, je svojemu hrvatskemu narodu koristil več, kakor kateri koli hrvatski politik. Ni bil politik, imel pa je zaradi svojega ugleda doma in v inozemstvu stik s premožnimi političnimi osebnostmi in dostop tja, kamor politik ni mogel priti: na vladarske dvore, med voditelje najbolj si nasprotujočih struj, med skrivnostno kolesje mednarodnih sporov in v vrste onih, ki so v borbi za svoje politične ideale tvegali svoja življenja. Ne samo mogoče mu je bil ta stik, ampak večkrat je bil tudi naprošen, da posreduje in pomaga, kjer nihče drugi ni mogel.

Spomini obsegajo dobo skoro 60 let našega političnega življenja. Prvi del vsebuje piščeve stike zlasti s srbskimi osebnostmi pred prvo svetovno vojno. Drugi del obsega zanimivo dobo po sarajevskem atentatu, preko prve svetovne vojne do nastanka Jugoslavije. Tretji del podaja Meštrovićeve stike s politiki Aleksandrove Jugoslavije do smrti Štefana Radića, četrti se nanaša na dobo med Radićem in Aleksandrovo smrtjo, peti dobo do „trojnega pakta“ in zadnji, najobširnejši del, dobo Neodvisne države Hrvatske, njen konec in nastanek Titove rdeče diktature. Iz tujine, kjer je veliko časa živel, je gledal naše razmere preko odločilnih političnih osebnosti in zvedel važne stvari.

Starejši bomo v tej knjigi oživili svoje spomine, marsikaj nam bo postalo bolj jasno in razumljivo in marsikaj nam bo pomagalo priti do zaključka, kdaj smo ravnali prav in kdaj smo se zmotili. Mlajši rod, ki mu je zapletena politična zgodovina naše zemlje v prvih 50 letih tega stoletja tuja, bodo ob pazljivem branju teh spominov našli mnogo popolnoma novega materiala.

Slovenski bralac se ob teh spominih vpraša: Ali smo Slovenci bili sestavni del „Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev“, ki se je pozneje preimenovala v Jugoslavijo? Po Meštrovićevih spominih sodeč, nas ni bilo, vsaj ne kot enakopraven del enote. Ali nas Meštrović res ni poznal? Njegovi spomini nehalo v Istri in Čičariji, boleče rane Slovenskega Primorja, Goriške in Notranjske, še manj pa Korošice, ne omeni. Slovenski problem omenja le takrat, ko gre za „amputacijo“ po Radićevi smrti, ali za nameravano delitev slovenske zemlje med Nemce in Italijane, a ne kot boleč in bistven problem skupne države, ampak kot dejstvo, s katerim je treba mirno računati.

Meštrović je imel smolo, da med stotinami političnih osebnosti, s katerimi je prišel v stik, ni našel Slovenca, ki bi mu mogel v spominih privoščiti prijazno besedo. Slovenske kolege v Jugoslovanske odboru: Županiča, Vošnjaka, in Gregorina omeni le mimogrede.

Razgovor o Rožmanovem zavodu

S svojimi nastopi so študentje Škofovega zavoda v Adroguéju vzbudili zanimanje, da se o njih življenju in delu.

Opazamo, da zadnje čase mnogo nastopate v slovenski skupnosti. Kaj vas vodi k temu?

Res, zadnja leta so se ti nastopi pomnožili. Tako smo se n. pr. letos kar petkrat pokazali v slovenski javnosti: za sv. Alojzija z lutkami, v avgustu z akademijo „En dan v zavodu“, na Mladinskem dnevu v igro odbojke, na akademiji Kristusa Kralja z recitacijo in na žegnanju v Slovenski hiši z lažjim programom.

Kot je vsak nastop koristen za nastopajoče same, ker daje priložnost naučiti se vedenja v javnosti, tako je bil včasih nastop nujen, ker pač ni bilo tedaj nikogar drugega. A glavni namen je povezava zavoda s slovensko skupnostjo: naj vedo ljudje, da imajo svoj zavod s svojimi študenti, ki se pripravljajo na delo zanje; študent naj vidi, da so ti ljudje tisti, za katere predvsem bo poklican v življenju delati.

Ali je kakšna zveza med temi nastopi in načrti za zgraditev novih prostorov v Adroguéju?

Je. Ti nastopi imajo svoj izvor tudi v želji po novih prostorih. Že vsa leta

Zastopstvo slovenskih ljudi na mednarodni mirovni konferenci omenja z očitvidnim prezirom. Žolger, priznani strokovnjak v mednarodnem pravu, mu je še „topel c. kr. uradnik“, ki niti ne zna hrvatsko-srbskega jezika. Dr. Žerjav mu je antipatičen; po kratkem razgovoru se poslovi od njega s tole sodbo: „Odvratni kranjski žbir“, ki bo kmalu minister.

Dr. Korošca je Meštrović videl samo enkrat, leta 1918 v Parizu, ko mu je Korošec hotel osebno izročiti pismo Narodnega veča, glede nekega umetniškega dela. Imenuje ga v ušesih „gospoda Predsednika“ in pravi, da „držao se je važno suzdržljivo in šutljivo“.

Korošca omenja še enkrat, pod posebnim poglavjem. Dr. Hohnjec je po Koroščevem nalogu prišel v Zagreb, da pripravi razgovor med Koroščem in Meštrovićem, o razlogih, ki so ga privleli, da je prevzel predsedstvo vlade po Radićevi smrti. Odgovor, ki ga je Hohnjec dobil je ta-le: „Kažite gospodinu Korošču, da mu Hrvati nikada ne

Pismo iz Mendoze

Zopet se nam je nabralo nekaj lepih in veselih dogodkov, ki zaslužijo, da jih zapišemo v mendoško kroniko.

V soboto, 18. novembra smo imeli lep poročni dan. Iz Božnarjeve družine sta stopili kar dve sestri hkrati pred oltar; Marija, ki se je poročila z g. Stanetom Snojem, in Jelka z g. Pavletom Malovrhom. Ker sta oba ženina z Buenos Airesa, sta nam seveda zopet odšli dve naši odlični dekletki kot dobri in vzorni zakonski družici iz Mendoze. Zato so seveda fantje na predvečer poroke terjali po starem običaju in po nezapisanih fantovskih pravicah od ženinov odkupnino.

Poročni obred je z mašo za novoporočence v soboto dopoldne opravil č. g. Jože Horn ob petju našega zbora, ki se je tako poslovil od dveh svojih pevk.

Naslednjo nedeljo pa smo imeli mendoški Slovenci velik praznik. V kapelo pri č. ss. frančiškankah je prišel običajno nedeljsko mašo darovat tukajšnji nadškof msgr. dr. Alfonz Marija Buteler, ki je za ta dan podelil sv. Rešnje Telo našim prvoobhajancem in birmoval lepo število naše dece. Slovenci že vso vrsto let, odkar nas mendoški nadpastir поблиže pozna, uživamo pri visokem cerkvenem knezu velik, kar — nezasluzen ugled in smo za svoje prizadevanje v ohranitvi naših verskih ter narodnih svetinj deležni pri njem vsega priznanja in najvišje pohvale.

Očetovske besede, ki nam jih Prevzvišeni ob vsaki priložnosti govori, so res zlate in dragocene, za nas vse slovenske izseljence nad vse pomembne. Izraz so globokega razumevanja in vse obsegajoče skrbnosti, s katero sv. Cerkev objema svoje otroke; prežete so očetovske ljubezni, kakor smo jih navajeni slišati iz ust naših rodnih verskih in narodnih predstavnikov.

V dno srca nas je prevzelo, ko smo

ču zaboraviti, kad je njihovu krv pokrilo svojom popovskom mantijom.“

Edno Hohnjeca ceni, kot zelo pametnega in karakternega moža; z njim je poldrug mesec dni potoval po bližnjem Vzhodu. Če bi bil imel Meštrović srečo in priliko priti v ožji stik s še katerim drugim Slovincem, bi morda le dal nam ubogim „Kranjcem“ le malo primernejše mesto v svojih spominih. Ne mislimo, da naj bi hvalili naše ljudi, ampak veliko bi pridobilo to prezanimivo delo, če bi poleg perečega hrvatsko-srbskega vprašanja, ki se nam ob branju spominov prikaže v vsem obsegu in v vsej tragiki, predstavil tudi naše slovensko vprašanje.

S tem nečemo zmanjšati pomembnosti tega, kar je umetnik napisal! Le na misel nam je prišla tista storija o kranjskem Janezu, ki je šel v Zagreb k spovedi, pa je poleg drugih težav, končno le povedal svojo glavno napako: Gospod prečastiti, Kranjec sem! Ali mi bo tudi ta greh odpuščen? Prečastiti ga pa očetovsko potolaži: Sinko moj, le miren bodi. To ni greh, da si Kranjec. A nato pristavi: Lepo pa to ni od tebe! Lepo, ali ne lepo, smo pa le!

v govoru med mašo slišali iskren pozdrav: Mis queridos eslovenos. Z glasom ljubečega očeta, ki pozna boli in težave svojih otrok, nam je Prevzvišeni govoril o težki usodi naše trpeče domovine. V iskrenem sočutju nas je vabil, naj iščemo tolažbe v objemu Cerkev, ki nas je v njegovi škofiji sprejela pod svoje okrilje. Razodel nam je, da je hvaležen božji Previdnosti, ki mu je za zgled njegovim škofljanom — domačinom poslala sinove slovenskega naroda, ki s tolikšno vztrajnostjo in ljubeznijo ohranjajo in praktično goje tradicionalne navade svoje domovine, vse prežete globokega verskega duha. Pozival nas je, naj bomo tudi mi hvaležni Bogu za velik dar verskih vrednot, ki jih je naklonil našemu narodu.

Opominjal nas je, da nikdar ne smemo odnehati v vztrajnem prizadevanju za ohranitev dveh najvišjih vrednot, ki smo jih prinesli s sabo iz domovine in jih moramo čuvati tudi v novi domovini na področju njegove škofije: ljubezni do Boga, ki se kaže v praktičnem verskem življenju, in ljubezni do domovine, ki se izraža v zvestem ohranjanju naših kulturnih narodnih tradicij; zlasti v gojitvi naše prelepe pevske kulture, s katero v tej škofiji vršimo v pogostnem sodelovanju tolikšen apostolat.

Človeka je moralo v dno srca ganiti, ko se je zavedel, kako nas — sicer brat v Kristusu, a vendarle po rodu tujec učil ljubezni do naših dveh najdražjih svetinj: do Boga in do naroda.

Končal je Prevzvišeni svoj govor s trditvijo, da ima popolno zaupanje v nas vse, da bomo posledno redno vključevali v svoje vsakdanje molitve prošnje k Vsemogočnemu, da reši in ohrani našo zasužnjeno domovino, ki trpi pod jarmom komunizma. Vprav ta opomin je izzvenel v višek nagovora in si ga moramo prav vsi brez izjeme, naše družine in posamezniki, zapisati globoko v srce in ga v bodoče vestno izvrševati.

vsaj tri družine kupile po 25 srečk vsaka, vsaj štiri pa po deset vsaka. Ljudje razumejo, da gre tu predvsem za podporo Rožmanovega zavoda, ki pa ima to pot obliko loterije. Ko bi bilo 2.500 Slovencev, katerih vsak bi kupil po eno srečko, bi bil dobljeni denar že lepa osnova za gradnjo. Res je mnogo datjatev na vse strani: a ker zavod do sedaj še nikdar ni organiziral posebne denarne nabirke, bodo gotovo ljudje to loterijo podprli.

Ljudje na splošno z razumevanjem spremljajo delo zavoda?

Na splošno gotovo. Verjetno zmaguje vedno bolj med nami Slovenci pričanje, da bomo v veliki meri toliko časa Slovenci, dokler bomo imeli med seboj inteligente, ki bodo hoteli delati za Slovence. Obenem je iz raznih nastanov vidno, da prav Rožmanov zavod skuša priravnjavati svojemu narodu bodočo inteligenco. Sklep iz obojega je jase. Je pa seveda vse človeško iznopolnivo in v to smer se dela iz leta v leto.

Gotovo so velike težave s slovensko vzgojo

Velike, res. Saj je razumljivo: fant živi v šoli med argentinskimi tovariši, vse predmete za državno šolo se uči v šnanščini, ves ambient na cesti, na vozilih, v cerkvi, sploh povsod zunaj doma ali zunaj zavoda je argentinski. Celoten slog mišljenja, čustvovanja, živ-

Med zajtrkom v samostanski sprejemnici se je Prevzvišeni podrobno zanimal za življenje naše skupine. S posebnim veseljem pa je tudi sporočil novice, da so mu farani od Sv. Rože kjer župnikuje naš rojak g. Ivan Tomažič, prinesli nabirko 130.000 pesov, ki so jo zbrali z namenom, da dobi njihov župnik jeep za olajšanje naporne dušnopastirske službe v tako obsežnem delokrogu. „Padre Juan lo merece,“ je z odločnim poudarkom potrdil Prevzvišeni. G. župniku pa ne samo za koristno darilo, marveč predvsem za izraz ljubezni in spoštovanja, ki so mu ga izkazali farani in mu je brez dvoma v veliko notranje zadoščenje, prav iz srca iskreno čestitamo!

Pa še dva lepa dogodka smo dočakali v Mendozii. Naslednjo nedeljo — prvo v adventu in zato izseljensko — je g. nadškof v jezuitski cerkvi ob 11 dop. daroval sv. mašo, h kateri so bile povabljene vse emigrantske narodnostne skupine v Mendozii. Ob oltarju se je zbralo lepo število zastopstev z narodnimi zastavami. Na prvem mestu je bila naša slovenska, ki jo je nosil fant v narodni noši v spremstvu dveh deklet istotako v gorenski noši z avbami.

V pridigi, s katero se je Prevzvišeni spomnil izseljenskega praznika in spregovoril o pomembnosti emigracije za emigrante in za Argentino v materialnem in duhovnem smislu, je poudaril, da je posebno vesel takega duhovnega sodelovanja emigrantov v njegovi domovini, kot je to primer neke narodne skupine, pri kateri je pred kratkim podelil otrokom zakrament prvega sv. obhajila in sv. birne in ki je med mašo stoodstotno pokleknila k obhajilni mizi. Takšni emigrantje vrše s svojim zglednim verskim in medsebojnim složenim življenjem dragocen apostolat. Neka mendoška oseba se je še v tistem trenutku nagnila v cerkvi k znancu Slovincu in mu prišepnila: „To ste pa brez dvoma vi, Slovenci.“ Res je, velikansko zadoščenje, ki ga lahko upravljeno čutimo! Le ne nehajmo se spraševati: ali smo še vredni tako odličnega priznanja! Nikdar ne smemo pozabiti na skrivnostne in pomembne besede našega nepozabnega škofa Gregorija, ki nam je ob svojem prvem obisku v Argentini govoril nekako takole:

„Zaupajmo v božjo Previdnost in vztrajajmo! Moja pota niso vaša pota račune ima z nami in zakaj nas je poslal v tujino in v to deželo...“ Besede pretresljive odgovornosti! Ali kdaj mislimo nanje?”

Istega dne dopoldne pa so naš otroci končali z letošnjim slovenskim tečajem in pripravili zopet prisrčen nastop za starše in prijatelje. Priveditvi pa se je priključilo tudi Miklavževo obdarovanje.

V uvodnih besedah je prof. B. Bajuk prosil vse navzoče, naj z dobrohotnostjo sprejmejo skromno priveditev. Pri presoji moramo v danih težkih okoliščinah bolj gledati na to, „kaj“ nam deca nudi, kakor pa, „kako“ svoja izvajanja podaja. Pri pičlo odmerjenem času v šolskem tečaju je prava umetnost s pridom izrabiti skromne minute sredi živ-žava otrok tako različne starosti. Opozoril je tudi starše, naj si resno večkrat izprašajo vest, če storijo vse, kar je v njihovi moči, za narod-

ljena je drug. Tako nastane sploh teoretično vprašanje, do katere meje je možna povsem slovenska vzgoja, bodisi doma, bodisi v zavodu. Ker samo slovensko znati govoriti še ni slovenska vzgoja.

Tako je prva skrb zavoda ustvariti na tem slovenskem otočku sredi tujega morja slovenski ambient, ki ga naj študent vsaj med temi stenami diha: domača šola s poukom slovenske zgodovine in zemljepisa, slovensčine in slovenske literarne zgodovine, verouka, branje slovenskih knjig in revij, poslušanje slovenskih plošč in gledanje skioptičnih slik iz Slovenije, predavanja o slovenskih vprašanjih — vse to naj skuša ustvariti slovensko okolje. Prišli naj bi v stik s tipičnimi našimi potezami: s skromnostjo in delavnostjo, čutom odgovornosti in disciplino, zdravim veseljem in idealizmom. Potrdilo, da je to ustvarjanje ambienta pravilna smer slovenske vzgoje, so besede resnega gospoda: „Prej je bilo mojega srama, da je Slovenec. Po dveh letih bivanja v vašem zavodu je ponosen, da je Slovenec.“

Težja stvar je doseči od fantov, da bi stalno govorili slovensko. Treba je navduševanja, opozarjanja, navodil. Težje je zato, ker zahteva od njih resnega napora. A cilj je ta: morajo se naučiti dobro slovensko govoriti, pisati in brati. Šele takrat, kadar bodo dobro

ARGENTINA

V Argentini so bile v nedeljo volitve v provincah San Luis, Santa Fe in Catamarca. V omenjenih treh provincah so volili guvernerje, njihove namestnike, zvezne in pokrajinske poslance, župane po mestih ter občinske svetovalce. Za volitve je bila volilna kampanja zelo živahna ter so vanje posegale vse politične skupine. Tudi peronisti z raznimi neoperonističnimi strankami. Samo komunistom samostojno nastopanje ni bilo dovoljeno, ker je stranka v državi prepovedana. V vseh omejenih treh provincah so zmagali kandidati vladne intransigentne radikalne stranke. Na drugem mestu so v prov. Sta. Fe laboristi (neoperonistična stranka), v provinci San Luis demokratski liberalci, v provinci Catamarca pa populist (neoperonisti). Ljudski radikalni, ki so v ostri opoziciji proti sedanji vladi, so v omenjenih provincah pri volitvah dosegli šele tretje mesto.

Za božične praznike je argentinska Katoliška akcija izdala poziv na vernike, naj bi na postni dan pred praznik t. j. v soboto dne 23. t. m. doprinesli žrtve kot spomin na vse tiste narode, katere preganja komunizem.

Mož angleške kraljice princ edinburški bo prišel na obisk v Argentino dne 22. marca. V Argentini bo ostal 8 dni.

Za povega severnoameriškega veleposlanika v Argentini bo imenovan E. O. Griggs, bivši poslanik v Uruguayu, Brazilu in še nekaterih drugih državah,

nostno reševanje svojih cicibančkov. Z bolečim srcem ugotavlja pri petju v tečaju, da našim malčkom postajajo ušesa za prelepo našo popevko vedno bolj „kosmata“, vedno manj imajo posluha za „petje“; in s še težjo bolestjo sliši, kako jim jezik postaja čezdalje trši, okornejši, neokretnejši za našo sveto materino besedo.

Sledil je nato prisrčen program petja in deklamacij, pri čemer so vkljub vsem omenjenim težavam naši otroci zbudili pri vseh navzočih obilno mero iskrenega zadovoljstva in želi res zasluženo priznanje. Največja težava je pač v tem, da imamo v okoliščinah, v katerih živimo, vse premalo časa za posvečanje našim najdražjim malčkom. Saj so pokazali, da so vendarle zmogni, posebno nekateri, dovršeno obvladati tudi težje, umetne deklamacije, če je le priložnost, da se jim moremo dovolj posvetiti. In prav tu moramo brez izjeme s složni in združenimi močmi vsi na delo! Je to prvenstvena, najsvetejša naša naloga: reševanje mladine za Boga in za narod! Da se nam ne izgubi, ko doraste, in ne utone v tujem vzdušju!

Sledil je prihod Miklavža, ki nam je prinesel v prisrčnem govoru svoje vtise s potovanja preko kočevskih gozdov, polnih lučk nad neposvečenimi grobovi naših junakov-mučencev, naročila nebeške Matere z nebes, prav tako škofa Gregorija in ravn. M. Bajuka, ki mu je ponovno naročil svoje zadnje besede: „Še bomo peli.“ Z obdarovanjem malih in odraslih je bila prisrčna priveditev zaključena že v poznih nočnih urah.

Bb.

znali vse troje, bo od njih lahko doseči, da bodo vse troje praktičirali, ker ne bo pomenilo zanje več posebnega napora. Z vsemi sredstvi se dela v tem smislu, čeprav uspehi vedno ne odgovarjajo naporem.

In ostala vzgoja?

Res, slovenska vzgoja je le del celotne vzgoje. Cilj zavoda je, pomagati fantom, da bodo globoko verni, pošteni, slovensko zavedni, umsko pripravljivi in zdravi. Pri verski in moralni vzgoji imajo prednost predvsem sredstva nadnaravnega sveta, pa tudi naravna kot vzgojni govori, bivanje skupaj z mnogimi tovariši, knjige in drugo. Državna šola in domače ure, študij, predavanja in filmi ter knjige naj dajejo potrebno razgledanost. Igre, vsakdanja telovadba in zdrava hrana naj pomagajo pri telesni vzgoji. Gospod, ki se precej ukvarja s slovensko mladino, je zatr dil, da se pozna vsakomur, da je bil v zavodu, pa čeprav je v njem preživel le eno leto. Ali je to res, je vprašanje. A kdor je tu preživel svoja gimnazijska leta, je verjetno dobil kaj za življenje.

So šolski uspehi zadovoljivi?

Adroguéjska državna gimnazija je včas h slovela po svoji resnosti. Danes ni več na tisti višini, a je vendar toliko kvalitetna, da jo je mogoče primerjati z drugimi dobrimi učnimi zavodi.

Novice iz Slovenije

Zdravstveno stanje ljubljanskega škofa msgra. Antona Vovka je bilo v zadnjem času precej slabo. Najnovejša poročila od doma pa pravijo, da se je zboljšalo.

Težnja po vedno večji centralizaciji. Komunisti doma ob vsaki priložnosti zatrjujejo, da hočejo uvesti čim večjo decentralizacijo, z dejanji pa dokazujejo ravno nasprotno. Tako se je nedavno mudil v Mariboru predsednik izvršnega sveta LRS Boris Kraigher ter je s krajevnimi funkcionarji načel vprašanje združitve sedanjih treh občin Maribor Center, Maribor Tabor in Maribor Tezno v eno samo občino. Pa s svojim predlogom ni uspel, ker so se mu vsi lokalni činitelji postavili po robu. Nato so objavili, da je obveljalo načelo, „da niti sedaj niti v perspektivi ne bodo združili mariborskih občin“. „Perspektiva, da je v utrjevanju komun, ne pa v centralizaciji uprave“.

Umrlj. so v Ljubljani: Mirko Lorger, direktor Trgovskega podjetja Zarja in poslanec, Franc Klemenčič, akad. slikar, Anton Pavlič, uslužb. Trg. podjetja Preskrba, Ivan Kolar, nadzornik žel. proge v p., Mira Loboda, roj. Kalin, Jožica Grabnar, Terezija Matjažič, roj. Smuk, Josipina Janežič, roj. Humer, vdova mestnega učitelja, Julijan Lapajne, ekonom Demonstracijskega antituberkuloznega centra, Francka

SLOVENCIV ARGENTINI

BUENOS AIRES

Današnja številka je 50, 51 in 52, kajti pr. zadnji dvojni številki z dne 16. novembra t. l. je po pomoti izpadla navedba, da je bila to št. 45 in 46. Prihodnja številka, prva v novem letu, bo izšla 4. januarja 1962.

Osebnosti

Poroka. V župni cerkvi sv. Tarcizija v Buenos Airesu sta se poročila v soboto, 16. decembra t. l. Miloš Stare in Franja Golobova. Poročne obrede je opravil g. Jože Košček, prič. sta pa bila gđc. Roza Golob in Pavle Jeretina. Čestitamo.

Polnočnice za Slovence:

Buenos Aires: Slovenska hiša, Ramón Falcón 4158
Carapachay: V Slovenskem domu San Fernando: v zavodu, kjer je maša za Slovence vsako drugo nedeljo
Silvestrovanje: Slovenski dom v San Martinu, Córdoba 129
Naš dom San Justo, Hipólito Irigoyen 2756, San Justo
Slovenski dom Carapachay
Slomškov dom, Ramos Mejía ulica Castell 28
Akademiki na Markeževini, Merlo.

ZGODOVINSKI ATLAS SLOVENIJE — NAJLEPŠE DARILO ZA BOŽIČ! KUNČIČEV GORJANČEV PAVLEK — zanimiva mladinska povest. Darujte jo za božič in svete Tri kralje mladini! Izšla je druga Puškinova pravljica v prevodu Tineta Debeljaka in z risbami A. Makeka. PRAVLJICA O MRTVI CARIČNI IN SEDMIM JUNAKIH je ruska Sneguljica. Poleg prve Pravljičice o ribiču in ribici najlepši božični dar naši šolski mladini. Dobi se pri Slovenski kulturni akciji, Alvarado 350, Ramos Mejía, pri poverjenikih in po vseh naših domovih

Res pr. d. učenci redno zdelujejo. Nekateri naravnost odlično. Tako je bil lanski abiturient z avtoriteto najboljši učenec na vsej adrogujski gimnaziji. Ali letošnji primer gimnazijcev četrtega razreda. Letos so bili v četrti gimnaziji popolne štirje zavodari. V njihovem razredu je bilo vsega skupaj 36 fantov in deklet. Od vseh jih je naredilo razred brez izpita šest študentov. Med temi šestimi so vsi štirje zavodari.

Načrtov za bodočnost gotovo ne manjka?

Kjer je življenje, tam so načrti. Veliki načrt je zgraditev novih prostorov. Dokler ta ne bo postal resničnost, je težko s kakimi drugimi načrti na dan. A nekaj misli: tak zavod kot je naš, bi nujno moral dobiti lepo slovensko knjižnico; vsaj vse klasike bi morali imeti. A za to je treba denarja ali pa dobrotnikov. Vendar nekoč bo treba to knjižnico spraviti skupaj. Vse dosedanje je še preskromno. Nekdo nas je vprašal, če se zavodari v zavodu more učiti klavirja. Gimnazijci se morejo učiti harmonija, klavirja nimamo. Drugi se je zanimal, če morejo fantje poslušati glasbo. Res je, da je nekaj plošč, zlasti vse slovenske, narejene v Buenos Airesu, a kdaj bi bilo prav misliti na diskoteko s klaski. In tako dalje.

Trontelj, upok., Jože Plažun, pražar, Matija Remškar, Vilko Marolt, Alojzij Štrekelj, davčni inšpektor v p., Milico Mušič, upok., Frančiška Janež, vdova po mesarju, Vinko Ležič, biv. gostilničar, inž. Maks Primožič, biv. pom. glavnega direktorja Drž. investicijske banke v Ljubljani, Josip Dejak, upok. Tob. tovarne, Reza Cerjak, dr. Anton Mrak, višji administrativ. svetnik v p., Franc Tomažič, žel., Ivana Miklavčič in Peter Zakočnik v Starem dvoru, Rudolf Šnabl v Kamniku, Franc Šiferer v Vnanjih goricah, Karel Čibej, uslužbenec uprave rudnika v Trbovljah, Marijan Jerman v Kopru, Franc Jakič, ravnatelj Komunalnega podjetja v Škofiji Loka, Franc Štiglič, poštar v p. iz Bočne, Marija Lampe, roj. Vidmar v Iddriji, Viktor Kočevar, kurjač na žagi Marof v Starem trgu pri Ložu, Pavla Baloh, babica v p. v Trbovljah, Katarina Gruden, roj. Drobnič v S. Slivnici pri Grosupljem, Neža Dela, roj. Obranič v Novih selih, Jakob Godić, uslužbenec sekretariata za ljudsko zdravstvo Zveznega izvršnega sveta v Beogradu, Marija Kamnikar, gospodinja v Zadvoru, Ciril Mohor, ravnatelj posojilnice v Zg. Besnici, Anton Hostnik, biv. šef. komere. oddelka tovarne kovčkov v Demžalah, Viktor Zuvaleč, pos. z Guncelj pri št. Vidu in Anton Janžekovič, lastnik brivsko-frizerskega salona v Kranju.

Družinska sreča. V družini Frica Omerzuja in ge. Ane, roj. Simčič v Bariločah so dobili sina. Čestitamo. Lep uspeh je dosegla na inštitutu Alliance Française v Buenos Airesu gđc. Neda Fink. Kot najboljša svojega letnika je na tem zavodu diplomirala in s polnim uspehom zaključila sedemletni tečaj iz francoskega jezika in literature. Čestitamo.

OBVESTILA

V cerkvi Marije Kraljice v Slovenski vasi v Lanusu bo v nedeljo 31. decembra ob 18. sveča birmo.

Pravo slovensko „žeganje“ ob 10. letnici obstoja sanjuške fare bomo imeli na praznik sv. Treh kraljev s pestrim sporedom.

Vse, ki si želijo prijetne zabave, vamo na veselo SILVESTROVANJE v Slomškovem domu. Ob tej priliki bo še posebej poskrbljeno za dobro postrežbo.

Silvestrovanje SKAD-a bo na Silvestrovo ob 10 na Markeževini v Merlo. Izbran program in brucovanje. Vabljeni vsi akademiki, abiturienti in prijatelji.

Ob lepih jasicah za božič in novo leto, žel. vsem svojim odjemalcem in prijateljem obilo svetločnega miru in mnogo sreče.

SILVESTER LIPUSČEK

urarna in zlatarna
Provincias Unidas 3616
San Justo

Blagoslovljen božič!

Srečno novo leto!

MAKS BORŠTNIK

Tronader 4710 Buenos Aires

Bog daj, da bi šlo vse po sreči!

Res, Bog daj! Ena izmed nalog v slovenski emigraciji bi bila s tem narajena. Ni pa seveda s tem rešenih cela vrsta drugih problemov, prav tako važnih, kot je problem slovenskega zavoda za študente. Tako je bilo že večkrat slišati, kaj ko bi kje v mestu (n. pr. v Slovenski hiši) bilo mogoče dati na razpolago vsaj nekaj sob za akademski dom, ali kako potreben bi bil tudi zavod za slovenske študentke, ali kako bi bilo treba slovenski mladini na sploh nuditi več takega, kar bi jo pritegnilo v slovenski krog. Dobro se zavedamo, da ne opravi zavod vse naloge, radi pa bi, da bi tisto, kar mu je odmerjeno, izvršil dobro. A tudi to je v veliki meri odvisno od vseh naših ljudi.

ZENINI IN NEVESTE!

Predno si nabavite pohištvo za svoj novi dom, se zglasite pri

RADOVANU SOBANU

Fábrica de Muebles "Los Andes"
Blanco Encalada 261, Villa Madero

Napravi Vam ga solidno, po zmernih cenah ter pod ugodnimi plačilnimi pogoji!

Vesel, zdrav božič in vso srečo v novem letu!

Fino krojaštvo za dame in gospode

Peter Capuder

Maipú 735-I T. 5. 32-7950
Buenos Aires

Vesele in srečne božične praznike in uspehov polno leto 1962 želi vsem rojakom

Marroquinería „Florida“

Avda. San Martín 2633
Florida FNGBM
T. E. 797-1142

in opozarja na svoje prvovrstne usnjarske izdelke Velika izbira damskih torbic, rokvavic in dežnikov

Se priporoča

Irena Prelog

„RECREO EUROPA“

na Río Carapachay

najlepša izletna točka za nedeljske izlete v Tigre. Krasna okolica. Prevoz s postaje Tigre do recrea in nazaj je lep in hiter

Lastnik: Rovtar

Tigre FNGBM
T. E. 749-0589

Vse rojake obveščam, da zaradi počitnic v mesecu januarju ne bom hodil v pisarno

SIMON RAJER

Svetonočno radost in blagoslov ter vso srečo v novem letu želi rojakom

CASA BIZOVIK

PAVLINA KOROŠEC

Berazategui
Calle I No. 510 Villa España

Blagoslovljene božične praznike ter mnogo sreče in zadovoljstva v letu 1962 želi

damski česalni salon

„DRAVA“

perfumerija, galanterija, keramika

HAVELKA DANILLO

Barcaza 873
Castelar
(kol. št. 1 in 69 s postaje Castelar)

Blagoslovljene in vesele božične praznike želi cenjenim odjemalcem in rojakom

LOJZE NOVAK
izključno zastopstvo

BUCARI & GALLETTI

(bivši BUMAR)

Av. de Mayo 302 Ramos Mejía
T. E. 658-7033

in opozarja na našo božično radijsko oddajo na LR 4 rad. b Splendid na sveti večer 24. 12. 1961 od 22,30 do 23. Poslušajte!

In ne pozabite, da vse najboljše za Vaš dom v veliki izbiri in najboljši kakovosti dobite pri našem podjetju. Med drugim smo izključni zastopniki svetovno znane znamke RCA VICTOR ARGENTINA. Poslužujte se naših ponudb in možnosti dolgoročnega odplačevanja.

JAVNI NOTAR

Francisco Raul Cascante

Escribano Público
Pta. baja, of. 2.
Cangallo 1642
T. E. 35 - 8827 Buenos Aires

ZAKONSKI PAR

ima možnost zaposlitve za vzdrževanje kluba in vodstva klubskega bifeja.

Stanovanje na razpolago
Podrobnejša pojasnila v ulici Garillon 2120, tel. 59-7600
Capital, ali pa v ul. Sarmiento 40, T. E. 750-1101 v Caserosu

SLOVENCII!

V hotelu PRIMAVERA

Avda. Luro 2525
Mar del Plata
T. E. 2-8425

dobite najboljšo postrežbo po zmernih cenah. V letošnji sezoni so na razpolago tudi prenočišča. Rojakom se priporočata

ZORA in DANICA

VESELE IN BLAGOSLOVLJENE

BOŽIČNE PRAZNIKE

TER USPEHOV POLNO

NOVO LETO 1962

želi

„JADRAN S. R. L.“

Izšle so plošče:

Zvezda srebrna in

Noč božična

Za letošnjo sezono v Miramar nudim popolno oskrbo za osebo za \$ 290,— dnevno

DUŠAN SIMOVIĆ

Hotel Balkan

Calle 24 y 43 Miramar

Vesele božične praznike ter srečno novo leto želi iz Río Gallegosa vsem članom pevskega zbora, kakor tudi vsem kegljašem Našega doma v San Justu

JANEZ POLANC

TRIGLAV

Enciendas internacionales

Despachante de Aduana

JUAN ŠEST

Saurez 12 T. E. 21-3292

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO

želi vsem članom in vsem rojakom vesel božič in uspeha polno leto 1962

ODBOR DRUŠTVA SLOVENSKIH PROTIKOMUNISTIČNIH BORCEV

v Buenos Airesu

želi vsem članom, prijateljem in vsem rojakom blagoslovljen božič in zdravja ter zadovoljstva in sreče polno novo leto 1962

Blagoslovljen božič in srečno novo leto želi

DENTIST - ODONTOLOG
DR. JOŽE ZAJC

ordinira v Loma Hermosa ali

Churruca ob torkih in četrtkih od 14 do 19. Ob sobotah od 9 do 16. Ordinacija je v ulici San Javier, dve kvadri od avtobusne postaje št. 166 v smeri slovenskega naselja.

Podrobnejše informacije v Baru Evropa ob avtobusni postaji Churruca in pa na domu: Avda. de Mayo 689 v Ramos Mejía. Telefon 658-4026

Blagoslovljene božične praznike in mnogo sreče v novem letu želi vsem svojim odjemalcem

SAVA

Brata Krošelj

Rivadavia 18037 Galería Alex
Lokal 7 - Morón

Stalno v zalogi aktovke, kovčki, damske torbice, nogavice in razni drugi predmeti iz usnja in plastičnega materiala

LEP BOŽIČ IN SREČO V NOVEM LETU ŽELI ODJEMALCEM IN VSEM ROJAKOM

FOTO MARIJAN
HURLINGHAM

Blagoslovljene praznike rojstva božjega Deteta in mnogo sreče, zadovoljstva in zdravja v novem letu želita slovenskim rojakom

MILHARČIČ LUKA ERJAVEC LOJZE

MUEBLES EMONA

Avda. de Mayo 2480 — San Justo

Rojake opozarjava na ugoden nakup spalnic in jedilnic vseh slogov, kuhinjskih oprem vseh vrst, kakor tudi TV aparatov, hladilnikov, plinskih štedilnikov, pralnih strojev itd.

Vse rojake lepo vabimo na veliko družabno prireditev, ki jo za konec leta prvič prireja Slomškov dom. Storzeno bo vse, da se boste počutili ob vstopu v leto 1962 čimbolj prijetno.

SLOMSKOV DOM

Dne 23. novembra 1861 je v 60. letu starosti umrla na Rudnem moja draga mama, gospa

ANGELA BEŠTER, roj. PINTAR

K zadnjemu počitku so jo položili na pokopališču v Selch nad Škofjo Loko.

Žalujoci sin
Franc Vester
za vse sorodstvo

Blagoslovljen Božič in srečno novo leto vošči svojim članom,
vlagateljem in vsem rojakom

Slovenska hranilnica z.z.o.z.

Alvarado 350 Ramos Mejía T. E. 658-0827

FOTO ATELJE „MAYO“

Lojze Erjavec

želi vsem rojakom vesele božične praznike in uspehov polno
novo leto 1962

Avda. de Mayo 2482 San Justo

Srečne praznike božje ljubezni in uspehov polno v novem letu 1962
želi

Slovensko keramično podjetje

C. A. C. E. S.

La Puntilla 345 Mendoza

PROMET S.R.L.

ZELI VSEM ROJAKOM VESELE BOŽIČNE
PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO 1962

DELIKATESA

VESTER & MAČEK

Rivadavia 11576 Capital
T. E.: 64-1063

želi vsem rojakom
vesele božične praznike in srečno novo leto

BLAGOSLOVLJEN BOŽIČ IN SREČNO NOVO LETO
ZELI VSEM ROJAKOM

Novak

ZALOGA VSEH VRST ELEKTRIČNIH IN PRAKTIČNIH
PREDMETOV ZA DOM

Cerrito 2245 Lomas del Mirador

Žimnice „TRIGLAV“

lastnik Stane Babnik

Gral. Pringles 2925 Lomas del Mirador

želi vsem rojakom in cenjenim odjemalcem srečne božične praznike
in uspehov polno leta 1962

Odbora SFZ in SDO

želita vsem članicam in članom, kakor tudi vsej
ostali mladini veselja in sreče polni Božič in
obilo božjega blagoslova v novem letu 1962

Svojim članom, slovenskim domovom in organizacijam ter
vsem slovenskim rojakom želi blagoslovljene božične praznike in
mnogo sreče v letu 1962.

Upravni odbor „Slomškovega doma“

Vsem članicam in članom ter vsem Slovincem v Argentini
želi vesele božične praznike ter blagoslovljeno in uspehov polno
leto 1962.

ZEDINJENA SLOVENIJA
(Društvo Slovencev)

SLOVENSKI DOM V SAN MARTINU

želi vsem svojim članom in prijateljem blagoslovljene božične praznike
in srečno novo leto ter jih lepo vabi na

SILVESTROVANJE

ki bo v nedeljo 31. decembra v prostorih doma, ulica Córdoba 129,
San Martín.

Vesele božične praznike želi vsem prijateljem

Naš dom v San Justu,
ter Vas vabi na že

TRADICIONALNO SILVESTROVANJE

kjer se bomo poslovili od starega leta ob zvokih mladih slovenskih
muzikantov „DONAU-MELODY“. Za dobro jedačo in mrzlo
pijačo bo v polni meri preskrbljeno. Ob 1 uri v novem letu posebna
točka, za vse zanimiva!

Začetek ob 21. uri. Hip. Yrigoyen 2756, San Justo

ODBOR SLOVENSKEGA DOMA V CARAPACHAYU
želi svojim članom in vsem rojakom blagoslovljene božične praznike
in srečno ter milosti polno novo leto. Obenem jih pa vabi na

SILVESTROVANJE

ki bo v nedeljo, dne 31. decembra zvečer v domu.

ESLOVENIA LIBRE

Editor responsable: Milos Stare
Redactor: José Kroselj

Redacción y Administración:
Ramón Falcón 4158, Buenos Aires,
Argentina

CORREO ARGENTINO Central B	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 5775
	TARIFA REDUCIDA Concesión N 3824

Registro Nacional de la Propiedad
Intelectual No. 688.209

Naročnina Svobodne Slovenije za leto
1961: za Argentino \$ 430.—; za Severno
Ameriko in Kanado 7 dolarjev, za
pošiljanje z letalsko pošto 12 dolarjev
Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados
Unidos 425, Bs. Aires, T. E. 33-7213

Blagoslovljene božične priznike
žele

CORTES CONDE, KREMŽAR,
MAGISTER
y asociados

contadores públicos nacionales

- ustanavljanje družb
- uprava podjetij
- računovodstva
- davki, bilance

Moreno 1623, 5. nadstr., pis. št. 2
Capital
T. E. 45-5292

Blagoslovljeno in srečnejše Novo
leto 1962 želi cenjenim odjemalcem
in rojakom

LOJZE NOVAK
izključno zastopstvo

BUCARI & GALLETTI

(bivši BUMAR)

Av. de Mayo 302 Ramos Mejía
T. E. 658-7083

In ne pozabite, da Vam nudimo
vse najboljše za Vaš dom v
veliki izbiri, v najboljši kakovosti,
pod najugodnejšimi pogoji na dolgoročno
odplačevanja. Poleg drugih
najboljših znamk izključni zastopniki
predmetov svetovno znane
znamke RCA VICTOR ARGENTINA.
Poslužujte se naših
ugodnosti odplačevanja. Opozorjamo
na naše redne tedenske radijske
slovenske oddaje vsako nedeljo
od 22,30 do 23 na LR 4 Radio
Splendid.

Blagoslovljene božične praznike

in srečno novo leto
želi vsem rojakom

SIMON RAJER

uradni prevajalec

ŠE 14 DNI — IN MOGOČE BO VAŠ

TV-aparat

- Lepa pozornost za božič do pokojnega škofa dr. Rožmana bo Vaše sodelovanje s to loterijo.
- Nekateri družine so kupile po 25 srečk.
- 100 pesov pomeni za Vas možnost dobitka, za zavod pa košček upanja.
- Srečke dobite v dušnopastirski pisarni in pri raznašalcih Oznanila.

ŠKOFOV ZAVOD ADROGUE

Av. DE MAYO 2416
RAMOS MEJIA

Vse za dom

OB ZAKLJUČKU LETA VAS SLOVENSKO TRGOVSKO
PODJETJE SEME-BIDOVEC PONOVO SPOMNI, DA
IMA VSE POTREBŠČINE ZA DOM NAJBOLJŠIH
ZNAMK: PHILLIPS — RCA VICTOR — ESLABON DE
LUJO — SHERIDAN — WESTINGHOUSE — NECCHI
— BROMBERG IN OSTALE BOLJŠE ZNAMKE. NA
PRODAJNO CENO (precio de lista) DAVA 20% POPU-
STA. OBIŠČITE NAJU IN PREPRAČAJTE SE. — TOPLO
SE PRIPOROČAVA.

Vsem strankam kot tudi ostalim rojakom želiva blagoslov-
ljen Božič in uspehov polno novo leto 1962